



**BANDIRMA ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDEKİ  
MEZAR STELLERİ**

**Ayşe YILDIRIM**

**Yüksek Lisans Tezi  
Arkeoloji Anabilim Dalı  
Doç. Dr. Korkmaz MERAL  
2016  
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.  
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI**

**Ayşe YILDIRIM**

**BANDIRMA ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDEKİ MEZAR STELLERİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TEZ YÖNETİCİSİ  
Doç. Dr. Korkmaz MERAL**

**ERZURUM – 2016**



T.C.  
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ



TEZ BEYAN FORMU

22/04/2016

**SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

**BİLDİRİM**

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum " Bandırma Arkeoloji Müzesi'ndeki Mezar Stelleri " adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

22.04.2016

Ayşe YILDIRIM



T.C.  
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

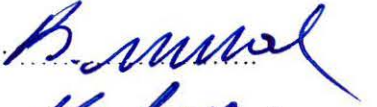


**TEZ KABUL TUTANAĞI**

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Doç. Dr. Korkmaz MERAL danışmanlığında, Ayşe YILDIRIM tarafından hazırlanan bu çalışma 22/04/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Arkeoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

**Başkan** : Doç. Dr. Korkmaz MERAL

İmza: 

**Jüri Üyesi** : Doç. Dr. Nurettin KOÇHAN

İmza: 

**Jüri Üyesi** : Yrd. Doç. Dr. Halim KORUCU

İmza: 

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. .... / ..... / .....

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM  
Enstitü Müdürü

F-85/00/22.02.2012

## İÇİNDEKİLER

|                          |     |
|--------------------------|-----|
| ÖZET.....                | III |
| ABSTRACT .....           | IV  |
| KISALTMALAR DİZİNİ ..... | V   |
| ÖNSÖZ.....               | VI  |
| GİRİŞ .....              | 1   |

## BİRİNCİ BÖLÜM

### STEL TİPLERİ

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| 1.1. ALINLIKLİ STELLER.....   | 3 |
| 1.2. ALINLIKSIZ STELLER ..... | 6 |
| 1.3. KATLI STELLER .....      | 7 |

## İKİNCİ BÖLÜM

### FİĞÜR TİPLERİ

|                                             |    |
|---------------------------------------------|----|
| 2.1. ERKEK FİĞÜRLER .....                   | 10 |
| 2.1.1. Dioskurides Tipi .....               | 10 |
| 2.1.2. Hippokrates (Kos) Tipi.....          | 13 |
| 2.1.3. Demosthenes Tipi.....                | 14 |
| 2.2. KADIN FİĞÜRLERİ.....                   | 15 |
| 2.2.1. Pudicitia Tipi .....                 | 15 |
| 2.2.1.1. Pudicitia Philista Tipi .....      | 17 |
| 2.2.1.2. Pudicitia Safueia Tipi .....       | 18 |
| 2.2.1.3. Protopudicitia Tipi.....           | 19 |
| 2.2.1.4. Pudicitia Braccio Nuovo Tipi ..... | 20 |
| 2.2.1.5. Pudicitia Mellissa Tipi.....       | 20 |
| 2.3. YATAN ERKEK FİĞÜRLERİ .....            | 21 |
| 2.4. ÇOCUK VE HİZMETÇİ FİĞÜRLERİ.....       | 24 |

**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**  
**BANDIRMA ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDEKİ MEZAR STELLERİNİN**  
**TARİHLENDİRİLMESİ**

|                      |            |
|----------------------|------------|
| <b>SONUÇ.....</b>    | <b>54</b>  |
| <b>EKLER.....</b>    | <b>61</b>  |
| EK 1. KATALOG .....  | 61         |
| EK 2. RESİMLER.....  | 80         |
| <b>ÖZGEÇMİŞ.....</b> | <b>100</b> |



## ÖZET

## YÜKSEK LİSANS TEZİ

## BANDIRMA ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDEKİ MEZAR STELLERİ

Ayşe YILDIRIM

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Korkmaz MERAL

2016, 99 Sayfa

Jüri: Doç. Dr. Korkmaz MERAL

Doç. Dr. Nurettin KOÇHAN

Yrd. Doç. Dr. Halim KORUCU

Bandırma Arkeoloji Müzesi'ne Kyzikos ve çevresinden çeşitli yollarla gelen 40 mezar stelini, stilistik ve tipolojik açıdan değerlendirmek aşırı yıpranmadan dolayı güçleşmiş olsa da stel tipleri ve figür tiplerinin nasıl ve ne ölçüde kullanılmış olduğu tespit edilmiştir. İlk bölümde stel tipleri ayrıntılı olarak alınlıklı, alınlıksız ve katlı olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır. Erken örneklerde görülen tiplerin Hellenistik ve Roma içlerine kadar ufak tefek değişimlere uğrayarak da olsa devam ettiği görülmektedir. Aynı şey figür tipleri içinde geçerliliğini korumaktadır. İkinci bölümde steller üzerinde ki figür tipleri ayrıntılı şekilde çalışılmış ve hangi tiplerin daha çok kullanıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Daha çok ölü yemeği sahneli olan steller üzerindeki yiyecek, hayvan ve kap gibi yardımcı figürlerin ne gibi anlamlara geldiğine az da olsa değinilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise benzer steller ile karşılaştırarak tarihlendirilen eserler kendi içerisinde de değerlendirilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Mezar Steli, Kyzikos,

**ABSTRACT**

**MASTER THESIS**

**THE GRAVE STONES IN BANDIRMA ARCHEOLOGY MUSEUM**

**Ayşe YILDIRIM**

**Advisor: Assoc. Prof. Dr. Korkmaz MERAL**

**2016, Page: 99**

**Jury: Assoc. Prof. Dr. Korkmaz MERAL  
Assoc. Prof. Dr. Nurettin KOÇHAN  
Assist. Prof. Dr. Halim KORUCU**

Even it was hard to determine fourty grave steles, which somehow come to Bandırma Archeology Museum from Kyzikos and around it, in the terms of stylist and typologically because of the corrosion, It was found out how and to what extent their stele types and figure types had been used.

In the first section, stele types had been discussed in details under three titles as pediment, without pediment and storeyed. It was observed that types seen in previous examples had continued into the depths of Hellenistic and Rome even having some variations. The same thing keeps its validity for figure types. In the second section, figure types on the steles were worked in details and It was tried to be found out which types were used commonly. Mostly, what the auxiliary figures like meals, animals and cups mean over the steles with dead food scenes have been slightly touched upon. In the third and the last part, works, that have been compared and dated to similar steles, have been determined within themselves too.

**Keywords:** Grave Stone, Kyzikos

**KISALTMALAR DİZİNİ**

|      |                  |
|------|------------------|
| Çev. | : Çeviren        |
| Env. | : Envanter       |
| Fig. | : Figür          |
| G    | : Genişlik       |
| K    | : Kalınlık       |
| Kyz. | : Kyzikos        |
| MÖ   | : Milattan Önce  |
| MS   | : Milattan Sonra |
| s.   | : sayfa          |
| vd.  | : ve devamı      |
| yy   | : yüzyıl         |
| Y    | : Yükseklik      |

## ÖNSÖZ

Tarih boyunca insanlar yaşadıkları yerlerde izler bırakmayı sevmişlerdir. Bunun en güzel ve güçlü kanıtlarından biri de mezar stelleridir. Bir zamanlar burada yaşadıklarını ve bir parçalarının burada olduğunu kanıtlamak istercesine bıraktığı mezar stelleri aslında kişilerin sevdikleri insanlarla öldükten sonra bile koparmak istemediği bağları güçlendirmek adına yapılmış olmalıdır. Daha birçok anlamlar yükleyebileceğimiz mezar stellerinin ne anlatmak istediğini, niçin ve nasıl yapıldıklarını ve bunu ne şekilde bize aktarmak istediklerini anlamaya ve anladığımı ölçüde anlatmaya çalıştım.

Bandırma Arkeoloji Müzesi'ndeki mezar stellerini çalışmam için beni yönlendiren, teknik ve bilimsel imkânlarını sunan, yaptığım her şey de arkamda olup beni destekleyen, değerli fikirleriyle yoluma ışık tutan değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Korkmaz MERAL'e çok teşekkür ederim. Kyzikos Kazı Başkanı değerli hocam Doç. Dr. Nurettin Koçhan'a çalışmamı desteklediği, beni dinleyip fikirleriyle yol gösterdiği için çok teşekkür ederim. Bandırma Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü'ne, Arkeolog Makbule KARADAĞ ve Arkeolog Tülin TAN'a ve tüm müze çalışanlarına sağladıkları çalışma imkânı ve daima güler yüzlü karşılamalarından ötürü teşekkür ederim.

Ayrıca çalışmalarımnda yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Ahmet Cüneydi HAS'a ve Arş. Gör. Berna KAVAZ KINDİĞLU'a çok teşekkür ederim. Kyzikos ekibinden Serdal GÜNDOĞDU'ya, Semra GÜL'e, Elif YAVUZ'a, Tuğba AYDIN'a Ahmet Eren ARSLAN'a, Murat GEZER'e, Büşra Gülay KAYA'ya ve Murat AK'a yardımlarından dolayı çok teşekkür ederim.

Son olarak maddi manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen her zaman yanımda olan sevgili aileme en içten duygularla minnet ve şükranlarımı sunarım.

**Erzurum 2016**

**Ayşe YILDIRIM**

## GİRİŞ

Bir mermer ya da taş bloğun dikdörtgen şeklinde kesilip, tüm yüzeyinin düzeltilmesi sonucu elde edilen, üzerlerindeki figürlü anlatımları ve yazıtları ile sonsuzluğu simgeleyen mezar stelleri, mezar kültürünün en önemli öğelerinden birisidir ve ilk olarak Miken Çağı'nın tholos mezarlarında görülmektedir<sup>1</sup>. Daha sonra hızlı bir şekilde yaygınlaşan bazen aşırı lüks sayılmasından dolayı kısıtlamalara maruz kalan mezar stellerinin heykeltıraşlık sanatı içinde önemli bir yeri işgal ettiği ele geçen örnekler vasıtasıyla anlaşılmaktadır. Burada Bandırma Arkeoloji Müzesi'nde bulunan mezar stellerinin formları ile birlikte üzerlerindeki figür tipleri ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmamın konusunu oluşturan toplam 40 stel form açısından alınlıklı, alınlıksız ve katlı steller olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir. Ayrıca 8 mezar stelinin<sup>2</sup> üst kısımlarının kırık olması sebebiyle tipleri tam olarak belirlenememiş ve tahmini tipler adı altında incelenmiştir. Stellerin üzerinde yer alan figürler; Erkek Figür Tipleri, Kadın Figür Tipleri, Yatan Erkek Figürleri, Çocuk ve Hizmetçi Figürleri olmak üzere yine dört ana başlık altında incelenmiştir. Ayrıca Katalog numaralarıyla resim numaraları aynı olduğu için metin içerisinde akıcılığı bozmamak adına sadece katalog numaraları verilmiştir.

Stellerin formuna baktığımızda alınlık kısmının üçgen olması, alınlıksız stellerde yan plasterlerin dor başlıklı olması, katlı stellerin friz benzeri birkaç resim alanından oluşması gibi özelliklerinin olması stel tiplerinin genellikle bir tapınağın ön yüzüne öykünülerek yapıldığı<sup>3</sup> fikrini akla getirmektedir. Mezar stelleri üzerinde yer alan yazıtların fazla aşınmış olması ve farklı bir uzmanlık gerektirdiği için değerlendirmeye alınmamıştır. Çalışmamızda Bandırma Arkeoloji Müzesi'nde bulunan stellerin Mysia Bölgesindeki yerini belirlemenin yanı sıra, bu mimariye ne kadar sadık kalıp kalmadığını anlamak ve bölgede daha çok hangi stel tipinin tercih edildiğini ortaya koymaktır. Mezar stelleri üzerindeki figür tipleri ise kol ve bacak hareketleri ile giysinin vücudu sarış şekline göre kendi içinde tipolojik olarak sınıflandırılmıştır. Amacımız da tiplerin kökenlerine de değinerek Bandırma

<sup>1</sup> Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000, 1.

<sup>2</sup> K2, K5, K11, K13, , K20, K21, K26, K28.

<sup>3</sup> Nezih Fıratlı, "İstanbul'un Yunan ve Roma Mezar Stelleri", *Belleten*, Ankara 1965, XXIX, 271.

Arkeoloji Müze'sinde bulunan steller üzerinde hangi figür tiplerinin işlendiğini belirleyip bölgede en fazla kullanım gören tipleri belirlemektir.



## BİRİNCİ BÖLÜM

### STEL TIPLERİ

Genellikle tapınakların ön ya da yan yüzlerinden etkilenilerek yapılmış olan mezar stelleri çoğunlukla betimledikleri cephenin mimari elemanlarını yansıtır<sup>4</sup>. Bu mimari elemanlar akroterler, alınlık, fasciae ve arşitrav, plaster başlıkları, payeler nadiren de olsa kaide ve podyumlardan oluşur.

Bandırma Arkeoloji Müzesi'ndeki örneklerde ise çoğunlukla bu yapının stilize edilmiş olduğunu görmekteyiz. Çalışmamızda stel tiplerini alınlıklı, alınlıksız, katlı steller olmak üzere üç başlık altında ele almayı uygun bulduk. Ağırliğini alınlıksız mezar stellerinin oluşturduğu bu başlık altında tek tip örnekler mevcut olup, çok fazla çeşitlilik yoktur.

#### 1.1. ALINLIKLİ STELLER

Mezar stellerinin üst kısmını taçlandıran üçgen şeklinde ki alınlık, kesin bir kuralı olmamakla birlikte ya arşitrav denilen boş bir yüzeyin üzerine ya da direk kenarlardaki plasterlerin veya resim çerçevesinin üzerine oturturulmuştur. Alınlıklı stellerin en erken örneklerine Arkaik Dönemde rastlansa da daha sonraları yaygınlaşarak kullanımına devam edilmiştir<sup>5</sup>. Klasik Dönem stellerinde üstyapı olarak alınlığın kullanılması çok tercih edilen bir uygulama değildir. Yine aynı dönemde üst yapıdaki bezemeler kimi zaman süsleyici kimi zaman da tamamlayıcı motif olarak kullanılmıştır. Arkaik ve Klasik Dönem de genellikle stellerin üst kısımları düz çerçeve şeklindedir ve figürlerin başları bu çerçeveye değer biçimde işlenmiştir. Bunun güzel bir örneğini MÖ 470 civarına tarihlenen Borgia Steli<sup>6</sup> oluşturmaktadır. Bazen de stellerin üst kısımları, İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde yer alan Geç Arkaik döneme tarihlenen bir stelde olduğu gibi palmet motifi şeklinde

<sup>4</sup> Fıratlı, 271.

<sup>5</sup> Örneğin bkz. Basel'deki Doktor steli, G. Neumann, *Probleme des griechischen Weihreliefs*, 1979, 31, Taf, 17a.

<sup>6</sup> John Boardman, *Yunan Heykeli, Klasik Dönem*, (Çeviren, Gürkan Ergin), Homer Kitapevi, İstanbul 2013, Fig. 50.

işlenmiştir<sup>7</sup>. Bu örnekler bize aynı zamanda alınlıklı stel formlarının ince uzun ve dikdörtgen biçimli olmasıyla Hellenistik ve Roma Dönemi stel formlarından farklı olduğunu göstermektedir.

Özellikle Klasik Dönem ve sonrasında yaygınlaşarak kullanımına devam edilen üçgen alınlıklı stellerin en görkemli örnekleri; üçgen alınlık, tepe ve köşe akroteri, typonum kısmı rozet ya da kalkan bezemeli, nadiren silmeli, arşitravlı, ante ve yan kenarları sütunlu stellerdir<sup>8</sup>. Alınlıklı steller üzerindeki bu mimariye sadık kalma düşüncesi Hellenistik Dönem’de de egemendir<sup>9</sup>. Fakat Roma Dönemi ve sonrasında naiskos cephesi gerektiği kadar verilmemiş ve tapınak vari özelliklerini yavaş yavaş yitirmeye başlayan steller daha da basit işlenmeye başlanmıştır<sup>10</sup>.

Çalışmamız kapsamındaki 40 mezar stelinden yalnızca 8 tanesi alınlıklıdır<sup>11</sup>. Bu bilgiler ışığında stellere genel olarak bakacak olursak alınlık masif kütlenin ya dış konturlarının kesilmesiyle ya bunun üzerine alınlığın çizgisel olarak akroterler ile birlikte şematize edilmesiyle ya da yalın bırakılarak alınlığı anımsatır şekilde üçgen olarak hiçbir işlem yapılmadan bırakıldığını söylemek mümkündür. Alınlıklı steller de üçgen alınlık genellikle yukarıya doğru üçgen şeklinde incelenerek devam etse de açısız bazı farklılıklar gözlenebilmektedir.

Simgesel de olsa alınlığın vazgeçilmez öğeleri olan yan ve tepe akroterlerinin steller üzerinde ki kullanımı oldukça fazladır<sup>12</sup>. Ancak bizim stellerimiz de buna örnek teşkil edecek sadece iki adet stel vardır<sup>13</sup>. K27 nolu stelin sağ üst kısmı oldukça aşınmış ve kırılmış, sol üst köşede yer alan akroterin de hafif aşınmış olduğu görülmektedir. Buna rağmen stelin üç akroterli olduğu anlaşılabilmektedir. Resim alanına geçişte arşitravı da verilen stelin yan çerçeveleri de oldukça ince işlenmiştir. Yine üç akroteri olan K33 nolu diğer örneğimizde alınlık, masif bloğun dış konturlarının kesilmesi ile oluşturulmuştur.

<sup>7</sup> Ernst Pfuhl-Hans Mobius, *Die Ostgriechischen Grabreliefs*, Cilt I-II, Verlag Philipp Von Zabern Mainz Am Rhein, Germany 1977-1979, Tafel.2, 3.

<sup>8</sup> Aslı Saraçoğlu, *Antakya Yöresi Mezar Stelleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1997, 19.

<sup>9</sup> Saraçoğlu, 22.

<sup>10</sup> Saraçoğlu, 22.

<sup>11</sup> K1, K4, K27, K31, K32, K33, K39, K40.

<sup>12</sup> Şahin, 9.

<sup>13</sup> K27, K33.

Genellikle stellerin yatay ve dikey silmeleri arasındaki üçgen boşlukta yani typonumun da değişik çiçek görünümlü rozetler, kalkan motifleri olduğu bilinmektedir<sup>14</sup>. Ancak K40 nolu stelimizin typonumun da oldukça aşınmış bir portre yer almaktadır. Stelimizin masif blok üzerine işlenmiş şematik alınlıklı olduğunu başka bir deyişle mermer bloğun üçgen alınlığın arkasında bir fon gibi durduğunu söyleyebiliriz. Stelin yan çerçevelerinin üzerinde sarmal motifinin yer aldığı görülmekte olup, bunun amacı esere zengin bir görünüm katmak olmalıdır.

Bunların dışında diğer beş adet alınlıklı stele bakacak olursak; öykündükleri mimariyi tam olarak yansıtmadıklarını onlara göre daha yalın ve şematize işlenmiş olduklarını söyleyebiliriz. K1 numaralı stelin alınlık kısmı sonradan yapılmış izlenimi vermektedir. Üçgen alınlık basık ve dardır. Arşitrav kısmı geniş bırakılmış ve direk resim alanına geçilmiştir. Resim alanı masif blok üzerine açılmış bir pencere gibidir. K4 numaralı stelin arşitrav kısmı diğerlerine göre oldukça geniş verilmiştir. Adeta resim alanıyla iç içe girmiş gibi bir görünüme sahiptir. Alınlık kısmı ise yine basit bir şekilde işlenmiştir. K31 numaralı stel de resim alanına geçişte dar bir arşitravın kullanıldığını ve stelin üçgen şeklinde ki üst kısmının basık bir şekilde verilmiş olduğu görülmektedir. K32 numaralı stel diğer örneklerle göre daha kısa ve geniş yapılmıştır. Stelin yan çerçeveleri dor başlıklı sütunlar şeklinde olup ince bir arşitrav kısmı ile resim alanına geçiş yapılmıştır. K39 numaralı stelin üçgen alınlığı sade bırakılarak resim alanına geçişte ince bir arşitravın kullanıldığını ve yan çerçevedeki plasterlerin dor sütun başlığı şeklinde olduğunu görmekteyiz. Daha önce bahsettiğimiz üst kısmı kırık olan 8 mezar stelinden 6 tanesinin<sup>15</sup> kırılma şekillerine, formlarına ve figürlerin işlenişlerine bakılarak tahmini tiplerinin alınlıklı olduğu belirlenmiştir. Örneğin K13 nolu stelimizde tek bir erkek figürünün işlendiğini görmekteyiz; mezar stellerinde genellikle figürün ayakta ve tek işlenmiş olması stelin alınlıklı olma ihtimalini arttırmaktadır. Bunu bir çok örnekte görmek mümkündür<sup>16</sup>. Diğer alınlıklı olduğunu tahmin ettiğimiz stellerin de tabandan yukarıya doğru incelendiğini görmekteyiz ki bu da stellerin alınlıklı olma olasılığını arttırmaktadır. Alınlıklarda görülen farklılıklar yapısal olmayıp ayrıntıda gizlidir. Bu ayrıntıdaki

<sup>14</sup> Saraçoğlu, 21.

<sup>15</sup> K2, K5, K13, K21, K26, K28.

<sup>16</sup> Şahin, Levha XV, TA29, TA30, Levha LXXVIII, LA16.

farklılıkların stellerin yapıldıkları atölyelerle veya ustalarla ilgili olduğunu söylemek mümkündür.

## 1.2. ALINLIKSIZ STELLER

Çalışılan 40 mezar stelinden 24 tanesinin alınlıksız stellere<sup>17</sup> örnek teşkil ediyor olması bu tipin bölgede oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Stellere genel olarak baktığımızda çerçeveli, her iki tarafta da olan yan plasterlerin dor başlıklı olması, arşitravlı ya da direk resim alanına geçer şekilde olması ile naiskos tipi az da olsa yansıtılmaya çalışılmıştır. Erken dönem stellerinde figürlerin betimlendiği sahneyi keskin bir şekilde sınırlayan yan plasterler Hellenistik ve Roma Çağları'nda da devam eder<sup>18</sup>. Fakat Hellenistik Dönem sonlarına doğru önceki kadar vurgulanmadığı, çerçeve derinliğinin azalmaya başladığı, daha sonraları ise tamamen kaybolduğu görülmektedir<sup>19</sup>.

Yazıtlı veya yazıtsız, üzerinde kabartma bulunan dikdörtgen biçimli taşları işlemek eski Ön Asya'da yaygındır ve kökenleri Likya'daki erken örneklerle kadar gitmektedir<sup>20</sup>. Bizde ise buna örnek teşkil edebilecek iki adet stel mevcuttur<sup>21</sup>. Stellerin ikisinde de kabartma alanı dardır ve ölü yemeği sahnesi işlenmiştir. Alt da podyum kısmı uzun bırakılmış ve yazıtsızdır.

Alınlıksız steller teknikleriyle, betimlemeleriyle ve nişleriyle küçük ayrıntıların dışında aynı elden çıkmışçasına birbirine benzemektedir. Yan plasterler çok derin olmamakla birlikte kalınlıkları da farklılık gösterir. Plasterlerin dor başlıklı olanlarının yanında başlıksız mimari elemanlardan tamamen arındırılmış ve resim alanının stel yüzeyinde bir pencere açıklığı gibi duran örnekleri de mevcuttur<sup>22</sup>.

Stellerin genellikle orta yüksek kabartma şeklinde olduğunu söylemek mümkündür. İşlenen figür sayısı 2 ile 7 arasında değişir ve figür sayısı arttıkça stellerdeki nişin enine doğru genişlediği görülmektedir<sup>23</sup>. Sahnelenen konu

<sup>17</sup> K3, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K22, K23, K24, K25, K29, K30, K34, K35, K36, K38.

<sup>18</sup> Saraçoğlu, 26.

<sup>19</sup> Saraçoğlu, 26.

<sup>20</sup> Saraçoğlu, 26.

<sup>21</sup> K19, K30.

<sup>22</sup> K10, K36.

<sup>23</sup> K7, K16, K22, K29.

çoğunlukla ölü yemeğidir, fakat K7 nolu stelimizde Attik stel örneklerinde de sevilerek kullanılan veda sahnesi<sup>24</sup> işlenmiştir.

Çalıştığımız stel içerisinde en büyük grubu oluşturan bu tipin form ve işlenen konu açısından birbirine çok benzediği görülmektedir. Bu durum bu stellerin seri üretim şeklinde aynı ya da benzer atölyelerden çıkmış olabileceğini akıllara getirmektedir. Aynı zamanda hızlı ve yapımı kolay olmalıydı ki alınlıklı stellere tercih edilmişti.

### 1.3. KATLI STELLER

Möbius Stockwerkstelen olarak literatüre kazandırdığı katlı steller<sup>25</sup> iki alınlıklı<sup>26</sup> iki alınlıksız<sup>27</sup> olmak üzere 4 adettir. Katlı stelleri tapınak mimarisinden etkilenerek tapınak frizlerini anımsatır şekilde yan yana değil de alt alta sıralanan ve sayıları iki ila dört arasında değişen resim alanları ile mezar sahibinin çeşitli meziyetlerini aynı anda göstermeyi amaçlayan steller olarak tanımlayabiliriz. Katlı stellerde resim alanları boyut olarak farklılık gösterebilmektedir<sup>28</sup>. Bir grup stelde, alt alta dizilen resim alanları boyut olarak aynı iken<sup>29</sup>, diğer bir grupta boyut ilkinde göre küçülmekte<sup>30</sup> hatta stel alanının bir köşesine kare şeklinde yerleştirilmekte<sup>31</sup> ayrıca betim, resim alanı olarak çerçevelenmeden, alçak bir kabartma şeklinde stelin podyumuna da işlenebilmektedir<sup>32</sup>. K24 nolu stelimizin kline sahnesinin hemen sağ alt köşesinde pul misali bir görünümle, alçak kabartma şeklinde ayakta dört figürün işlenmiş olması buna örnek teşkil etmektedir. Aynı zamanda diğer örnekler gibi alınlıklı değil alınlıksız olmasıyla da diğer katlı örneklerimizden farklıdır. Cremer tarafından bu tür steller “nebenbild” yani yan resim olarak adlandırılmıştır ve farklı bir grup altında ele alınmıştır<sup>33</sup>. Ancak Şahin bu tür stellerin ikinci resim alanlarında

<sup>24</sup> Şenay Arifzade, *İstanbul Arkeoloji Müzelerindeki Attik Steller*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996, 11, Lev.43.

<sup>25</sup> Hans Möbius, *Die Ornamente Der Griechischen Grabstelen, Klassischer und Nachklassischer Zeit*, Wilhelm Fink Verlag, München, 1968, 454.

<sup>26</sup> K39, K33.

<sup>27</sup> K24, K6.

<sup>28</sup> K33.

<sup>29</sup> K6.

<sup>30</sup> K39.

<sup>31</sup> K24.

<sup>32</sup> Şahin, 11.

<sup>33</sup> M. Cremer, *Hellenistisch-Römisch Grabstelen Imnordwestlichen Kleinasien*. I, Mysia, 1791, 32.

stel sahibiyle ilgili şeylerin, toplum içindeki önemli meziyetlerini aynı levha üzerinde anlatılmak istendiğini ve farklı bir küme içinde ele almanın karışıklığa yol açabileceğini savunmaktadır<sup>34</sup>. Çalışmamızda bu tipe tek bir örnek olduğu için bizde bu stelimizi katlı stel başlığı altında incelemeyi uygun bulmaktayız.

Katlı steller Hellenistik Dönem’de özellikle Mysia ve Bithynia bölgelerini içine alan Kuzeybatı Anadolu’da yoğun olarak görülür ve köken olarak da bu bölge gösterilir<sup>35</sup>. Etkileri ise Roma Çağı içlerine kadar devam etmektedir<sup>36</sup>. Tipin kökeni oldukça eskiye gitmektedir, mezar geleneğinde ilk kullanımı MÖ 2. binin sonlarında batıda başlamakla birlikte<sup>37</sup> MÖ 6. yüzyıllara kadar görülmez, MÖ 6. yüzyıldan itibaren seyrek bir şekilde işlenir ve daha sonra yaygınlaşarak devam eder<sup>38</sup>.

Greko-Pers steller olarak adlandırılan katlı stellerin Anadolu’da ki ilk örnekleri MÖ 5. yüzyılda görülmüş ve MÖ 4. yüzyıl sonuna kadar da varlıklarını sürdürmüşlerdir<sup>39</sup>. MÖ 5. ve 4. yüzyıllar arasında Kuzeybatı Anadolu’da satraplık merkezi, bugünkü Manyas Gölü’nün kenarında bulunan Daskyleion’dur ve satraplık sınırları Kyzikos’a kadar uzanmıştır<sup>40</sup>. Bu bilgi ışığında geniş bir alan da uzun süre varlığını sürdüren bu Greko-Pers stellerin, daha sonra Hellenistik Dönem’de aynı yöredeki katlı stellere öncülük ettiği öne sürülmektedir<sup>41</sup>. Bölgede ki katlı steller için öne sürülen Miken etkisi ise<sup>42</sup>, mezarlarla ilgili olarak benzer şemanın batı sanatında görülen ilk örneği teşkil etmesi bakımından göz ardı edilmemelidir.

Mezar sahibinin şeref ve erdemliliğinin art arda friz şeklinde işlenmesi geleneği doğulu bir gelenektir ve bu batı da kendini çok katlı stellerde göstermektedir<sup>43</sup>. Buna benzer olarak Bithynia-Mysia bölgesi stellerin üzerinde

<sup>34</sup> Şahin, 11.

<sup>35</sup> Pfuhl, Möbius, Cilt I, 41.

<sup>36</sup> Şahin, 12.

<sup>37</sup> Cremer, 18.

<sup>38</sup> J. Borchhardt, “Epichorische, grako-persisch beeinflubte Reliefs in Kilikien”. *IstMitt* 18, 1968, 175

<sup>39</sup> Saraçoğlu, 29.

<sup>40</sup> Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası XII-XIII-XIV*, (Çev.: Adnan Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2015. 8,11.

<sup>41</sup> Şahin, 12.

<sup>42</sup> Borchhardt, 175.

<sup>43</sup> Cremer, 13.

yoğun olarak işlenen konular olan ölü yemeği, av sahnesinin değişik şekilleri, atla gezinti ve araba yolculuğu motifleri de doğu kökenlidir<sup>44</sup>.

Sonuç olarak katlı steller doğudan alınmış bir formdur ve batının bunlarla tanışması MÖ 2.binlerde olsada yaygınlaşması MÖ 5. yüzyılda Pers sanatının etkisiyle olmuştur<sup>45</sup>. Hellenistik Dönem içinde çok fazla rağbet görmeyen bu örnekler, MÖ 1. yüzyılın başlarından itibaren tekrar karşımıza çıkar ve gerek kaliteleri gerek sayıları ile dikkatleri üzerine çekmektedir<sup>46</sup>.

Bu bilgiler ışığında çalışmamızdaki stellere bakacak olursak K6 numaralı stelimizde alt alta aynı boyutlarda olan nişler içerisinde ilk alanda ölü yemeği sahnesini görmekteyiz. İkinci alanda ise muhtemelen ölünün arkasından ağlayan karşılıklı iki kadının oturduğunu görmekteyiz. K33 nolu stel ise üç katlıdır. Üç niş de birbirinden farklı boyutlardadır. İlk sahnede mezar sahibi oturur ve yanında hizmetçisi, ikinci alanda kline sahnesi, üçüncü alanda ise atlı veda sahnesi yer almaktadır. Son örneğimiz olan K39 numaralı stelimiz iki katlı olup en üstte muhtemelen mezar sahibine ait büst yer alırken ikinci alan diğerinden daha küçük bir alan içinde kline sahnesi yer almaktadır. Bu sahnede yer alan kişiler ölen kişinin ailesi ve hizmetçisi olmalıdır.

---

<sup>44</sup> Cremer, 18.

<sup>45</sup> Şahin, 13.

<sup>46</sup> Saraçoğlu, 30.

## İKİNCİ BÖLÜM

### FIGÜR TİPLERİ

#### 2.1. ERKEK FIGÜRLER

##### 2.1.1. Dioskurides Tipi

Bu tip, Bandırma Arkeoloji Müzesinde yer alan çalışmamız kapsamındaki 40 mezar stelinden sadece beş örnekte tespit edilebilmiştir<sup>47</sup>. Tipin en belirgin özelliği khiton üzerine giyilen mantonun kolları da içine alacak şekilde vücudu sarmasıdır. Genellikle cepheden işlenen tipte sağ kol göğüs üzerinde, sol kol yanında, dirsekten hafif bükülür ve bilek sol bacak üzerinde verilir<sup>48</sup>. Manto vücudu tamamen örter, sağ omuzdan gelen demetli kenar sağ kola sarılır ve sol omuzdan aşağı dökülür. Bu demetli kenar göğüs üzerinde sağ kolla gerdirilir ve oluşan kıvrımlar elbiseye zenginlik katar<sup>49</sup>. Figürün solundan açık bir şekilde gelen mantonun ucu, aşağıya sarkan sol kola sarılır ve bileğe de sarıldıktan sonra, ya serbest bırakılır ya da elle tutulur. Figürün sağ elinin manto altından çıkarak mantonun kenarından tutması khiton giydiğini de bize göstermektedir<sup>50</sup>. Vücut ağırlığını genellikle sol bacak taşır ve sağ bacak hafif dizden bükülerek yana açılmış ve geriye atılmış bir şekilde verilir.

Mantonun giyiliş biçimi bazen kişinin aristokrat olduğunu ve mantonun göğüs kısmında sağ el yardımıyla açılması ise gymnasium (palestra) eğitimi almış biri olarak toplumdaki yerini belirten bir sembol olarak kullanılmıştır<sup>51</sup>. Mezar stellerinin ölen kişinin hayatından izler taşıyor olması ve kişilerin çeşitli meziyetlerini gösterme çabasının bir sonucu olarak bu tarz sembollerin kullanılıyor olması kuvvetli bir ihtimaldir. Bizim örneklerimizde de bunu görmek mümkündür.

Dioskurides tipinin mezar stellerin de en çok işlendiği dönem Hellenistik Dönem'dir ve bu dönem mezar stelleri üzerindeki figür tiplerinin çeşitliliğinin bol

<sup>47</sup> K10, K13, K24, K27, K40.

<sup>48</sup> Şahin, 71.

<sup>49</sup> Saraçoğlu, 33.

<sup>50</sup> Şahin, 71.

<sup>51</sup> Fatma Bağdatlı Çam, "Kyme Nekropolünden Figürlü Bir Mezar Steli", *OLBA*, Mersin 2012, XX, 170.

olduğu bir dönemdir<sup>52</sup>. Özellikle Geç Hellenistik Dönem’de tipin yaygınlaştığı görülür ve bu Roma Dönemi’nde de artarak devam eder<sup>53</sup>. Dioskurides tipi, Pudicitia tipi olarak bilinen ve kadınlara özgü olan bu tipin zamanla azalmasıyla<sup>54</sup> daha yoğun biçimde işlenmeye başlanmıştır<sup>55</sup>. Tip, duruş biçimi ve elbiseleri aynı olmakla beraber erkek figürler dışında kadınlar ve gençlerde de görülen bir tip olma özelliğine sahiptir<sup>56</sup>.

Figürün kökenine değinecek olursak, genelde erkek figürlerinde görülen bu tip Deloslu Dioskurides ile özdeşleştirilmektedir<sup>57</sup>. Pfuhl-Möbius bu tipi “normal tipteki erkek” olarak nitelendirmiş, hareketli bacağın sağ ya da sol oluşuna ve duruşuna değinmiştir<sup>58</sup>. Bieber’de mantonun vücudu sıkıca sarmasından yola çıkarak incelemeye almış ve bu tipi “palliatu tipi “olarak adlandırmıştır<sup>59</sup>. Palliatu pallium kelimesinden türetilmiş olup, Yunan himationuyla bir sayılan dikdörtgen bir manto ya da giysidir<sup>60</sup>. Pallium giymiş figürler Roma Dönemi’nde çok yaygın olarak kullanım görmüştür. Bundan yola çıkılarak da tipin Hellenistik ve Roma mezar stellerinde küçük değişikliklerle sürekli işlendiğini söylemek mümkündür<sup>61</sup>.

Örneklerimize bakacak olursak, K24 nolu stelin ikinci resim alanında yer alan üç figür ve K10 nolu stelde kline önünde ayakta duran figür, bu tipin geleneksel özelliklerini yansıtmaktadır. Ancak diğer K40 nolu stelde ise mantonun vücudu farklı sarmasından dolayı Dioskurides tipinin bir çeşidi olduğunu söylemek mümkündür. K27 nolu stel, diğerlerinden oturuyor şekilde işlenmiş olmasından dolayı ayrılmaktadır. Kline ucunda oturmakta olan gencin sağ kolu manto altında, göğüs üzerinde verilerek Dioskurides tipini yansıtmaktadır. Bu örnekten yola çıkılarak tipin mezar stelleri üzerinde oturan genç figürlerde de işlendiğini söyleyebiliriz. K13 nolu stel de ise figürün sadece bacakları sağlamdır, bacakların

<sup>52</sup> Abdullah Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli, Figürlü Mezar Stelleri*, (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1976, 46.

<sup>53</sup> Saraçoğlu, 33.

<sup>54</sup> Margerete Bieber, *Roman Men in Greek Himation*, (Roman Palliati), 1959, 374.

<sup>55</sup> Pfuhl, Möbius, I, 224.

<sup>56</sup> Saraçoğlu, 33.

<sup>57</sup> R. R. R. Smith, *Hellenistik Heykel*. 1995 (Çev.: Aysın Yoltar Yıldırım), Homer Kitapevi, İstanbul 2002, 85, Resim 113.

<sup>58</sup> Pfuhl, Möbius, I, 90.

<sup>59</sup> Bieber, Roman Palliati, 130.

<sup>60</sup> Yasemin Er, *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2006.

<sup>61</sup> Saraçoğlu, 33.

duruş şekli Dioskurides tipinin özelliklerini taşıy vücut sol ayak üzerinde, sağ ayak hafif dizden bükülerek yana doğru açılmış bir şekilde verilmiştir. Figürün elinde bir asa vardır ve bu asaya bir yılanın sarılmış olduğu görülür. Yılanın mezar steli betimlerinde yer almasının sebebi öbür dünya ile ilgilidir. Ölüler ülkesiyle gerçek dünya arasına gidip gelebilen kthonik bir varlık olarak stellerde yer alabilmektedir<sup>62</sup>.

Dioskurides tipinin öncüleri MÖ 4. yüzyılın 2. yarısına kadar gider ve en erken örnekleri olarak da, Sophokles ve Aiskhines'in heykelleri gösterilir<sup>63</sup>. Bu nedenle de tip önceleri Sophokles, daha sonra da Aiskhines olarak nitelendirilmiştir<sup>64</sup>. MÖ 330 civarında Atina'da Lykurgus Tiyatrosu'na dikilen bronz orijinalden kopya edilmiş olan<sup>65</sup> Sophokles'in vücut ağırlığı dönem stiline uygun olarak sağ bacağa kaydırılmış, sol kol manto altından kalçaya dayanmıştır<sup>66</sup>. Ayrıca Sophokles'in sağ eliyle tuttuğu göğüs kenarındaki kıvrımlarda da gevşeme vardır<sup>67</sup>. MÖ 320/310'lara tarihlenen Napoli'de ki Aiskhines<sup>68</sup> heykeli de aynı yapıdadır fakat sağ eliyle, göğsünün ortasındaki kıvrımları dimdik tutmasıyla Sophokles'den ayrılır<sup>69</sup>. Bu ilk örnekleri sonrakilerden ayıran özellik ise mantonun altında khitonun olmamasıdır. Khitonun, Hellenistik Dönem ile birlikte işlenmeye başlandığı görülmüştür<sup>70</sup>. Bunların dışında diğer erken örnekler ise MÖ 4. yüzyılın sonu 3. yüzyıl başına ait terrakota figürlerin de görülür<sup>71</sup>. Daha sonra ise MÖ 2. yüzyılın 2. yarısındaki heykellerde de kullanılmaya başlanan tip yüzyılın sonlarına

<sup>62</sup> A. Effenberger, *Das Symposion der Seligen Zur Entst Ehung und Deutung der Totenmahlreliefs*, Forschungen und Berichte, Bd.14, 1972, 136.

<sup>63</sup> Margarete Bieber *The Sculpture of the Hellenistic Age*, Columbia University, New York 1981, 75.

<sup>64</sup> John Boardman, *Yunan Heykeli Geç Klasik Dönem*, 1995 (Çev. Müjde Peker), Homer Kitapevi, İstanbul 2014, 106, Resim 106; Smith, 37.

<sup>65</sup> Şahin, 72.

<sup>66</sup> Saraçoğlu, 34.

<sup>67</sup> Saraçoğlu, 34.

<sup>68</sup> G. Lippold, *Die Griechische Plastik Handbuch 1950*, 80, Figür 49.

<sup>69</sup> Smith, 37, Resim 38.

<sup>70</sup> Şahin, 72.

<sup>71</sup> Fahri Işık, *Die Koroplastik von Theangela in Karien und ihre Beziehungen zu Ostionien*, Zwischen 560-270, IstMitt, Beiheft, 21.1980.

doğru yaygınlaşarak devam eder<sup>72</sup>. MÖ 2. yüzyıl ve 1. yüzyıllarda da kabartma ve heykellerde oldukça yaygın olduğu görülür<sup>73</sup>.

Her ne kadar bu tipteki yontu ve terrakota figürlerin ilk örnekleri MÖ 4. yüzyılın sonlarına ve MÖ 3. yüzyılın başlarına tarihleniyorsa da, tipin yaygın olarak görüldüğü dönem Geç Hellenistik Dönem'dir<sup>74</sup>. Dioskurides tipi MÖ 2. yüzyılın 2. yarısında ortaya çıkar, yüzyılın sonuna doğru yaygınlaşarak kullanımına devam edilir ve MÖ 2. yüzyıl sonrasında da oldukça fazla görülen tip olarak değerlendirilebilir.

### 2.1.2. Hippokrates (Kos) Tipi

Bu tip, Bandırma Arkeoloji Müzesi'nde yer alan steller içinde sadece K7 nolu stel üzerinde işlenmiştir. Manto vücudun sağ üst yarısını sarmaz ve belde demetlenerek gelen uç, sol omuzdan aşağı dökülür. Sol omuzdan açılarak inen uç, göğüs altında sol elle tutulur. Sol omuzdan sarkan manto ucu, sağ kalçadan gelen ve sol koltuk altına kadar uzanan enlemesine bir demet yığısıyla kesilir. Sol omuzdan gelen manto ucu da, serbest şekilde zikzak çizerek aşağı iner. Bazen de demetli kısım sol kola sarılmış olarak verilir<sup>75</sup>. Antik mezar kabartmalarında, Yüksek ve Geç Hellenistik heykellerde demetlenmiş kısım, alışılmışın dışında klasik formun aksine gergin bir şekilde sarmaktadır<sup>76</sup>.

Bu tip, Pfuhl-Möbius tarafından "Kos Tipi" olarak tanımlanmıştır<sup>77</sup>. Kos adasında, doktorların babası sayılan Hippokrates için, MÖ geç 4. yüzyılda adanmış olan serbest heykel, tipin en erken örneğini teşkil etmektedir<sup>78</sup>. Kabartmalarda ise en erken örneği MÖ 5. yüzyıllara kadar gider<sup>79</sup>. MÖ geç 4. yüzyılla birlikte yaygınlaşarak devam eden tipin en güzel örneklerini ise MÖ erken 3. yüzyılda

<sup>72</sup> Şahin, 73.

<sup>73</sup> Abdullah Yaylalı, "Hellenistik Devir İzmir Mezar Stelleri", *IX. Türk Tarih Kongresi*, 1. Cilt Ankara 1986, 482; Nurettin, Koçhan, "Klaros Apollon Kutsal Alanında Figürlü Ante Başlığı", *Türk Arkeoloji Dergisi*, Sayı: XXXI, Ankara 1997, 142; Şahin, 73; Saraçoğlu, 35.

<sup>74</sup> Andreas Linfert, *Kunstzentren Hellenistischer Zeit*, Franz Steiner Verlag 1976, Tafel 10. 29; Pfuhl, Möbius, Cilt I, Tafel 34.

<sup>75</sup> Saraçoğlu, 41.

<sup>76</sup> Pfuhl, Möbius, I, 62.

<sup>77</sup> Pfuhl, Möbius, I, 111, Tafel. 50.

<sup>78</sup> Şahin, 74.

<sup>79</sup> Werner, Fuchs, *Die Sculpture der Griechen*, Hirmer Verlag, München 1969, 124.

görmekteyiz<sup>80</sup>. Hippokrates tipi gençlerden ve çocuklardan çok yetişkinlerde işlenen bir tiptir<sup>81</sup>. MÖ 2. yüzyılda yoğun şekilde kullanım gören tip Roma Dönemi içlerine kadar da devam eder<sup>82</sup>.

Hippokrates tipindeki figürler daha çok veda sahnesi içinde betimlenirler<sup>83</sup>. Karşılıklı duran, vedalaşan figürlerin cinsiyetleri ve duruş biçimleri farklılık gösterebilmektedir<sup>84</sup>. K7 nolu stelimizde de ayakta duran iki erkek figürünün vedalaştığı ve tokalaşmak için sağ ellerini birbirlerine uzatmış oldukları görülür. Sevilerek işlenen bu sahne muhtemelen ölen kişinin yakınlarına veda etmesini ve öbür dünyaya göçünü ifade eder<sup>85</sup>. Pfuhl-Möbius bunları belirli bir tip içine almaksızın “ayakta duran ya da el sıkışan kadın veya erkekler” olarak da tanımlamıştır<sup>86</sup>. Ancak veda sahnesi konusunda tartışmalar vardır. Bunlardan biri sahnelerin bu dünyada mı yoksa öbür dünyada mı geçtiği veya tokalaşanların, yaşayanlar mı yoksa ölenler mi olduğu kesin olarak bilinmemektedir<sup>87</sup>. Yaşayanların, ölmüş olanlarla bir araya gelme düşüncesinden yola çıkılarak kişiler mezar stelleri üzerinde tekrar bir arada işlenmiş olmalıdır.

### 2.1.3. Demosthenes Tipi

Tip, çalışma kapsamımız içinde yer alan 40 mezar steli üzerinde sadece K7 nolu stelde görülmektedir. Ancak diğer figürler içinde bu tipin de yörede sevilerek kullanıldığını bilmekteyiz<sup>88</sup>. Demosthenes tipi; Khiton üzerine manto giyen vücut ağırlığı genellikle sağ bacak üzerinde olan ancak yine de bacakların hareketinde bir birlik olmayan, en belirgin özelliği ise kolların önde aşağıda karın üzerinde ve bağlı bir şekilde verildiği tip olmasıdır<sup>89</sup>.

<sup>80</sup> Yaylalı, "Hellenistik Devir İzmir Mezar Stelleri", 483.

<sup>81</sup> Saraçoğlu, 41.

<sup>82</sup> Saraçoğlu, 41-42.

<sup>83</sup> Saraçoğlu, 42.

<sup>84</sup> Saraçoğlu, 42.

<sup>85</sup> Saraçoğlu, 43.

<sup>86</sup> Pfuhl, Möbius, I, 125.

<sup>87</sup> Saraçoğlu, 43.

<sup>88</sup> Pfuhl, Möbius, I, 111, Tafel 25.

<sup>89</sup> Yaylalı, "Hellenistik Devir İzmir Mezar Stelleri", 483.

Tipin orijinal Demosthenes heykeline çok benzemesinden dolayı bu tipin kökeni olarak gösterilmektedir<sup>90</sup>. Ancak tipin khitonunun olması, mantonun sarılışı, ellerin duruş şekli ve vücut ağırlığının sağ ayak üzerinde olmasıyla orijinal Demosthenes heykeline uymamaktadır<sup>91</sup>. Diğer yandan ellerin göbek üzerinde bağlanması, baş omuz ve ayaklar arasındaki hareketlerin birbirine zıt uyumu ve bunlara ek olarak bölgenin önemli kentlerinden biri olan Kyzikos örneklerinde hareketli bacağın sol yanda olması tüm yerel çalışmalar için ortak özellikler olup, Demosthenes'in Erken Hellenistik Döneme tarihlenen heykelini anımsatmaktadır<sup>92</sup>.

## 2.2. KADIN FİGÜRLERİ

### 2.2.1. Pudicitia Tipi

Pudicitia tipindeki figürler, oturan kadınlar arasında oldukça fazla karşımıza çıkmaktadırlar. Çalıştığımız 40 stel içerisinde 27 stelin üzerin de Pudicitia tipinin belirlenmiş olması bunu kanıtlar niteliktedir. Kadının mezar stelleri üzerinde toplum ve aile içinde ki varlığı toplum içerisinde nasıl biliniyorsa o pozisyonda betimlenmiştir. Yani kadın, ailenin onurunu ve toplum ahlakını temsil edecek şekilde betimlenmiştir. Kadının toplum içindeki konumunu tespit etmek diğer figürlere göre biraz daha zordur. Ancak mezar stelleri üzerinde yer alan yazıtlar bize kadının ölen kişinin kendisi veya yakını olmasının dışında çocuk bakıcısı, rahibe, yün işçisi ve ebe olabileceği konusunda bilgi verebilmektedir<sup>93</sup>. Sevilerek kullanıldığı görülen pudicitia tipi genel olarak aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır. Khiton üzerine manto giymiş kadınların sağa veya sola dönük oturuşlarına göre sağ ya da sol kollarını karın üzerinde, mantonun altında veya üstünde tuttuğu, diğer kolun bundan destek alarak çenenin yanında ya da başa kadar çekilen mantonun kenarından tuttuğu kadın figürleri olarak tanımlamak mümkündür<sup>94</sup>.

<sup>90</sup> Yaylalı, "Hellenistik Devir İzmir Mezar Stelleri", 483.

<sup>91</sup> Şahin, 73.

<sup>92</sup> Rudolf Horn, *Stehende Weibliche Gewandstatuen In Der Hellenistische Plastik*, Verlag F. Bruckmman 1931, Tafel 1-3.

<sup>93</sup> Angeliki Kosmopoulou, "Working Women Female Professionals On Classical Attic Gravestones", *The Annual of The British School At Athens*, Vol, 96, 2001, 281-319.

<sup>94</sup> Şahin, 59.

Pudicitia tipinin belirlenmiş bir erken serbest heykelden öykünülerek yapılmış olduğunu söylemek oldukça zordur<sup>95</sup>. Ancak tipin, MÖ 4. yüzyılın mezar stellerindeki oturan kadın tiplerinden esinlenerek geliştirilmiş olduğu veya Hellenistik Dönem heykel ve stellerinde de yaygın olan ve Pudicitia adı verilen tiplerden öykünülmüş olduğunu da söyleyebiliriz<sup>96</sup>. Tipin ilk örnekleri olarak, MÖ 4.yüzyılın 2.yarisına tarihlenen Ağlayan Kadınlar Lahtin'deki kadınlar gösterilmektedir<sup>97</sup>. Bunun yanı sıra Olympia Zeus Tapınağı'nın alınlığındaki Hippodameia'nın duruş şekli de Pudicitia tipini anımsatmaktadır<sup>98</sup>. Kesin olmamakla beraber Pudicitia tipinin ilk örneklerini MÖ 4. yüzyılda görmek mümkündür<sup>99</sup>.

Linfort, Pudicitia tipinin en erken serbest heykel örneği olarak Tegea kadın heykelini gösterir ancak, Krahmer'in bu heykel için önerdiği MÖ 3. yüzyıl tarihini erken bulmuştur, heykelin kötü durumda olduğunu ve tek olması sebebiyle kesin bir tarih verilemeyeceğini de belirtmiştir<sup>100</sup>. Kleiner ise MÖ 3.yüzyılın terakotaların da tipin işlendiğini belirtmektedir<sup>101</sup>. Pudicitia tipi özellikle MÖ 2. yüzyılın ortalarında çok fazla karşımıza çıkar ve MÖ 170/160'lardan sonra çok daha fazla kullanım görmüştür<sup>102</sup>. Tip ilk örneklerinde her ne kadar mezar atmosferine uygun olarak üzüntüyü yansıtıyor olmak önemliyse de, Hellenistik Dönem sonrasında bu ifade yavaş yavaş kaybolmuş ve yerini simgesel bir görünüme bırakmıştır.

Pinkwart tarafından MÖ 2. yüzyılın ortalarında Pudicitia tipli kadınlar arasında beş farklı tip olduğu saptanır<sup>103</sup>. Pinkwart bu ayrımında bacakların hareketlerini dikkate almaz ve bu değişik yontularda karışıklığa sebep olmuş olacaktır ki, Linfort; "Hangi bacağın hareketli, hangi kolun karında olduğu, diğer kolun dik mi, yoksa eğik mi durduğu belli değil" diyerek kapsamı daha esnek tutmuştur<sup>104</sup>. Daha sonra Yaylalı; "Pudicitia, bir kolu karında diğerinin dirseği ona

<sup>95</sup> Şahin, 59.

<sup>96</sup> Şahin 60.

<sup>97</sup> Ekrem Akurgal, *Die Kunst Anatoliens von Homer bis Alexander*, Walter de Gruyter, Berlin 1961, 295.

<sup>98</sup> Erol Atalay, *Hellenistik Çağ'da Ephesos Mezar Stelleri Atölyeleri*, Hitit Color, İstanbul 1988, 26.

<sup>99</sup> Saraçoğlu, 48.

<sup>100</sup> Linfort, 149.

<sup>101</sup> G. Kleiner, *Tanagrafiguren*, Berlin 1984, 116; R. Horn, *Gewandstatuen*, 64.

<sup>102</sup> Linfort, 147; Horn, 63; Şahin, 61; Saraçoğlu, 49.

<sup>103</sup> Doris Pinkwart, "Weibliche Gewandstatuen aus Magnesia" *Antike Plastik*, Berlin 1973, 149vd.

<sup>104</sup> Linfort, 147; Şahin, 60; Saraçoğlu, 49.

dayalı, eli çenenin yanında, başa kadar çekilen mantonun kenarından tutan kadın tiplerine verilen genel bir isimdir” diyerek tipin kapsamını daha da genişletir<sup>105</sup>. Pudicitia tipinde farklı kolların yukarı doğru çıkması, mantonun ön üst vücudu örtmesi veya örtmemesi, manto ucunun kola sarılması veya elden aşağı doğru bırakılması bu tipin belli tiplerini vurgulamak içindir. Bu tanımlamalardan yola çıkarak Bandırma Arkeoloji Müzesi’nde ki mezar stelleri üzerinde Pudicitia tipinin beş farklı tipi tespit edilebilmiştir, bunlar; Pudicitia Philista, Pudicitia Saufeia, Protopudicitia, Pudicitia Braccio Nuovo ve Pudicitia, Melissa’dır.

### 2.2.1.1. Pudicitia Philista Tipi

Çalışma kapsamımız içerisinde deki en büyük grubu oluşturan, Pinkwart’ın Kleopatra-Philista<sup>106</sup>, Linfert’in Philista<sup>107</sup> olarak adlandırdıkları tip, Pudicitia Philista’dır<sup>108</sup>. Tipin genel bir tanımını yapacak olursak; sağ kol karında, sol kol ondan destek alarak çenenin yanında dik bir şekilde durur ve çenenin solundan mantonun kenarını tutar, sağ omuzdan inen mantonun ucu karın üzerinde ki sağ elin bileğine sarılıp aşağı dökülür, solundan gelen uç ise omuzdan yana sarkar<sup>109</sup>. Linfert bu tipin sadece mezar stellerinde işlenmiş olduğunu ve Batı Anadolu’da daha yaygın olduğunu söylemektedir<sup>110</sup>. Bu saptamadan yola çıkılarak varsayılan iki atölyeden söz edilir, bu atölyelerden biri Ephesos’da<sup>111</sup> biri de İzmir’dedir<sup>112</sup>. MÖ 2. yüzyılın ortalarından itibaren Batı Anadolu’da kullanılmaya başlanan<sup>113</sup> Pudicitia Philista tipi, yüzyılın sonlarına doğru azalır<sup>114</sup>. Tüm bunlara karşın tipin Mysia yöresinde özellikle Kyzikos ve Miletopolis’de kullanımına devam edilmiş olması yörede sevilerek kullanılmış olduğunu göstermektedir<sup>115</sup>. Bunun bir başka kanıtı ise çalışmakta olduğumuz 40 stelin 19 tanesi üzerinde Pudicitia Philista tipinin saptanmış olmasıdır. Mevcut olan örneklerimiz içinde Pudicitia Philista tipi

<sup>105</sup> Şahin, 60.

<sup>106</sup> Pinkwart, 153. Dn. 21.

<sup>107</sup> Linfert, 152.

<sup>108</sup> K6, K8, K11, K12, , K14, K15, K17, K18, K19, K21, K22, K23, K25, K28, K29, K31, K35, K36.

<sup>109</sup> Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli, Figürlü Mezar Stelleri*, 38.

<sup>110</sup> Linfert, 153.

<sup>111</sup> Linfert, 153.

<sup>112</sup> Linfert, 153; Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli, Figürlü Mezar Stelleri*, 38.

<sup>113</sup> Linfert, 153, Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli, Figürlü Mezar Stelleri*, 38.

<sup>114</sup> Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli, Figürlü Mezar Stelleri*, 38.

<sup>115</sup> Şahin, 63.

genellikle cenaze sahnesi içerisinde, klinenin ayakucun da yani stelin sol tarafında oturur şekilde verilir ve herhangi bir kişisel özelliğin yansıtılmadığı örneklerin birbirine benzediği görülmektedir.

### 2.2.1.2. Pudicitia Safueia Tipi

Pinkwart ve Linfert bu tipi Menderes Magnesia'sında bulunan Saufeia'nın heykeline göre Saufeia tipi olarak adlandırmışlardır<sup>116</sup>. Tip Pudicitia Philista tipinin tam tersidir. Tipte, sol kol karın üzerinde, sağ el çenenin sağındadır ve mantonun kenarından tutar, mantonun sağından gelen uç sağ kolu bileğine kadar sarıp sol omuzdan enseye gider, solundan gelen uç ise kalçadan itibaren toplanarak sol kolun üzerine atılır, bileğe sarıldıktan sonra öne açılarak dökülür<sup>117</sup>. Rhodos ve Kos adalarında Karadeniz'in kuzeyinde, Anadolu'da özellikle İonya yöresinde yaygındır<sup>118</sup>. Pudicitia Safueia tipi MÖ 2. yüzyıl ortalarında kullanılmaya başlanmış<sup>119</sup> ve İyonya'nın dışında Mysia yöresinde, özellikle Kyzikos<sup>120</sup> ve Miletopolis'de de yaygın bir şekilde kullanım görmüştür<sup>121</sup>.

Bu tipe stellerimiz arasında 5 örnek üzerinde rastlanmıştır. K18 nolu stel de stelin sağ tarafında oturan kadının sol kolu karın üzerinde değil, kucak üzerine doğru uzatılmıştır ki bunun da Pudicitia Safueia tipine dâhil edilebilmektedir<sup>122</sup>. Diğer dört stelde ki kadın tipleri<sup>123</sup> tipin genel tanımına uymaktadır. Pudicitia Safueia tipi genellikle cenaze sahneli stellerde sağ tarafta, klinenin başucun da oturur şekilde verilmişlerdir<sup>124</sup>. Bizim örneklerimizde bunu destekler niteliktedir. Ancak çok fazla tercih edilen bir tip olmamasının sebebi sağ tarafta olması ve klinede yatan figürü kapatıyor olmasıdır.

<sup>116</sup> Pinkwart, 153, 21; Linfert, 148, Tafel 5, 58a-23

<sup>117</sup> Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli, Figürlü Mezar Stelleri*, 37.

<sup>118</sup> Linfert, 148.

<sup>119</sup> Pinkwart, 153; 21; Pfuhl, Möbius, I, 138; Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli, Figürlü Mezar Stelleri*, 37.

<sup>120</sup> Pfuhl, Möbius, Cilt I-II, Tafel. 152.625, Tafel. 237.1991, Tafel. 287.

<sup>121</sup> Şahin, 62.

<sup>122</sup> Şahin, 61.

<sup>123</sup> K6, K19, K28, K32

<sup>124</sup> Şahin, 62.

### 2.2.1.3. Protopudicitia Tipi

Kline kenarında oturan pudicitia tipli kadınlar her ne kadar MÖ 4. yüzyılın örneklerine benzeseler de Geç Hellenistik Dönem’de değişikliğe uğramışlardır<sup>125</sup>. Erken örneklerin bir kopyası olan tip, steller üzerinde oldukça yaygındır<sup>126</sup>. Çalıştığımız 40 stel içinde de 9 adet stel<sup>127</sup> üzerinde görülen tipte, manto başa kadar tüm vücudu örttüğü halde, vücudun ön üst yarısını açık bırakmıştır<sup>128</sup>. Baştan aşağı gelen manto kolların bir bölümünü kapatarak kucak üzerine iner, böylece kemer varmış izlenimi verdiği gibi altta ki khiton da rahatça görülebilmektedir. Oturuş yönüne doğru arka zemine yakın olan kol yukarı kaldırılmış, eliyle boyun seviyesinde mantonun kenarından tutar, diğer kol ise yukarı kalkan kola destek olabileceği gibi<sup>129</sup>, kendi halinde kucak üzerinde<sup>130</sup> de uzanabilir.<sup>131</sup>

Antik mezar stelleri üzerinde bu tipin ilk örnekleri MÖ 4. yüzyıla birlikte ayakta<sup>132</sup> veya oturur<sup>133</sup> şekilde görülmeye başlanmıştır. Yine MÖ 4.yüzyılın ortalarına tarihlenen “Ağlayan Kadınlar Lahdi<sup>134</sup>” üzerinde ki kadınlar da tip olarak bu tipe benzemektedir. Ayrıca Rodos’tan büyük bir mezar anıtına ait olan parçada benzer motif olduğu görülmektedir<sup>135</sup>. MÖ 3. yüzyılda görülmeye başlanan tip MS 2. yüzyıl içlerine kadar Miletopolis stellerinde de görülür<sup>136</sup>. Yukarıda söylenenleri ve çalıştığımız steller üzerindeki yoğunluğunu da göz önüne alırsak, antik Mysia bölgesinde de MÖ 2. yüzyılda ve sonrasında da tipin kullanımının yaygın olduğunu söyleyebiliriz.

<sup>125</sup> Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli, Figürlü Mezar Stelleri*, 41.

<sup>126</sup> Korkmaz Meral, *Adapazarı Müzesi’ndeki Mezar Stelleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995, 13.

<sup>127</sup> K1, K3, K9, K24, K27, K32, K33, K37, K38.

<sup>128</sup> Şahin, 64.

<sup>129</sup> K27, K32, K33, K38.

<sup>130</sup> K1, K3, K9, K24, K32, K37.

<sup>131</sup> Şahin, 64-65.

<sup>132</sup> Şahin, 65.

<sup>133</sup> H. Diepolder, *Die Attischen Grabreliefs*, Mit Genehmigung Des Verlages Schroll, Berlin 1931, Tafel. 17, 18, 26, 27, 51.

<sup>134</sup> Akurgal, 295.

<sup>135</sup> Pfuhl, Möbius, Cilt I, Tafel. 13.50.

<sup>136</sup> Şahin, 65.

#### 2.2.1.4. Pudicitia Braccio Nuovo Tipi

Pinkwart ve Linfert'in Pudicitia Braccio Nuovo olarak adlandırdıkları tip, Pudicitia Safueia tipinin bir değişik modeli olarak karşımıza çıkar<sup>137</sup>. Çalışma kapsamımız içerisindeki stellerin sadece ikisi bu tipe örnek teşkil etmektedir<sup>138</sup> Fark mantonun sarılışındadır: Mantonun ucu doğrudan baştan aşağı inip, sol kola da sarılmadan, sert ve katı bir şekilde yan aşağı devam eder<sup>139</sup>. Bu tipin heykel örnekleri İtalya, İspanya ve Galya'da yaygındır<sup>140</sup>. Doğuda ise Geç Hellenistik Dönem'den başlayarak steller üzerinde çok sayıda görülür. İzmir kökenli Hannover steli ise bu tipin ilk örneğini teşkil etmektedir<sup>141</sup>. Linfert bu tipin kaynağının Rhodos olarak gösterilmesine karşın, İonya'da yoğun olması nedeniyle, tipin erken dönemde Batı Anadolu'dan götürülmüş olduğunu düşünür ancak kesin bir yargıya varamaz<sup>142</sup>. Pudicitia Braccio Nuovo tipinin oturan tiplere uyarlanmış şekli MÖ 3. yüzyıldan MS 3. yüzyıla kadar Kyzikos'ta çok uzun bir süre kullanılmıştır<sup>143</sup>. Tipin ayakta örneklerine bu güne kadar rastlanmamıştır, bu sebeple de tipin bu kadar sık kullanılmış olması tipin portre heykel olarak yörede tanındığını gösterir<sup>144</sup>. Bundan dolayı da tipin çıkış yeri Kyzikos olarak gösterilmektedir<sup>145</sup>. MÖ 3. yüzyıla tarihlenen Kyzikos kökenli stelde<sup>146</sup> ki kadın figürü Braccio Nuovo tipine çok benzemektedir ve tipin Kyzikos'ta yaratılmış olabileceğinin bir başka kanıtıdır<sup>147</sup>.

#### 2.2.1.5. Pudicitia Mellissa Tipi

40 stel içerisinde sadece 3 stel üzerinde Pudicitia Melissa tipi'ne rastlanılmaktadır<sup>148</sup>. Tip, çoğunlukla  $\frac{3}{4}$  cepheden diphros üzerine oturur ve yan arkaya uzattığı kolundan destek alır, hafif geriye doğru yatık oturan kadının khiton üzerine giymiş olduğu manto, başıyla birlikte tüm vücudu örter, fakat dik göğüsler

<sup>137</sup> Linfert, 155

<sup>138</sup> K17, K34.

<sup>139</sup> Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli, Figürlü Mezar Stelleri*, 39.

<sup>140</sup> Linfert, 155; Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli, Figürlü Mezar Stelleri*, 39.

<sup>141</sup> Horn, *Gewandstatuen*, 65, Tafel. 23.2.

<sup>142</sup> Linfert, 148.

<sup>143</sup> Cremer, 84.

<sup>144</sup> Cremer, 84.

<sup>145</sup> Cremer, 85.

<sup>146</sup> Pfuhl, *Möbius*, Cilt I, Tafel. 136.910.

<sup>147</sup> Cremer, 86.

<sup>148</sup> K6, K17, K25.

mantonun altından fark edilmektedir. Sağ kol mantıyla tamamen kapatılmışken, sol kol kucak üzerine uzatılmış ve omuzdan itibaren açık bırakılmıştır<sup>149</sup>. Klinenin başucunda veya ayakucunda oturan figürlerde vücut sağ (K16) ya da sol (K27) kolundan destek alır, sağ ya da sol kol ise ya manto kenarından tutar ya da kucağa doğru uzatılır. Sağ ayak, sehpanın üzerinde oldukça ileri atılmış şekilde ve sabit durur, solu ise hafif geri çekilir. Bu durum da yine figürün oturuş şekline göre değişir.

Bu tip Ridgway ve Cremer tarafından Penelope heykeline benzerliği sebebiyle “Penelope Tipi” olarak adlandırılmıştır<sup>150</sup>. Horn<sup>151</sup> ve Yaylalı<sup>152</sup> tipi Antiokhia Tykhe’sinin<sup>153</sup> oturağından destek alır durumda verilmiş olması sebebiyle tipi “Tykhe Tipi” olarak adlandırmışlardır. Şahin ise Mellissa adındaki bir figürden<sup>154</sup> esinlenerek tipi “Melisa Tipi” olarak adlandırır<sup>155</sup>. Çalıştığımız stellerin Mysia bölgesi kökenli olması nedeniyle de bizde bu tipi Pudicitia Mellissa tipi olarak tanımlamayı uygun bulmaktayız.

### 2.3. YATAN ERKEK FİGÜRLERİ

Erken Arkaik Dönem’den Geç Antik Dönemlere kadar steller üzerinde sevilerek işlenen ölü yemeği sahnesinin özünü; sağda klinede yatan erkek, sol veya sağ köşede ya da her iki tarafta oturan kadın, önde yemek masası ve hizmetçiler oluşturmaktadır<sup>156</sup>. Ayrıca ziyafet sahneleri, sembolik anlamda bir zenginlik ve refah göstergesi<sup>157</sup> olması sebebiyle de oldukça fazla kullanılmış olmalıdır. Cenaze ziyafetli sahnelerin şöyle bir tarihçesine bakacak olursak; bu gelenek Attika’da MÖ 10. yüzyılda başlar ve MÖ 8. yüzyıla kadar devam eder<sup>158</sup>. Ölü yemeğinin betimlendiği stellere antik dünyanın hemen hemen her yerinde rastlanılmasına

<sup>149</sup> Şahin, 67.

<sup>150</sup> Brunilde, Sismondo, Ridgway, Hellenistik Sculpture I, *The Styles of ca. 331-200 BC*, University of Wisconsin Press, 1990, 336; M, Cremer, 88.

<sup>151</sup> R. Horn, *Hellenistische Bildwerke auf Samos, Samos, XII*, Bonn, 1972.

<sup>152</sup> Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli, Figürlü Mezar Stelleri*, 44.

<sup>153</sup> Pfuhl, Möbius, Cilt II, Tafel. 264.1840.

<sup>154</sup> Şahin, Levha XIV, TA 28.

<sup>155</sup> Şahin, 68.

<sup>156</sup> Fıratlı, 279.

<sup>157</sup> Louise Steel, “Acup of Mellow Wine, Festing in Bronze Age Cyprus, Hespira”. *The Journal of American Scholl of Studies at Athen*, Vol,73, 2004, 281-300, 284.

<sup>158</sup> K. F. Johansen, “The Attic Grave Reliefs of the Classical Period”, *American Journal of Archaeology*, Vol.56, 1952.

rağmen bunların en eski örneklerinin Anadolu ve Ege adalarında görüldüğü ve motifin kökeninin doğuda olduğu söylenir<sup>159</sup>. Ölü yemeğine ilk adım tanrılara adanan kabartmalar ve herosların yanlarında verilen küçük ve basit yemeklerle atılmıştır ki Attika'da ünlü Dipylon Kabartması bunun en güzel örneğidir<sup>160</sup>. Asur ve Geç Hitit kabartmalarında da bu motifin öncülerine rastlanmaktadır<sup>161</sup>. Anadolu'da ise Karatepe'de görülen ölü yemeği sahnesinde klinede yatan erkek bulunmamasına rağmen oturulan iskemle, üzerine basılan tabure ve ziyafet masasının şekli, sağdaki büfe ve hizmetçilerin varlığından ötürü ölü yemeği sahneleriyle yakından ilgili olduğu düşünülebilmektedir<sup>162</sup>. Anadolu'da ve Ege adalarında rastlanılan en eski örneği ise MÖ 460/450'e tarihlenen Taşoz Kabartmasıdır<sup>163</sup>. Önceleri Korinth vazolarında işlenen ölü yemeği sahneleri, Attika vazolarında MÖ 585/570 tarihli siyah figürlülerde görülür<sup>164</sup>. Bunun dışında kline sahnesi duvar freskleri, anıt mezarlar, lahitler ve mezar stellerinde kendini göstermektedir. Arkaik ve Klasik Çağ boyunca işlenen bu motif Hellenistik Çağ'da özellikle de MÖ 2. yüzyılda stellerde yaygın olarak işlenmiştir. Roma Dönemi'nde ise motif, dönemin getirdiği yeniliklerle, yeniden yorumlanarak kullanımına devam edilmiştir<sup>165</sup>. Aslında doğunun uzanarak yemek yemesi ile batının ölen kişinin kendini tanrılara özgü duruşla betimleyerek kahramanlaştırması geleneği, cenaze yemeği sahnelerinin kompozisyonunu oluşturmuştur<sup>166</sup>. Bunu destekleyen bir başka görüş ise Pers İmparatorluk Dönemi'nde ziyafet sahneleri ikonografisinin bir parçası iken cenaze yemeği daha sonra Anadolu'nun yerel beylerini, Yunan aristokratlarını temsil etmiştir<sup>167</sup>. Doğulu bir geleneğin mezar stelleri üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu kanıtlaması açısından bu görüşler önem arz etmektedir.

<sup>159</sup> Fıratlı, 282.

<sup>160</sup> John Boardman, *Greek Art*, London 1994, Res.12-14, 24.

<sup>161</sup> Akurgal, 100.

<sup>162</sup> Halet Çambel, "Karatepe Heykeltraşlık Eserleri Hakkında Bazı Mülahazalar", *Belleten*, Cilt XII, Ankara 1949, Lev. VII, Res.2.

<sup>163</sup> John Boardman, *Klasik Yunan Heykeli*, Res.44, 68.

<sup>164</sup> H. Payne, *Necrocorinthia, A Study of Corinthian Art in the Archaid Period*, Oxford 1931, Lev. 27, 193.

<sup>165</sup> Saraçoğlu, 56.

<sup>166</sup> Handegül Canlı, *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Mezar Stellerinde Semboller*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2015, 19.

<sup>167</sup> Murat Çekilmez, "Geç Hellenistik Dönemden Bir Mezar Steli", *Olba XIX*, Mersin 2011, 108-126.

Çalışma kapsamımız içinde ki 40 stelin 33'ünün üzerinde de ölü yemeği sahnesi yer almaktadır. Kline üzerinde yatan erkekler genellikle khiton üzerine bacakları sarıp üstte katlanarak belde gövdeyi dolanan ve göğsün sol üst yarısı ile sol kolun üstünü çoğunlukla içine alan manto giyerler. Manto kemeri çoğunlukla geniş bir yay çizmekte ve kemer ucu genellikle sol koltuk altında kaybolmaktadır. Sol omuz üzerinden inen manto demeti ise, dirsek üzerinden aşağıya doğru zikzak çizerek dökülmektedir. Genellikle sol kol dirseğiyle bir yastığa<sup>168</sup> ya da ikiye katlanmış yastığa dayanmış şekilde<sup>169</sup>, bazen de alt kolun kendisi yastık durumunda verilmiştir<sup>170</sup>. Sağ kol ise genellikle daha serbest yapıdadır<sup>171</sup>. Ya da yanında yatan ikinci bir figür varsa onun arkasına atılmış şekilde verilmiştir<sup>172</sup>. Dirsekten kırık, yastığa dayanmış sol kol genellikle elinde içki kabı tutmaktadır ki stellerimizin hepsinde de bunu görmek mümkündür. Çalışma kapsamımız içerisindeki stellerde elinde kadeh tutmayan örneklerde mevcuttur<sup>173</sup>.

Steller üzerinde kline de yatan kişi tek başına ise o kişi stelin sahibi ve ölenin kendisi olmalıdır. Ancak kline üzerinde yatanların sayısı birden fazla ise bunların ölüyle nasıl bir ilişki içinde olduğu ve ölünün kim olduğunu anlamak çok da mümkün değildir. Stellerde kişi sayısının artması kompozisyon da zenginliği sağlar bununla beraber ifadeyi de güçlendirir<sup>174</sup>. Fakat yatan kişilerin sayısı arttıkça ölen kişinin kim olduğunu söylemek daha da zor bir hale gelmektedir.

Çalışma kapsamımız içinde ki mezar stellerine bakacak olursak ölü yemeği sahnesinin betimlendiği üçgen alınlıklı steller alınlıksız stellerden daha azdır. Alınlıksız steller de kline üzerinde yatan figürlerin kişisel özelliklerini, genç mi yaşlı mı olduklarını belirlemek yıpranmanın da etkisiyle oldukça zordur. Fakat alınlıksız stellerin üzerindeki yatan figürlerin çeşitlilik gösterdiğini söyleyebiliriz. Kline sahnesinin vazgeçilmez ögesi olan üçayaklı sehpa üzerinde ekmek, üzüm, incir gibi yiyeceklerin betimlendiği görülür. Fakat çoğunlukla nar betimiyle karşılaşılmaktadır. Narın sahnede yer alması Afrodite ve Hera ile

<sup>168</sup> K3, K4, K6, K8, K10, K12, K17, K22, K38, K39.

<sup>169</sup> K2, K5, K9, K14, K18, K24, K26, K27, K36.

<sup>170</sup> K20.

<sup>171</sup> Pfuhl, Möbius, I, 73.

<sup>172</sup> K9, K23, K26, K37, K28.

<sup>173</sup> K24, K32, K39.

<sup>174</sup> Saraçoğlu, 59.

ilişkilendirilmiştir<sup>175</sup>. Mitolojiye göre Hades, Kore'yi ölümler ülkesine kaçıtır ve ona bir nar ikram eder. Narı yiyen Kore sonsuza kadar ölümler ülkesinde kalır ve Persephone adını alır<sup>176</sup>. Narın işlenmesinin ölen kişinin öbür taraftan geri gelmemesini sağladığı düşünülmektedir. Ayrıca narın ailenin birliğini, bereket ve sonsuzluğu gibi anlamlar içerdiğini de söylemek mümkündür<sup>177</sup>.

## 2.4. ÇOCUK VE HİZMETÇİ FIGÜRLERİ

Mezar stelleri üzerinde ana figürler yanında, yardımcı figür olarak da tanımlayabileceğimiz çocuk ve hizmetçi figürleri de yer almaktadır. Bu figürler kendilerine özgü duruş, tip, giysi ve boyutları bakımından önem taşımaktadırlar. Çalışmamıza konu olan Bandırma Arkeoloji Müzesi stellerinin neredeyse hepsinde ana figüre eşlik eden çocuk veya hizmetçi figürleri görülmektedir.

Çocuk ve hizmetçi figürlerinin en güzel örneklerini Attika ve Anadolu'da ki mezar stelleri üzerinde görmekteyiz<sup>178</sup>. Çocuklar, Klasik ve Hellenistik Dönem'de mezar stelleri üzerinde genellikle kuşlarla işlenmişlerdir<sup>179</sup>. Anadolu'da ölen çocukların cennet kuşu olacakları inancından ötürü bu betimin sevilerek kullanıldığı bilinmektedir<sup>180</sup>. Bizim stellerimiz içinde ise sadece bir örnekte; oturan kadın ile mensa tripes arasında duran kız çocuk figürü elinde kuş tutmaktadır<sup>181</sup>. Bunun yanı sıra çocukların, köpek, horoz, kaz gibi birçok küçük evcil hayvanla birlikte verilebildiği de görülür<sup>182</sup>. Ancak çalıştığımız stellerde bu betimlere rastlanmadığından ayrıntıya girilmeyecektir.

Stellerde ki çocuk figürlerinin hizmetçi mi yoksa mezar sahibinin çocuğu mu olduğuna bakacak olursak: Hellenistik Dönem mezar stelleri üzerinde betimlenen kız çocukları iyi giyimleriyle hizmetçilerden ayrılmaktadır<sup>183</sup>. Manto, şal gibi değişik üst giysilere sahip olmalarıyla ve hizmetçi çocuklardan daha büyük

<sup>175</sup> Effenberger, 154.

<sup>176</sup> Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitap Evi, İstanbul 2007, 120.

<sup>177</sup> Canlı, 16.

<sup>178</sup> Erol Atalay, "Doğu Greek Hellenistik Çağ Mezar Stellerinde Çocuk ve Hizmetçi Figürleri", X. *Türk Tarih Kongresi*, (ss. 284-292) Ankara 1986; Pfuhl, Mobius, Cilt I, 197.

<sup>179</sup> Atalay, "Doğu Greek Hellenistik Çağ Mezar Stellerinde Çocuk ve Hizmetçi Figürleri", 286.

<sup>180</sup> Atalay, "Doğu Greek Hellenistik Çağ Mezar Stellerinde Çocuk ve Hizmetçi Figürleri", 286.

<sup>181</sup> K15.

<sup>182</sup> Pfuhl, Mobius, Cilt I, Tafel 109-117.

<sup>183</sup> Atalay, "Doğu Greek Hellenistik Çağ Mezar Stellerinde Çocuk ve Hizmetçi Figürleri", 287.

gösterilmiş olmalarıyla da birbirinden ayrılmaktadırlar<sup>184</sup>. Ancak çok az istisna dışında çocuklar hizmetçilerle aynı boyda işlenmiştir ve bunların ayrımı ise çocuğun oturan kadınlarla olan ilişkisinden yola çıkılarak yapılabilmektedir<sup>185</sup>. Roma Dönemi'nde ise çocuk ve hizmetçi figürlerini birbirinden ayırmak daha kolaydır; çocuklar anne, babaları ile çok yakın ilişki içindedirler, ya annelerinin kucaklarında ya da kline üzerinde babalarıyla uzanmaktadırlar<sup>186</sup>.

Çocuk figürleri arasında tip olarak bir birlik olmadığı, genellikle de büyük tiplerden kopya edilmiş olduğu görülür<sup>187</sup>. Giysileri yaşlarına uygun olabildiği gibi, çoğunlukla büyüklerin giysileri de olabilir<sup>188</sup>. Horn<sup>189</sup>, Anadolu-İon stellerinde çocuk ve hizmetçilerin efendileriyle aralarındaki seviye farkı belli olsun diye, boyut olarak onlardan küçük yapıldığını ileri sürmektedir. Ana figürlerin yanında küçük işlenen bu figürlerin çocuk mu yoksa genç mi olduklarını da ayırmak oldukça zordur.

Kadının yanında kız, erkeğin yanında erkek olmak üzere steller üzerinde iki hizmetçi bulunmaktadır<sup>190</sup>. Yemek sahnesinde karşılıklı oturan iki kadın var ise ikisinin yanında da birer hizmetçi yer almaktadır ve bu durumda erkek hizmetçi de mensa tripes ile kadın figürünün arasında yer alır<sup>191</sup>. Stellerimiz içinde buna örnek teşkil edebilecek iki stel vardır. Birinde erkek hizmetçi sağda oturan kadın ile mensa tripes arasındadır (K18). Diğerinde ise solda oturan kadın ile mensa tripes arasında olduğu görülür (K32). Hizmetçi figürlerinin giysileri genellikle kızlarda kısa kollu ve ya kolsuz uzun khiton, erkekler de ise kısa kollu kısa khiton şeklindedir<sup>192</sup>. Stellerimiz üzerinde ki hizmetçi figürlerin neredeyse hepsinin bu şekilde giyinmiş olduğunu söylemek mümkündür.

<sup>184</sup> Atalay, "Doğu Greek Hellenistik Çağ Mezar Stellerinde Çocuk ve Hizmetçi Figürleri", 287.

<sup>185</sup> Şahin, 81.

<sup>186</sup> Şahin, 81.

<sup>187</sup> Şahin, 81.

<sup>188</sup> Şahin, 81.

<sup>189</sup> Horn, Samos XII, 86.

<sup>190</sup> Atalay, "Doğu Greek Hellenistik Çağ Mezar Stellerinde Çocuk ve Hizmetçi Figürleri", 289.

<sup>191</sup> Şahin, 81.

<sup>192</sup> Şahin, 82.

Büyük çoğunluğu  $\frac{3}{4}$  profilden<sup>193</sup> verilen kız hizmetçi figürlerinin, cepheden verildiğini de sadece bir örnekte görmekteyiz<sup>194</sup>. Kız hizmetçi figürleri genelde ayakları iki yana açık, sağ ya da sol bacak üzerinde dururlar<sup>195</sup>. Bazı örnekler de ise öndeki bacak üzerine hafif eğilimli olmasıyla yürüyormuş izlenimi vermektedir<sup>196</sup>.

Kız hizmetçiler genelde oturan kadınların ya arkasında ya da yanında yer alırlar. Çalıştığımız steller içerisinde kadının yanında duran örnekler oldukça fazla olmakla beraber arkasında duran örnekler ise sadece üç tanedir<sup>197</sup>. Kız hizmetçilerin sadece efendilerinin karşılarında işlendiği de<sup>198</sup> görülmektedir. Dört stelde ise kız hizmetçiye yer verilmemiştir<sup>199</sup>.

Kızlar ellerinde ölüye ait bir şey taşıyorlarsa genellikle Pudicitia Safueia ya da Philista tiplerindeki kadınlar gibi dururlar<sup>200</sup>. Manto giymedikleri için de el manto kenarından tutamaz ve çenenin yanında verilir<sup>201</sup>. Çalışmamız kapsamın da ki 16 stel üzerinde kız hizmetçilerin elinde değişik nesneler tuttuğu belirlenmiştir. Bunlar mezar sahibine ait kalathos<sup>202</sup>, pyxis, mücevher kutusu<sup>203</sup>, iğ öreke, gibi nesneler olabilir<sup>204</sup>, ancak bizim stellerimizin çoğunun yıpranmış olmasından dolayı ne tutmuş oldukları net olarak belirlenememiştir.

Kız hizmetçi figürlerinin erken örneklerinde Attika stellerinin etkisi görülürken (yaprak, ayna, kalathos (yün sepeti) vb.) gibi nesneler tutarken, Roma Dönemi'yle birlikte bu durum değişime uğramıştır. Kız hizmetçiler artık ölülerine ait eşyaları taşımak, üzüntülü bir duruş sergilemek yerine daha çok tepsi ile yiyecek taşırlar. Bazen de yemek masasının yanında servise hazır beklerler ya da kadının arkasında kolları yanlara bırakılmış şekilde dururlar<sup>205</sup>.

<sup>193</sup> K1, K3, K4, K6, K9, K11, K12, K14, K15, K16, K18, K19, K23, K24, K25, K29, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39.

<sup>194</sup> K27.

<sup>195</sup> K4, K8, K9, K27, K30.

<sup>196</sup> K12, K14, K24, K34, K35.

<sup>197</sup> K6, K4, K14.

<sup>198</sup> K30.

<sup>199</sup> K7, K17, K31, K40.

<sup>200</sup> Şahin, 82.

<sup>201</sup> K4, K8, K9, K29, K30, K34.

<sup>202</sup> K1, K11, K14, K16, K24, K33, K35.

<sup>203</sup> K3, K6, K37

<sup>204</sup> Şahin, 82.

<sup>205</sup> Şahin, 82.

Erkek figürleri sakiler ve hizmetçiler olarak ikiye ayrılmaktadır; çünkü amaç her ne kadar hizmet olsa da işlevleri farklıdır<sup>206</sup>. Sakiler genellikle içki kabının yanında onunla ilgilenirken veya karın üzerinde bağladıkları ellerinden birisi ile servis kepçesini tutarken betimlenmişlerdir. Sakiler hizmetçiler gibi kısa khiton giymektedirler, yerleri genellikle sağ köşedir<sup>207</sup>. Profilden ya da cepheden, şarap karıştırma kabı olan kraterin yanında, ya kraterle ilgilenirken<sup>208</sup> ya elleri boş karınları üzerinde bağlı<sup>209</sup> ya da karınları üzerinde bağladıkları ellerinde kepçe<sup>210</sup> (K16) tutarlar. Kepçe tutabildikleri gibi oinokhoe (K3, K5) de tutabilmektedirler. Bir örnekte ise sağ elinde kepçeyi kraterin içine daldıran figür sol elinde amphora tutmaktadır (K26). Bunun yanında sakilerin geniş ağızlı formları nedeniyle kraterlerle aynı işleve sahip situaların yanında da durmaktadırlar<sup>211</sup>. Örneklerimize bakacak olursak kline önünde sehpanın yanında yer alan bir situa (K2) görmekteyiz ancak stelin sağ tarafı tahrip olduğu için hizmetçi figürünü görememekteyiz.

Erkek hizmetçiler ise genellikle cepheden veya profilden işlenmiştir. Kısa khiton giyen erkek hizmetçiler daha çok klinenin başucunda stelin sağ tarafında yer alırlar. Daha çok cepheden, elleri karın üzerinde bağlanmış şekilde, bacakları açık veya birbiri üzerinde çapraz atılmış olarak betimlenmişlerdir<sup>212</sup>. İki örnekte ise hizmetçilerin sağ elleriyle yemek masasına tutundukları görülür<sup>213</sup>. Bunların dışında hiçbir şey yapmadan, dinlenir gibi duran sağ köşeye dayanmış şekilde betimlenen hizmetçi figürlerine de rastlanır<sup>214</sup>.

Erkek hizmetçiler de kız hizmetçiler gibi üzgün tip olarak adlandırılan pudicitia tipinde olduğu gibi kollardan biri çenenin altında biri de karın üzerinde betimlenmişlerdir<sup>215</sup>. Tipte bacaklar açık olabileceği<sup>216</sup> gibi, hareketli bacak diğerinin üstünde veya altında da olabilir<sup>217</sup> Roma Dönemi'yle birlikte erkeklerde ki

<sup>206</sup> Şahin, 82.

<sup>207</sup> Şahin, 83.

<sup>208</sup> K3, K5, K16, K26, K27.

<sup>209</sup> K37.

<sup>210</sup> K16.

<sup>211</sup> Şahin, 83.

<sup>212</sup> K1, K7, K8, K16, K22, K23, K24, K25, K31, K33 K34, K35, K36.

<sup>213</sup> K12, K38.

<sup>214</sup> K1, K4, K8, K15, K23, K24, K25, K29, K30, K31, K34, K35, K36, K37.

<sup>215</sup> K7, K14, K15, K24, K22, K34, K35.

<sup>216</sup> K14, K22.

<sup>217</sup> K24, K7, K34.

duruş değişir, steller üzerinde üzgün tipte betimlenmezler ve yemek masasının yanında masaya dokunarak veya ona doğru yönelerek servise hazır halde bekler şekilde betimlenirler<sup>218</sup>.

Stellerin bazılarında hiç erkek hizmetçi bulunmazken<sup>219</sup> bazılarında da her ikisinin de olmadığı görülür<sup>220</sup>. Binicilerin betimlenmiş olduğu resim alanlarında da hizmetçi<sup>221</sup> olmayabilir<sup>222</sup>. Örneklerimiz içinde farklı olan K39 nolu stelimizin ikinci resim alanında sağ köşede yer alan kız hizmetçi figürünün omuzlarına küçük bir erkek çocuk aldığı görölmektedir. Bu yüzden steller üzerinde çocuk bakıcılarının da betimlenebildiğini söylemek mümkündür.




---

<sup>218</sup> Şahin, 85.

<sup>219</sup> K6, K30

<sup>220</sup> Şahin, 85.

<sup>221</sup> K33.

<sup>222</sup> Şahin, 85.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### BANDIRMA ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDEKİ MEZAR STELLERİNİN TARİHLENDİRİLMESİ

Bandırma Arkeoloji Müzesi'ne çeşitli yollarla gelen yaklaşık 40 mezar stelini değerlendirdiğimiz çalışmanın çoğunu Kyzikos kökenli stellerin oluşturduğunu söyleyebiliriz. Mysia Bölgesi'ndeki stellerin karakteristik özellikleri genellikle bir veya iki katlı olmaları, konu olarak cenaze ziyafeti veya av sahnelerini işliyor olmalarıdır<sup>223</sup>. Sevilerek işlenen bu sahnelerin bir sebebi ise bölgedeki satraplık merkezi olan Daskleion ve Kyzikos'ta Yunan ve Pers sanatının etkilerinin yoğun bir şekilde kendini göstermiş olmasıdır<sup>224</sup>. İşlenen konuların genellikle Pers etkisiyle doğu kökenli olması ve çalışmakta olduğumuz stellerin üzerinde de ağırlıklı olarak cenaze ziyafeti sahnesinin işlenmiş olması bu etkiyi destekler niteliktedir. Ayrıca bölgede MÖ 2. yüzyılda özellikle Geç Hellenistik Dönem'de bu konu sevilerek kullanılmıştır. Yine örneklerini sıkça gördüğümüz cenaze sahnesinde yer alan kline üzerinde birden fazla figürün uzanıyor olması da bu bölgeye özgüdür<sup>225</sup>.

Alınlıksız stellerin çoğunluğu oluşturmaları diğer kentlerdeki stellerden farklılık göstermektedir. Çünkü onlarda alınlıklı stel örnekleri çoğunluktadır. Buradan yola çıkarak da alınlıksız stellerin Kyzikos kentine özgü olabileceğini ya da üretiminin daha çok tercih edilmiş olabileceğini düşünülebiliriz. Sadece stel tipleri üzerinden tarihlendirmenin yetersiz olacağını düşündüğümüz için, örnekler, hem stel tipleri hem de figür tiplerinden hareketle benzerleriyle karşılaştırılarak tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Çünkü alınlıklarda görülen farklılıklar yapısal olmayıp ayrıntıda gizlidir. Ayrıca bu farklılıkların stellerin üretildiği atölye veya ustalarla ilgili olduğu düşüncesindeyiz. Daha çok figür tipleri yönünden ve işlenen sahnelerden incelemeye aldığımız stellerin çeşitli figür tipleri ve bunların değişik formları her dönem kullanılmış ve üzerine dönem özellikleri de eklenerek geç dönemlere kadar kullanımına devam edilmiştir.

<sup>223</sup> Şehrazat Karagöz, *Anadolu'dan Mezar Stelleri, Arkaik-Greko-Pers-Hellenistik-Roma-Bizans, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Yayınları*, İstanbul 1984, 8.

<sup>224</sup> Fıratlı, 283.

<sup>225</sup> Karagöz, 9.

Karşılaştırma örnekleri genellikle Miletopolis, Smyrna, Byzantion ve Kyzikos kökenli stellerle yapılmıştır. Stellerimizin hepsinde görülen yoğun yıpranma nedeniyle kesin tarihlerini verebilmek oldukça güçtür. Bilindiği üzere Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi mezar kabartmalarında en çok karşımıza çıkan bezemelerden biri ölü yemeği sahnesidir<sup>226</sup>. Çalışmakta olduğumuz 40 adet mezar stelinin 33'nün üzerinde ölü yemeği sahnesi işlenmiştir. Hatta kırık olan iki stelde de<sup>227</sup> bu sahnenin işlenmiş olduğu tahmin edilmektedir.

K1 nolu stelimizde de ölü yemeği sahnesini görmekteyiz (Resim 1). Klinenin sol tarafında oturan protopudicitia tipli kadının güçlü oturuşu, hafif arkaya doğru kaykılarak oturması stelin MÖ 2. yüzyıldan olduğunu düşündürmektedir. Varna Müzesi'nde yer alan, Miletopolis kökenli olan ve MÖ 2. yüzyıla tarihlenen bir başka stelin<sup>228</sup> üzerinde işlenen kadın figürünün duruşu, oturuş şekli, yapısı bizim stelimize oldukça benzerdir. K1 nolu stelimizde oturan kadının geriye doğru kaykılarak oturması, ayaklarını öne uzatması, sol dizini hafif kırıp yukarı çekmesi, sağ ayağını ise daha çok öne uzatarak oturması açısından Tire Müzesi'nde bulunan ve MÖ 140/130 yılları arasına tarihlenen stelle<sup>229</sup> benzerdir. Fakat kabartma derinliğinin bizim stelimizde bu kadar fazla olmaması ve figürlerdeki plastik yapının henüz kendini bu kadar yoğun göstermemiş oluşu stelimizi biraz daha erkene götürmektedir. K1'de kadın figürünün güçlü oturuşu, ağır elbise altındaki hareketli görüntüsü de stelin MÖ 2. yüzyılın ilk yarısından olacağını düşündüren bir başka sebeptir. Bezeme alanının çok geniş olmaması kabartma derinliğinin yüzeysel olması gibi nedenleri dikkate alacak olursak muhtemelen K1 nolu eserimiz MÖ 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilebilir.

Büyük oranda kırık olan ve kline sahnesinin bir kısmı korunabilmiş K2 nolu eserde (Resim 2), K1 nolu stelle yaklaşık aynı tarihlerde yapılmış olmalıdır. MÖ 3. yüzyıl içlerinde bezeme alanı stel ortasına açılmış bir pencere gibidir ve figürler alçak kabartma şeklindedir<sup>230</sup>. Bu iki örnekte de kabartma derinliğinin az olması bunun yanın da figürlerin durağan bir görünüme yaklaşmış olması gibi özellikleri

<sup>226</sup> Murat Çekilmez, *Tire Müzesi Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi Mezar Stelleri*, Tire Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir 2015, 60.

<sup>227</sup> K11, K20.

<sup>228</sup> Pfuhl, Möbius, 334, Tafel 203.1399.

<sup>229</sup> Çekilmez, 2015, 91, Levha XIII, K.13.

<sup>230</sup> Şahin, 22.

bir arada taşınması akıllara stellerin geçiş döneminin bir ürünü olabileceğini getirmektedir. Klinede yatan figürün rahat görünümü, bezeme alanının figürlerle doldurulmamış olması gibi özellikler açısından da benzer olan bu iki stel, bizi MÖ 2. yüzyıla götürebilir. MÖ 2. yüzyıla tarihlenen İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki stelde<sup>231</sup> klinede yatan figürün rahat duruşu kolunun altındaki yastığa düşen kıvrım demetinin işlenişiyile de benzer olan stelin bu yüzyıl içerisinde olma olasılığını arttırmıştır. MÖ 2. yüzyıl sonları ve sonrasında kline daha kaba, gösterişsiz işlenmeye başlanmıştır. Bizim örneğimizde ise klinede örtülü işlenmiş olup, perspektif yapının verilmeye çalışılması stelin çok geç bir tarihten olmadığını ve K1 nolu stel ile olan benzerliğini de dikkate alırsak K2 nolu eser MÖ 2. yüzyılın ilk yarısından olmalıdır.

K3 nolu stelimizde de ölü yemeği sahnesi yer almaktadır (Resim 3). Ancak diğerlerinden farklı olarak kadının arkasından başına doğru küçük bir yılan figürü uzanırken yatan erkek figürünün arkasında at başı figürü yer almaktadır. Kyzikos'tan MÖ 2. yüzyılın ortalarına tarihlenen stelle<sup>232</sup>, kadın figürünün duruşu ve mantoyu tutuş tarzı oldukça benzerdir. Steller aynı zamanda kompozisyon, kıvrım ve figür yapısı açısından da aynı özellikleri taşımaktadırlar. Protopudicitia tipindeki kadın figürünün elbisesine bakıldığında belin alt kısmında görülen himationun gergin yapısına oranla oluşan yumuşak kıvrımların yerini vücudun alt kısmında elbisenin gerilmesiyle oluşan bant şeklindeki kıvrımlar almıştır. K1 nolu stelimizdeki kadın tipiyle bu açıdan benzerlik gösterse de K3 nolu steldeki kadının dikleşmiş olması güçsüz bel yapısı K1'den daha sonra yapılmış olduğunu göstermektedir. Klinede yatan figürün elbisesinin ağır olduğu, fakat hareketini sınırlamadığı aksine uyumlu olduğu görülmektedir. Bu özelliklerde eserimizin MÖ 2. yüzyılın ortalarından bir tarihten olma olasılığını artırmaktadır. Karacabey'den MÖ 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen stel<sup>233</sup> ile karşılaştırdığımızda benzer özellikler görmek mümkündür. Örneğin kadının oturuşu, mantoyu tutuş şekli ve mantonun önünü açık bırakılması gibi benzerlikler her ikisinde de mevcuttur. Steldeki kıvrım yapısı aynı derinlikte ince ve sık görünümlüdür. Bizim stelimizde ki kıvrımlar ise henüz bu kadar şematize olmamış daha canlı ve doğaldır. Hizmetçi

<sup>231</sup> Pfuhl, Möbius, 469, Tafel 280.1951.

<sup>232</sup> Saraçoğlu, 2000, 185, Levha 44, Fig. 7.

<sup>233</sup> Pfuhl, Möbius, 395, Tafel 234.1609.

figürlerinin henüz incelmemiş olması, plaster kenarına sıkıştırılmaması, hizmetçi çocuğun içki servisi yapıyor olması, figürlerin bezeme alanına sıkıştırılmadan verilmiş olması gibi özellikler sebebiyle K3 nolu eserimiz MÖ 2. yüzyılın ortalarına verilebilir.

K4 nolu stelimiz de ölü yemeği sahneleridir (Resim 4). Kyzikos'tan olduğu düşünülen MÖ 140-130'lara tarihlenen bir stelde<sup>234</sup> kadın figürünün oturuş tarzı, klinede ki erkek figürünün yatış tarzı hatta resim alanındaki boş bırakılan yerler bile aynıdır. Ayrıca steldeki pudicitia safueia tipinin değiştiği olan kadının özgün şemasını kaybetmiş olması, kolların toplu ve sıkışık olmasından dolayı hareketin bozulmuş olması, resim alanı ile alınlık arasında ki boşluğun geniş bırakılmış olması gibi benzerliklerde mevcuttur. Karacabey'den MÖ 120-110 yılları arasına tarihlenen stelde<sup>235</sup> bir başka karşılaştırma örneğimizdir. Mantoyu tutuş tarzı, kadının saç topuzunun belirgin olması, erkeğin başının üst plastere değmesi, kadının değmemesi de benzerlik göstermektedir. Fakat bizim stelimizde kabartma derinliğinin biraz daha az ve figürlerin hareketli olması bu tarihten biraz daha erken döneme ait olabileceğini akıllara getirmektedir. K3 nolu stelimizde ki protopudicitia tipindeki kadının güçsüz, uzuvlarının doğallıktan uzak olması gibi benzerlikleri sebebiyle de aynı dönemden olduklarını düşünmekteyiz. Figürlerdeki doğallığın tam olarak bozulmamış olması ve pudicitia safueia tipinin daha çok MÖ 2. yüzyılın ortaları ve sonrasında kullanılmış olması K4 nolu stelin MÖ 2. yüzyılın ortalarında yapılmış olabileceğini desteklemektedir.

Büyük oranda kırık olan ve üçgen alınlıklı olduğunu düşündüğümüz K5 nolu stelin klinesinde yatan figürün yarısı görülebilmektedir (Resim 5). Stel daha önce çalışılmış olup, stelin sağında içki sunan ve çıplak işlenmiş çocuk figürünün arkaik özellikler taşıması aynı zamanda kolun altından yastığa inen kıvrımların köşeli verilmiş olmasından dolayı Pfuhl, Möbius MÖ 2. yüzyılın ilk yarısına<sup>236</sup> tarihlemiştir. Klinede yatan figürün yatış şekli mantoya sarınışı ve manto kemerinin dikkat çekici biçimde dışa kavis yapması gibi özelliklerinden hareketle Saraçoğlu ise MÖ 2. yüzyılın ortalarına tarihlemiştir<sup>237</sup>. K5 nolu stelde de K3 nolu stelimizde

<sup>234</sup> Şahin, 35, Levha III, TA5.

<sup>235</sup> Şahin, 37, Levha I, TA2.

<sup>236</sup> Pfuhl, Möbius, 493, Tafel 298.2056.

<sup>237</sup> Saraçoğlu, 2000, 190 Levha, 43, Fig, 5.

olduğu gibi genellikle MÖ 2. yüzyıl içlerinde görülen saki figürünün içki sunmak için hazırlanır pozisyonda işlenmiş olması da stellerin aynı yüzyıldan olma olasılığını arttırmaktadır. Kabartma derinliğinin fazla olmaması ve figürün yastığa düşen manto kıvrımlarının doğallıktan uzak verilmesi, elbisenin ağır görüntüsünün yanında halen daha şematikleşmemiş kıvrımların olması eserimizin MÖ 2. yüzyılın ortalarından olduğunu destekler niteliktedir.

K6 nolu stele baktığımızda alınlıksız ve katlı işlenmiştir (Resim 6). İlk resim alanında yine kline sahnesi işlenirken ikinci resim alanında iki kadının oturduğu görülmektedir. Oturan kadın figürlerine baktığımızda *protopudicitia*, *pudicitia safueia*, *pudicitia philista* gibi farklı tipleri bir arada görmek mümkündür. Güçlü oturuşlarının yanında hareketlerinde ki durağanlık ve hizmetçi figürünün elinde yün sepeti tutuyor olması MÖ 2. yüzyıl özellikleridir. MÖ 3. yüzyıla tarihlenen Samos'tan bulunan stelde<sup>238</sup> işlenen oturan kadının tombul görüntüsü K6 nolu stelin ilk resim alanında klinenin sol tarafında oturan bel kısmı kaybolmuş olan *protopudicitia* tipli kadın figürüne benzemektedir. Ancak K6 nolu örneğin bu kadar erken bir tarihten olabileceğini düşünmüyoruz. Çünkü stelimizde kabartma derinliği oldukça fazladır. Ayrıca figürlerde plastik yapı kendini göstermeye başlamıştır. MÖ 1. yüzyıla tarihlenen Kyzikos kökenli<sup>239</sup> bir stelde oturan kadınların giydiği mantonun bizim stelimizdeki kadınlara göre çok keskin hatlara sahip olduğu ve mantonun ayak bileklerinin üzerinde birden kesildiği görülmektedir. Bu sebeptendir ki stelimiz bu kadar geç olmamalıdır. Bunun yanında kline üzerindeki figürlerin dikleşmiş bir şekilde verilmesi steli MÖ 2. yüzyılın sonlarına götürmektedir. İki sahnede de oturan kadınların yanında hizmetçi figürleri yer almakta ve bu figürler çok küçük ve ince verilmiştir. Bu özelliğin Geç Hellenistik Dönem'de daha çok görülüyor olması, aynı zamanda farklı *pudicitia* tipli kadınların bir arada verilmiş olması stelin MÖ 2. yüzyılın sonlarından olma olasılığını desteklemektedir.

K7 nolu stelimiz diğerlerinden farklı olarak veda sahnelidir (Resim 7). Bunun yanında bezeme alanı içerisinde bir sütun yer almaktadır. Bunun steller için erken bir özellik olabileceğini söyleyebiliriz. Mendel'de bunun erken örneklerini görmek

<sup>238</sup> Pfuhl, Möbius, 460, Tafel 276.1913.

<sup>239</sup> Pfuhl, Möbius, 338, Tafel 206.1420.

mümkündür<sup>240</sup>. En solda oturan kadın Pudicitia Safueia tipindedir. Güçlü bel yapısıyla sağlam bir duruşa sahip olan kadın figürünün oturduğu sandalyenin etekli ve minderli olması ve kıvrımlarının doğal bir şekilde verilmesi; bunun yanı sıra Demosthenes tipindeki figürün dizini öne doğru kırması ile oluşan kıvrımlar<sup>241</sup> eseri MÖ 2. yüzyıl sonlarına götürmektedir. Bezeme alanındaki figür sayısı açısından da farklılık gösteren stelin figür sayısı arttırılarak esere zenginlik katılmak istenmiştir. Bezeme alanının doldurulması, boş alanın bırakılmaması daha çok MÖ 2. yüzyılın sonlarında görülen bir özelliktir. İzmir'den MÖ 2. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen stelde<sup>242</sup> en solda ayakta duran figür, K7 nolu steldeki sütuna dayanan figürle aynı şekilde durmaktadır. Bizim figürümüzdeki kıvrımlar bu örnekteki gibi metalimsi değil de biraz daha doğal verilmiştir. MÖ 50-25 yılları arasına tarihlenen Tire Müzesi'ndeki başka stelle<sup>243</sup> ayakta duran figürler benzerdir, fakat yine de elbise kıvrımları daha şematize yapıdadır. K7 nolu steldeki elbise kıvrımları harekete göre şekillenmiş ve figürlerde durağanlık kendini tam olarak göstermemiştir. Stelin çok fazla aşınmış olması kesin tarih vermemizi ne yazık ki engellemektedir. Ancak gösterdiğimiz sebeplerden yola çıkarsak K7 nolu steli MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlenebilir.

K8 nolu stelin üzerinde de yine ölü yemeği sahnesi yer almaktadır (Resim 8). Sandalyede oturan pudicitia philista tipindeki kadının hafif kaykılarak oturması K1 nolu stelimiz ile benzerlik göstermektedir. Ancak kaykılarak oturan kadının bel yapısı K1 nolu steldeki protopudicitia tipli kadın kadar güçlü yapıda verilmemiştir. Bu da K8 nolu stelimizi MÖ 2. yüzyıl'ın sonlarına götürmektedir. Ayrıca mantosunu tutan elin kola sonradan eklenmiş gibi görünmesi de steli bu yüzyılın sonlarına götüren diğer bir nedendir. MÖ 2. yüzyıla tarihlenen Kyzikos'tan bir stelle<sup>244</sup> kadının oturuş şekline göre oluşan sandalye ile ayağı arasında gerilen kıvrımlar açısından benzerlik gösterir, fakat bizim stelimizdeki kıvrımlar daha gergindir. Gergin yapıdaki kıvrımların daha çok MÖ 2. yüzyıl sonlarında görülmesi de stel için düşünülen tarihi desteklemektedir. MÖ 100 civarına tarihlenen British

<sup>240</sup> G. Mendel, *Musees Imperiaux Ottomans. Catalogue des Sculptures Grecques, Romaines et Byzantines*, III. Constantinople, Roma 1966, 144.

<sup>241</sup> Linfert, 48-75, Tafel 12.63, Tafel 26.132.

<sup>242</sup> Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli, Figürlü Mezar Stelleri*, 11, Levha 14, Resim 28.

<sup>243</sup> Çekilmez, 2015, 95, Levha XX, Resim 20.

<sup>244</sup> Pfuhl, Möbius, 400, Tafel 239.1633.

Museum'dan bir stelle<sup>245</sup> ise kline de yatan erkek figürünün yatış şekli, kıvrımların işlenişi, kısa kollu khiton giymesi gibi açılardan benzerdir. Fakat K8'de yatan figürün kıvrımları henüz bu kadar donuk ve hareketleri uyumsuz değildir. Stelin iki tarafında yer alan hizmetçi figürlerinin incelmeye başlamış olması, figürlerin genelinde görülen plastik yapı gibi özelliklerden dolayı K8 nolu eserimiz MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlendirilebilir.

K9 nolu bir başka ölü yemeği sahneli stelimizin üzerinde diğerlerinden farklı olarak kline üzerinde iki figür yer almaktadır (Resim 9). Eserimizi MÖ 3. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Kapadokya'dan bir stelle<sup>246</sup> karşılaştıracak olursak kadın figürünün oturuş şekliyle mantoyu tutuş biçimleri ve göğüs altında toplanan kıvrımlar açısından aynı özellikleri göstermektedirler. Fakat bizim stelimizdeki kadının oturuşu bu steldeki figüre göre oldukça güçsüz ve durağan işlenmiştir. Mantoyu tutan sol kol sonradan eklenmiş gibidir. Bu nedenle K9 nolu steli bu kadar erken bir tarihe götürmek yanlış olur. Karşılaştırebileceğimiz en uygun örnek MÖ 2. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen Smyrna'dan bir steldir<sup>247</sup>. Mantonun gergin kıvrımları kalçanın altına doğru gitmekte ve iki stelde de durağanlık söz konusudur. Genel özelliklere baktığımızda Smyrna ve K9 nolu örneklerin çağdaş olduklarını düşünebiliriz. Stelin sağ köşesindeki hizmetçi çocuğun klinede iki erkeğe içki sunmak için beklediği görülür. İki kişiye içki sunan hizmetçi figürlü stel örneklerinin Geç Hellenistik Dönem içerisinde daha çok görülmesi<sup>248</sup> bu tarihi desteklemektedir. Erkek hizmetçinin kısa khiton giymesi ve her iki hizmetçi figürünün ince uzun yapıda verilmiş olması, protopudicitia tipli kadınların MÖ 2. yüzyıldan MS 2. yüzyılların içlerine kadar kullanılıyor olması gibi sebeplerle bu stelde MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlenebilir.

K10 nolu stelimizin sadece sağ üst tarafının bir bölümü sağlamdır (Resim 10). Ancak yine de kalan kısımdan hareketle bir ölü yemeği sahnesinin işlenmiş olabileceği kanısındayız. Klinede yatan figürün dizden aşağısı tamamen kırıktır. Diğerlerinden farklı olarak kline önünde ayakta duran Dioskkurides tipli erkek figürlerinin yer aldığı görülmektedir. Daha çok kıvrım yapısından ve duruşlardan

<sup>245</sup> Pfuhl, Möbius, 399, Tafel 238.1631.

<sup>246</sup> Pfuhl, Möbius, 238, Tafel 138.921.

<sup>247</sup> Pfuhl, Möbius, 251, Tafel 149.990.

<sup>248</sup> Çekilmez, 2015, 86.

yola çıkarak MÖ 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Varna Müzesi'nden bir stelle<sup>249</sup> karşılaştırdığımızda bizim K10'da canlılığın kaybolduğunu, kıvrımların daha yüzeysel işlendiğini söyleyebiliriz. Bu sebeple K10 nolu stel Varna Müzesi örneğinden daha geç bir tarihten olmalıdır. Yine MÖ 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Kyzikos'tan bir stelle<sup>250</sup> karşılaştırabiliriz. Özellikle elindeki çelengi yukarı doğru kaldıran figürün bizim figürümüzle oldukça benzer olduğunu, elbisenin yaka kısmındaki kaba kıvrımların öne doğru çıkmış olduğunu görmekteyiz. K10 nolu stelde kolunu yukarı kaldırmasıyla oluşan kıvrım yapısının harekete uygun bir şekilde verilmesi, figürlerde dikleşmenin tam olarak hissedilmiyor olması stelimizi MÖ 1. yüzyıllara götürmemizi engellemektedir. Resim alanının yanlara doğru genişlemesi, kıvrımların daha plastik verilmesi ve elbiselerdeki kıvrım derinliklerinin eşit olması gibi özellikler K10 nolu eserin MÖ 2. yüzyılın sonlarına ait olabileceğini göstermektedir.

K11 nolu stelimizde sadece sol tarafta oturan kadın figürü sağlam kalmıştır (Resim 11). Diğer stellerden farklı olarak yüz hatları biraz daha belirgin olan kadın figürünü Geç Hellenistik Döneme tarihlenen Kyzikos'tan bir stelle<sup>251</sup> sol tarafta oturan kadınların oturuş şekilleri ve belden yukarısında oluşan iki yatay kıvrımın benzerliği dikkat çekmektedir. Yine figürlerin durağan yapıda olması, kalın kıvrım yapısı ve kıvrım derinliklerinin birbirine yakın olması gibi özelliklerde birbirlerine yakın olduklarının göstergesidir. Ayrıca oturan kadının pudicitia philista tipinde olması ve bu tipin MÖ 2. yüzyılın sonlarına doğru kullanımının olmadığını ancak Kyzikos ve Miletopolis'te bu tipin kullanılmış olduğunu daha önce belirtmiştik<sup>252</sup>. MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlenen ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde yer alan bir başka steldeki<sup>253</sup> oturan kadınların kucağından yana doğru dökülen kırlangıçkuyruğu kıvrımlar K11 nolu eserde de işlenmiş olup, bu uygulamanın Mysia ve Bithynia bölgelerinde yaygın olarak kullanıldığı kabul edilmektedir<sup>254</sup>. Bunların dışında MÖ 2. yüzyılın son çeyreğine tarihlemiş olduğumuz K8 nolu steldeki pudicitia philista tipindeki kadının elbisenin sandalyeye düşen kıvrımları ve

<sup>249</sup> Pfuhl, Möbius, 415, Tafel 248.1701.

<sup>250</sup> Pfuhl, Möbius, 407, Tafel 244.1663.

<sup>251</sup> Pfuhl, Möbius, 476, Tafel 286.1987.

<sup>252</sup> Şahin, 63.

<sup>253</sup> Pfuhl, Möbius, 469, Tafel 280.1951.

<sup>254</sup> Pfuhl, Möbius, 476, Tafel 286.1987.

genel kıvrım yapısı ile olan benzerlikleri de dikkat çekmektedir. Her iki örnekteki figürlerin plaster kenarına çok yakın olması, hareketsiz yani durağan yapıları da göz önünde alındığında K11 nolu eserin MÖ 2. yüzyılın sonlarına ait olduğunu söyleyebiliriz.

Alınlıksız steller başlığı altında incelenen K12 nolu örneğin üzerin de yine bir ölü yemeği sahnesi işlenmiştir (Resim 12). MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlenen Kyzikos'tan bir stelle<sup>255</sup> pudicitia philista tipindeki kadının oturuş şekli, oluşan kıvrımlar, figürlerin ince uzun yapısı benzerdir. Yine Erken İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen Kyzikos'tan başka bir örnekle<sup>256</sup> kompozisyon ve figürlerin duruş şekilleri benzemektedir. Ancak bezeme alanının boş bırakılmaması, figürlerin alanı doldurması, kıvrımların incelenmesi ve doğallıktan tamamen uzaklaşmış olması yönüyle farklılık göstermektedir. Eserimizde figürlerin güçsüz yapıda olması, oturan kadının ayakları ve tabureyle arasında oluşan yelpaze şeklindeki kıvrımlar, figürlerin oturuşlarındaki dikleşme, yine oturan kadının kolunun güçsüz ve sonradan eklenmiş gibi görüntüsü K12 nolu stelimizi MÖ 2. yüzyılın sonlarına götürmektedir.

Diğerleri gibi oldukça yıpranmış olan K13 nolu stelimizin üst kısmı tamamen kırıktır (Resim 13). Resim alanında Dioskurides tipinde tek bir figür yer almakta olup, kalçadan aşağısı sağlam kalmıştır. Hareketi destekleyen elbisenin yapısı ve duruş şeklinden hareketle MÖ 2. yüzyıla tarihlenen Smyrna'dan bir stelle<sup>257</sup> karşılaştırdık. Her iki örnekteki figürlerin bacaklarını açış şekli oldukça benzerdir. Fakat elbise kıvrımlarının hareketle uyumu ve kıvrımların doğal yapısının biraz da olsa bozulmuş olması bizim stelimizi biraz daha geç bir tarihe götürebilir. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde yer alan ve Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen bir başka stelle<sup>258</sup> ise ayaklarının duruş şekli ve hareket doğrultusunda oluşan kıvrım yapısı benzer olup bu iki eserin çağdaş olabileceğini göstermektedir. K13'le bacak hareketleri aynı olmasına rağmen hareketin etkisiyle oluşan kıvrımlar aynı uyumu göstermez. Ayrıca K13 nolu eserin kıvrımlarında henüz yüzeysellik yoktur, MÖ 1. yüzyıl özelliği olan kıvrımlar arası derinliğin aynı olması bizim stelimiz için henüz

<sup>255</sup> Pfuhl, Möbius, 485, Tafel 291.2015.

<sup>256</sup> Pfuhl, Möbius, 393, Tafel 233.1599.

<sup>257</sup> Pfuhl, Möbius, 84, Tafel 30.131.

<sup>258</sup> Pfuhl, Möbius, 97, Tafel 40.191.

geçerli değildir. Sağ bacadan sol kalçaya doğru çıkan kıvrımların kalın bant görünümlü olması, kıvrım zenginliğinin kaybolmuş olması gibi özelliklerden hareketle K13 nolu stelimizi MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihleyebiliriz.

Ölü yemeği sahnesinin işlendiği bir başka örneğimiz K14 nolu steldir (Resim 14). Eseri MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Kyzikos'tan bir stelle<sup>259</sup> karşılaştırdığımızda benzer özellikler yakalamak mümkündür. Örneğin figürlerin durağan bir şekilde işlenmiş olması, kucakta oluşan kıvrımların benzerliği ve yastık kenarından klineye düşen kıvrım demetinin doğallıktan uzak olması gibi özellikler açısından benzerdir. Fakat bizim eserimiz de pudicitia philista tipindeki kadının mantoyu tutan kolunun sonradan eklenmiş gibi olması figürlerdeki dikleşme ve hizmetçi figürlerinin uzun ve ince işlenmesi K14'ü MÖ 2. yüzyılın sonlarına götüren özelliklerdir. Ergili'de bulunan ve MÖ 1. yüzyıla tarihlenen stelle<sup>260</sup> karşılaştırdığımızda ise oturan kadının oturuş şekli ve oluşan kıvrımların benzerliği dikkat çekicidir. Ancak K14 nolu örnekte oluşan kıvrımların daha doğal olması ve pudiciti philista tipli kadınların genel özeliği olan, bacaklarını öne doğru uzatmasıyla sandalye ve ayakları arasında yelpaze şeklinde oluşan kıvrımların MÖ 2. yüzyılın sonlarının özellikleri olması K14'ün MÖ 1. yüzyıldan önce olduğunu göstermektedir. Bizim örneğimiz daha çok MÖ 2. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen K9 nolu stelde kilinede yatan figürlerin yarı yatar şekilde verilmesi dikleşmeye başlaması gibi özellikler sebebiyle çağdaş olmalıdırlar. Ayrıca MÖ 1. yüzyıl ve sonrasında görülen aynı boyut ve derinlikteki kıvrım yapısı K14'te henüz kendini tam olarak göstermemiştir. Bu nedenle K14 nolu stel MÖ 2. yüzyılın sonlarında yapılmış olmalıdır.

K15 nolu stel yine ölü yemeği sahnelidir (Resim 15). MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlediğimiz K14 nolu stelde işlenmiş olan pudicitia philista tipli kadın K15 nolu stelde de görülmektedir. Ancak K15 nolu stelde kadının daha güçsüz ve stilize olduğunu söylemek mümkündür. MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Kyzikos'tan bir stelle<sup>261</sup> birçok yönden benzerdir. Klinede yatan figürün yatış şekli ve beline dolanan mantonun tomar şeklindeki kıvrımlarının benzer olması gibi;

<sup>259</sup> Pfuhl, Möbius, 465, Tafel 279. 1933.

<sup>260</sup> Pfuhl, Möbius, 467, Tafel 280.1944.

<sup>261</sup> Pfuhl, Möbius, 399, Tafel 238.1628.

fakat K15’de kıvrımların daha yüzeysel kalmış olması, figürlerin duruşunun bu kadar güçlü bir görünüme sahip olmaması gibi nedenlerle örneğimiz daha geç olmalıdır. MÖ 1. yüzyıla tarihlenen Kyzikos’tan bir başka stelle<sup>262</sup> kadın figürünün ayakucu ile sandalye arasında elbisenin gergin olması, mantonun bittiği yerin kaba ve birden kesilmiş olmasıyla benzerdir. Ancak K15 nolu stelimizde kıvrımların yelpaze şeklindeki görünümünün kendini azda olsa gösteriyor olması, var olan kıvrımların arasındaki boşluğun genişleyip doğallıktan uzak verilmesi K15’in daha erken olduğunu göstermektedir. Bu nedenle K15 nolu stelimiz K14’le çağdaş olup, MÖ 2. yüzyılın sonlarında yapılmış olmalıdır.

Ölü yemeği sahnesinin işlendiği eserlerden biride K16’dır (Resim 16). Stelin klinesinde üç erkek figürü yer almaktadır. MÖ 2. yüzyıla tarihlenen Ergili’den bir stelle<sup>263</sup> benzerlik gösteren stelimizi yüzyılın sonuna götüren birkaç özellik vardır. Bunlar; bezeme alanının enine genişlemiş olması, kıvrımların tek düze ve aynı olması, figürlerdeki durağan yapının artmış olması ve hizmetçi figürlerinin ince yapısıdır. Yine MÖ 100 civarına tarihlenen Kyzikos’tan bir başka stel<sup>264</sup> klinede yatan figürlerin durağan yapısı, oturan kadın figürünün mantoyu tutuş şekli ve elini sonradan eklenmiş gibi durması kıvrımların yapısıyla benzerdir. Fakat bütün bu benzerliklere rağmen bizim eserimizin daha doğal kıvrım yapısına ve geniş bir bezeme alanına sahip olması da dikkat çekicidir. Yine MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına ve sonlarına tarihlenen K9 ve K12 nolu örneklerle elbise kıvrımlarının ince ve derin verilmiş olması ile benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda başlarının neredeyse üst plastere değişiyor olması da eserin MÖ 2. yüzyılın sonlarında yapılmış olabileceğini desteklemektedir. Benzer örnekleri de dikkate aldığımızda K16 nolu eseri MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlemenin mümkün olduğunu söyleyebiliriz.

K17 nolu eserimiz daha önceki örneklerden, klinede yatan erkek figürünün yanında yer alan pudicitia braccio nuovo tipli kadın figürünün olmasıyla ayrılmaktadır (Resim 17). Aşınmış olan steldeki figürlerin elbise kıvrımlarında detay görmek oldukça güçtür. Bezeme alanının enine genişlemesi, pudicitia philista tipli kadın figürünün plastere yakın işlenmesi ve figürlerin dikleşmiş olması gibi

<sup>262</sup> Pfuhl, Möbius, 439, Tafel 263.1827.

<sup>263</sup> Pfuhl, Möbius, 450, Tafel 269.1875.

<sup>264</sup> Pfuhl, Möbius, 287, Tafel 175.1170.

özellikleriyle, MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Kyzikos'tan bir stelle<sup>265</sup> benzerdir. Ayrıca her iki stelde de klinede oturan kadın figürlerinin aynı şekilde oturduğu, sağ elleriyle klineden destek alırken sol elleriyle mantolarını tuttukları görülmektedir. Bütün bu benzerliklere rağmen Kyzikos örneğindeki figürlerin güçlü yapısı, kıvrımların zengin ve canlı görüntüsü K17'den daha erken olduğunun göstergesidir. MÖ 2. yüzyıla tarihlenen Ergili'den bir başka stelle<sup>266</sup> klinede yatan figürün dik pozisyonu, yakasında oluşan kıvrımlar yönünden benzerdir. Ancak figürlerdeki hantal yapı ve güçsüz duruş yüzyılın sonlarına götüren özelliklerdir. Bu nedenle K17 nolu mezar stelinin MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlenilebilir.

K18 nolu ölü yemeği sahneli stelimizde klinede üç erkek, kenarlarda ise pudicitia philista tipli (sağ) pudicitia safueia tipli (sol), karşılıklı oturan iki bayan yer almaktadır (Resim 18). MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Miletopolis'den bir stelle<sup>267</sup> kompozisyon açısından benzerdir. Ancak Miletopolis stelindeki figürler daha canlı ve hareketlidir. Ayrıca kabartma derinliği yönünden de farklıdır. Yine MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Kyzikos'tan bir stelle<sup>268</sup> de kompozisyon açısından benzerdir. Fakat K18'de figürler bezeme alanına daha fazla sıkıştırılmış olup, doğallıktan da uzaktır. Bütün bunların yanında oturan kadın figürünün mantoyu tutan elinin sonradan yapılmış gibi doğaldan uzak olması ve figürlerdeki dikleşme K18 nolu steli MÖ 2. yüzyılın sonlarına götüren özelliklerdir. MÖ 1. yüzyıla tarihlenen Miletopolis'ten bir başka stelle<sup>269</sup> ise, kompozisyonun aynı olmasının yanında, figürlerin elbise kıvrımlarında görülen yapaylık, kıvrımların incelmeye başlaması ve aynı derinlikte verilmesi gibi benzerlikler vardır. Hizmetçi figürünün hala küçük olması çok geç bir tarihe götürmemizi engellemektedir. K18 nolu stelimizi K16 ile karşılaştıracak olursak; klinede yatan üç figürün olması, hizmetçi figürlerini işlenişi ve bezeme alanının doldurulmuş olması yönüyle benzerdir. Bu da çağdaş olabileceklerini yani K18 nolu stelin de MÖ 2. yüzyılın sonlarından olduğunu göstermektedir.

<sup>265</sup> Pfuhl, Möbius, 97, Tafel 287.1991.

<sup>266</sup> Pfuhl, Möbius, 455, Tafel 272.1897.

<sup>267</sup> Pfuhl, Möbius, 435, Tafel 261.1810.

<sup>268</sup> Pfuhl, Möbius, 478, Tafel 287.1991.

<sup>269</sup> Pfuhl, Möbius, 476, Tafel 286.1986.

Sol alt yarısı büyük oranda kırık olan K19 nolu mezar stelide ölü yemeği sahneleridir (Resim 19). MÖ 2. yüzyıla tarihlenen Ergili'den bir stelle<sup>270</sup> oldukça benzer olduğu görülmektedir. Oturan kadın figürlerinin elbise kıvrımları, mantoyu tutuş tarzları ve arada oluşan boşluk gibi benzerliklere sahip olmakla beraber K19'da durağanlık kendini biraz daha fazla göstermektedir. Bu nedenle K19 daha geçtir. K19 özellikle K18 nolu stelde benzer olup, her iki eserde de karşılıklı oturan pudicitia safueia ve pudicitia philista tipli kadınların oturuşu ve kıvrım yapılarının aynı olması çağdaş olabileceklerini göstermektedir. Yine MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlenen K16 nolu stelle kadının elinin sonradan eklenmiş gibi olması ile de benzerdir. Bursa Müzesi'nde yer alan ve Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen stelle<sup>271</sup> kadınların oturuşu, klinede yatan figürün dikleşmesi ve elbiselerin yakasında oluşan "V" kıvrımlar benzerlik göstermektedir. Bütün bunlarda K19'un MÖ 2. yüzyılın sonlarına hatta MÖ 1. yüzyılın başlarına ait olabileceğini göstermektedir. Karacabey'de bulunan ve MÖ 1. yüzyıla tarihlene bir başka stelle<sup>272</sup> ise oturan kadının tabureye ayaklarını uzatış şekli, oluşan kıvrımlar, yatan figürün yakasındaki "V" şeklindeki kıvrımlar ve dikleşmenin artık tamamen kendini gösteriyor olmasıyla benzerdir. Gördüğümüz üzere farklı tarihlerden karşılaştırmış olduğumuz stelimiz her iki stele de benzemektedir. Yukarıda vermeye çalıştığımız özelliklerden hareketle K19 nolu eserimiz MÖ 2. yüzyılın sonlarında yapılmış olmalıdır.

K20 büyük oranda kırılmış olup sadece klinede yatan figürün bir bölümü sağlam kalmıştır (Resim 20). Ölüler ülkesiyle bu dünya arasında gidip gelmeyi temsil eden<sup>273</sup> ve stellerde sevilerek kullanılan yılan figürünü K20'de görmek mümkündür. Klinenin altından çıkan yılanın figürün başına doğru çıktığı görülmektedir. Yatış şeklinden dolayı karın kısmı içeri doğru verilen figürde kıvrımların plastik yapısı dikkat çekmektedir. K20, MÖ 1. yüzyıla tarihlenen İstanbul'dan bir stelle<sup>274</sup> çelenk tutan figürün yatış tarzı ve kolunu kaldırışıyla benzemektedir. Ancak İstanbul örneğindeki kıvrımların sadece süsleme ögesi olarak

<sup>270</sup> Pfuhl, Möbius, 455, Tafel 272.1897.

<sup>271</sup> Pfuhl, Möbius, 450, Tafel 269.1874.

<sup>272</sup> Pfuhl, Möbius, 317, Tafel 278.1299.

<sup>273</sup> Efenberger, 136.

<sup>274</sup> Pfuhl, Möbius, 418, Tafel 250.1721.

kullanılması ve matkap izlerinin MÖ 1. yüzyılda görüldüğünü de<sup>275</sup> dikkate aldığımızda K20'nin daha erken olduğunu söyleyebiliriz. Bursa'dan İmparatorluk Döneminin ortalarına tarihlenen bir başka stelle<sup>276</sup> kompozisyon yönünden benzerdir. Ancak Bursa'daki stele oranla K20'deki figürlerin kıvrım yapısı daha doğaldır. K20 nolu örneğimiz, K14'le klinede yatan erkek figürünün göbek kısmında oluşan elbise tomarı ve yakasında oluşan V kıvrımlarla benzerdir. Figürün başının üst plastere tamamen değişiyor olmasının yanında figürdeki kıvrımların plastik yapıda verilmesi gibi özelliklerde K20'nin çok geç bir tarihten olmadığını ve MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlenebileceğini göstermektedir.

K21 nolu stelimiz en fazla aşınmış olan eserlerimizden biridir (Resim 21). Mustafa Şahin tarafından yayınlanmış olan stel<sup>277</sup> kıvrımların tamamen vücut hareketinden bağımsız olarak elbiseyi süslemek amacıyla yapıldığını, oturan figürlerin eteklerinde işlenen kıvrımların tamamen sembolik hale gelmesi gibi nedenlerle steli MÖ 100-90'a tarihlemektedir. İstanbul'da bulunan ve MÖ 1. yüzyıla tarihlenen stelle<sup>278</sup> kompozisyon yönünden benzer olduğunu görmekteyiz. Oturan kadının hafif kaykılmasının dışında tabureye düşen elbise kıvrımlarının ve klinede yatan figürün yatış tarzının benzediği görülmektedir. K21'de işlenen pudicitia philista tipindeki figür K8'le özellikle figürün hafif arkaya doğru kaykılmasıyla benzerlik göstermektedir. Fakat K21'deki kadın figürü biraz daha küçük ve güçsüz işlenmiştir. Aşınmadan dolayı kesin tarih vermenin mümkün olmadığı steli MÖ 2. yüzyılın sonu 1. yüzyılın başlarına vermenin doğru olacağı kanısındayız.

K22 nolu stelin yine ölü yemeği sahneli olduğu görülmektedir (Resim 22). Kyzikos'ta bulunan ve MÖ 2. Yüzyıla tarihlenen stelle<sup>279</sup> oturan kadın figürünün mantoyu tutuşu, klinede yatan figürün yatış şekli ve oluşan kıvrım yapısıyla benzerlik göstermektedir. Klinede yatan figürlerin yatış şekli, göbek kısmında ince oval kıvrımların oluşması Geç Hellenistik Dönem'de görülen özelliklerdir. MÖ 1.

<sup>275</sup> Şahin, 39.

<sup>276</sup> Pfuhl, Möbius, 416, Tafel 249.1706.

<sup>277</sup> Şahin, 39, Levha, X, TA 19.

<sup>278</sup> Pfuhl, Möbius, 451, Tafel 269.1878.

<sup>279</sup> Pfuhl, Möbius, 396, Tafel 235.1613.

yüzyıla tarihlenen Bursa'dan stelle<sup>280</sup> klinede yatan figürler ve figürlerin başlarının üst plastere değmiş olmasıyla benzerdir. Stelde yer alan figürlerin durağan yapısı, kıvrımların elbisede daha çok süsleme amaçlı verilmiş olması, kadının kolu, erkeğin kabı tutan elinin doğallıktan uzak olması gibi nedenlerde K22'in MÖ 1. yüzyılın başında yapıldığını destekleyen özelliklerdir. Bunların dışında Pudicitia philista tipli kadın figürünün zayıf bel yapısı, elbisenin altında ezilmiş görünümü eserimizi MÖ 1. yüzyılın başlarına götüren özelliklerdir. Tüm bunlar göz önüne alındığında K22 nolu stel MÖ 1. yüzyılın başlarına tarihlendirilebilir.

Büyük oranda sağlam olan, ancak zamanla aşınan K23 nolu mezar stelinde de ölü yemeği sahnesi işlenmiştir (Resim 23). Klinede yatan iki erkek figürü ve karşılarında pudicitia philista tipinde kadın figürü yer almaktadır. Arşitravin daralmış olması MÖ 1. yüzyılın bir özelliğidir. Bursa'da bulunan ve MÖ 2. yüzyıla tarihlenen stelle<sup>281</sup> elbise kıvrımlarındaki yapısı ve klinede yatan erkeklerin yatış şekilleri benzerlik gösterir. K23'deki kıvrımların düzensiz bir şekilde birbirini kesmesi doğallıktan uzak, aynı derinlikte ve kalınlıkta olması, figürlerdeki durağan yapı K23'ün daha geç olabileceğini göstermektedir. Stel MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlenen K19 nolu stelle Pudicitia philista tipli kadınların ayakucu ile sandalye arasındaki yelpaze şeklindeki kıvrımların işlenişiyile benzerdir. Fakat K23'deki kadın figürünün mantosunun altından inen kıvrım demeti daha donuk ve sert çizgilere sahiptir. Bunun dışında figürlerdeki dikleşmenin artık net bir şekilde hissediliyor olması kadın figürlerinin üst gövdelerinin incelik uzaması gibi nedenlerle de K23 nolu eserimizin MÖ 1. yüzyılın başlarında yapılmış olabileceğini desteklemektedir.

Sağ üst ve alt tarafı kırık olan K24 nolu stelde de ölü yemeği sahnesi yer almaktadır (Resim 24). MÖ 1. yüzyıla tarihlenen İstanbul'dan stelle<sup>282</sup> ikinci resim alanında yer alan figürün bacak arasında oluşan kıvrımlar benzerdir. Aynı tarihli İstanbul'dan bir başka stelle<sup>283</sup> ise kadın figürünün mantoyu tutuşu ve ayak bileklerine kadar inen keskin ince kıvrımlar benzerdir. Ayrıca klinede yatan erkeğin yatış şekli, çelenk tutması, diğer elinin boş olması ve kıvrım yapısı benzerdir.

<sup>280</sup> Pfuhl, Möbius, 339, Tafel 207.1426.

<sup>281</sup> Pfuhl, Möbius, 476, Tafel 288.1988.

<sup>282</sup> Pfuhl, Möbius, 97, Tafel 40.193.

<sup>283</sup> Pfuhl, Möbius, 283, Tafel 171.1144.

Miletopolis'te bulunan ve Erken İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen bir başka stelle<sup>284</sup> kadının oturuşu, mantoyu tutuşu ve mantonun önünün açık olması gibi benzerlikler vardır. Protopudicitia tipli kadının mantosunun önünün açık olması figürlerin ağır elbise altında eziliyormuş izlenimi vermesiyle K23'le benzerdir. Kıvrımların arasındaki mesafenin artmaya başlaması, mantonun bilekten sandalyeye doğru sert çizgi gibi geçmesi, kadının kolunun sonradan eklenmiş gibi olması stelin, geç dönemlerin bir ürünü olduğunu desteklemektedir. K23 nolu steldeki kadının elbise kıvrımlarıyla da benzerlik gösteren, klinede yatan figürlerin başlarının plastere değiyor olması bu iki stelin aynı dönemde yapılmış olabileceğini gösteren bir başka kanıttır. Diğer karşılaştırma örneklerini de göz önüne alırsak K24'ü, MÖ 1. yüzyılın başlarına tarihleyebiliriz.

Alt tarafı tamamen kırık olan K25'de klinede yatan iki erkek ve sol tarafta oturan bir kadın figürü yer almaktadır (Resim 25). Cenaze yemeği sahnesi işlenmiştir. Aşınmış olan stelimizin bezeme alanı yanlara doğru genişlemiştir. Plasterlere bitişik olan figürler ve yanlarındaki hizmetçi figürlerinin tamamen sıkıştırılmış şekilde işlenmiş olması eseri Geç Hellenistik'e götürmektedir. Kyzikos'ta bulunan ve Geç Hellenistik Döneme tarihlenen mezar steliyle<sup>285</sup> klinede yatan figürlerin yatış şekilleri, elbise kıvrımları, oturan pudicitia philista tipli kadının oturuş şekli ve mantoyu tutuş tarzı benzerdir. Kadın figürünün mantosunu tutuşu ve aşağıya doğru inen kıvrımların düzensiz bir şekilde birbirini kesiyor olması gibi özelliklerle de Geç Hellenistik Döneme tarihlenen İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden mezar steliyle<sup>286</sup> benzerdir. K25'deki figürlerin durağan yapıda olması, plastere bitişik olmaları ve dikleşmenin artması da Geç Hellenistik Dönem'in özellikleridir. Aşınmadan dolayı ayrıntıları konusunda değerlendirme yapamadığımız K25 nolu eser benzer örneklerden hareketle MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilebilir.

Bir başka ölü yemeği sahneli örneğimiz büyük oranda kırık olan ve sadece kabartma alanının bir bölümü sağlam kalabilmiş K26 nolu stelimizdir (Resim 26). Kırık olmasına rağmen alınlıklı olduğunu düşündüğümüz stel Saraçoğlu tarafından

<sup>284</sup> Pfuhl, Möbius, 396, Tafel 235.1617.

<sup>285</sup> Pfuhl, Möbius, 464, Tafel 278.1928.

<sup>286</sup> Pfuhl, Möbius, 315, Tafel 285.1287.

yayınlanmıştır<sup>287</sup>. Kyzikos'tan Geç Hellenistik tarihli bir stelle<sup>288</sup> yatan figürlerin karınlarındaki manto tomarının klineye doğru yaptığı kavis ve sol omuzdan aşağı sarkan manto demetinin uç kısımlarının aldığı üçgenimsi sivri görünüm oldukça benzerdir. Saraçoğlu'da bu örnekten yola çıkarak steli Geç Hellenistik Dönem'e tarihlemiştir. Ölü yemeği sahneli stelde klinede yatan üç erkek figürü vardır. Figürlerdeki dikleşme tamamen kendini göstermektedir. Elbise kıvrımlarındaki yapaylık ve kaba görüntü kolun altından inen kıvrımların sivri bir şekilde inmesi, ortadaki masanın üzerinde yer alan yiyeceklerin çok iri işlenmesi geç dönem özellikleridir. MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlediğimiz K16 nolu stelimizde de klinede üç figür yer almaktadır. K16'da bezeme alanı enine genişlerken K26'da üç erkek figürünün sıkışık bir şekilde verildiği görülmektedir. Dikleşme ve bozulmanın daha fazla olduğu K26 biraz daha geç bir tarihe ait olmalıdır. Bu nedenle K26 nolu stelimiz MÖ 1. yüzyılda yapılmış olmalıdır.

K27 nolu stelimiz ölü yemeği sahnelidir ve bezeme alanı oldukça kalabalıktır (Resim 27). Kyzikos'tan MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen stelle<sup>289</sup> benzer özellikler gösterir. Ancak bu stelin zengin ve doğal kıvrım yapısının yanında K27'nin kıvrımları çok yapay, düzensiz ve birbirini kesecek şekilde işlenmiştir. Ayrıza matkap izi oldukça fazladır. Bu sebeple de bu kadar erken bir tarihten olma olasılığı düşüktür. Yine Kyzikos'ta bulunan ve MÖ 1. yüzyıla tarihlenen başka bir stelle<sup>290</sup> klinenin iki yanında da karşılıklı oturan protopudicitia ve pudicitia melissa tipindeki kadınlar benzerdir. Klinenin sağındaki kadınların mantoyu tutuş tarzları, önünün açık olması, karşısındaki figürde ise manto altından göğüslerin belirgin olması iki örneğin aynı tarihten olma olasılığını arttırmaktadır. İstanbul'dan MÖ 1. yüzyıla tarihlenen başka bir stelle<sup>291</sup> kompozisyon açısından benzer olduğu görülür. Klinede yatan figürün yanında mezar sahibinin çocuğu olabileceğini düşündüğümüz bir başka figür oturmaktadır. Bu oturan figürler Dioskurides tipindedirler. K24'deki ince doğallıktan uzak kıvrım yapısı, kıvrım aralarının genişlemesi ve elbisenin altında eziliyor olan figürlerin güçsüz görüntüsü K27 içinde geçerlidir. Stelin genelinde görülen, sadece süs ögesi olan kıvrım yapısının ince ve doğallıktan uzak

<sup>287</sup> Saraçoğlu, 2000, 190, Levha 42, Fig 4.

<sup>288</sup> Pfuhl, Möbius, 464, Tafel 278.1927.

<sup>289</sup> Pfuhl, Möbius, 478, Tafel 287.1991.

<sup>290</sup> Pfuhl, Möbius, 476, Tafel 286.1985.

<sup>291</sup> Pfuhl, Möbius, 429, Tafel 258.1785.

olması, figürlerde ki dik duruş, plaster derinliğinin azalması K27'nin MÖ 1. yüzyılın içlerinden olduğunu göstermektedir. Ayrıca figürlerin plasterye her açıdan yakın olması, hizmetçi figürlerinin plaster kenarına sıkışık olması ve bezeme alanının boş bırakılmamış olması gibi özellikleri de göz önüne alırsak K27 nolu stelimizi MÖ 1. yüzyıla tarihleyebiliriz.

Bezeme alanının belirli bir bölümünden yukarısı tamamen kırık olan K28 nolu stel Saraçoğlu<sup>292</sup> ve Pfuhl, Möbius<sup>293</sup> tarafından çalışılmıştır (Resim 28). Pfuhl, Möbius karşılıklı oturan Pudicitia tipli kadın figürlerinin oldukça simetrik bir şekilde oturmuş olması ve stelin genelinde Geç Hellenistik Dönem'in bozulmuş stiline kendini gösteriyor olması sebebiyle steli MÖ 1. yüzyıla tarihlemiştir. Saraçoğlu ise oturak ile figürün bacakları arasındaki kıvrımların bir şerit gibi incelenmesi yanında özellikle etek kıvrımlarının parçalanarak yozlaşması sebebiyle steli MÖ 1. yüzyıla tarihlemiştir. Figürlerde ki hantal yapı dikkat çekmektedir. Üst kısmı kırık olan stelin kırılma şeklinden dolayı alınlıklı olma olasılığı yüksektir. Karşılıklı Oturan pudicitia philista ve pudicitia safueia tipli kadınların ayaklarını yüksek bir tabureye koymaları aşağı dökülen manto kıvrımlarının iyice gerdirilerek doğal olmayan bir görünüm kazanmasına neden olmuştur. MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlenen K18 ile kompozisyon yönünden benzerdir. Ancak güçlü bir görünüme sahip olmayan ve daha fazla yozlaşmış olan K28 nolu stel geç bir tarihten olmalıdır. Yine K28'de kıvrımların aynı derinlikte ve kaba bir şekilde işlenmiş, hareketle elbise arasındaki uyum iyiden iyiye bozulmuş olduğu görülmektedir. K27 ile kıvrım yönünden ve figürlerin güçsüz yapısının benzer olması bu iki stelin yakın dönemde yapılmış olabileceğini göstermektedir. Oldukça fazla aşınmış olmakla beraber stilin MÖ 1. yüzyıl içerisinde olduğu düşünülmektedir.

K29 nolu stel ölü yemeği sahneleridir (Resim 29). Klinede yatan dört figür vardır. Figürlerin başlarının plasterye değmesi, yan plasterye bitişik olmaları, kıvrımların ince güçsüz doğallıktan uzak işlenmeleri ve bezeme alanının K27 nolu steldeki gibi doldurulmuş olması steli geç bir tarihe götürmektedir. MÖ 1. yüzyıla tarihlenen İstanbul'dan bir stelle<sup>294</sup> klinede yatan figürün elbise kıvrımları

<sup>292</sup> Saraçoğlu, 2000, 186, Levha, 41 Fig. 2.

<sup>293</sup> Pfuhl, Möbius, 475, Tafel 285.1984.

<sup>294</sup> Pfuhl, Möbius, 283, Tafel 171.1144.

benzerdir. Yine Erken İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen Kyzikos'tan bir stelle<sup>295</sup> ince güçsüz kıvrım yapısı ve hareketle kıvrım arasındaki ilişkinin doğallıktan uzak olması gibi benzerlikler vardır. Pudicitia philista tipli kadın figürlerinin elbisenin içindeki toplanmış ve sıkıştırılmış şekilde verilen kollarının doğal yapıyı oldukça fazla bozmuş olması da geç özelliklerdir. Bunların dışında bezeme alanının enine doğru daha fazla genişlemesi figür sayısının artması, klinedeki erkek figürlerinin ince ve dik duruşlarının yanında ağır elbise altında ezilen görüntüsü, hizmetçi figürlerindeki ince uzun yapı ve bezeme alanının kenarına sıkıştırılmış olması gibi özellikleri dikkate aldığımız zaman K29 nolu stelin MÖ 1. yüzyılda yapıldığını söyleyebiliriz.

K30 nolu stelimiz yine ölü yemeği sahnelidir (Resim 30). Klinede yatan iki erkek figürü ve ayakucunda bir hizmetçi figürü yer almaktadır. Uzun ve dikdörtgen biçimli olan stelin bezeme alanı dar ve figürle doldurulmuştur. MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlediğimiz K19 ile form olarak benzer olan K30 kıvrım yapısının doğal olmaması, figürlerin güçsüz görüntüsü ve figür yüzlerinin dolgun olmasıyla daha geçtir. İstanbul'da bulunan ve MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen stelle<sup>296</sup> klinede yatan figürün yatış şekli, bacağını yukarı doğru dizden kırarak kaldırması ve yüzünün toplu yapısı ile oldukça benzerdir. Ancak figürlerin daha durağan işlenmesi, omuzda doğal olmayan bir görüntünün yanı sıra figürlerin plastere yapışık olmaları K30'un daha geç bir tarihten olabileceğini göstermektedir. K16 ile klinede yatan erkeklerin başlarının üst plastere değmesi yönüyle benzerdir. Fakat K30'da figürlerin daha dik verilmiş olması ve yüzlerinin yuvarlak yapısıyla daha geç özelliklerdir. Hizmetçi figüründe bile görülen elbisenin ağır görüntüsü steli MÖ 1. yüzyılın içlerine götürmektedir. Karacabey'den ele geçen ve MÖ 1.yüzyıla tarihlenen bir başka stelle<sup>297</sup> ise klinede yatan figürün duruş şekli, kolunu kucağına doğru uzatması, figürün doğal olmayan bir biçimde üst gövdesinin tamamen cepheden verilmesi ve plaster derinliğinin azalmasıyla benzerdir. Yukarıdaki değerlendirmeleri dikkate aldığımızda K30 nolu eserimizi MÖ 1. yüzyıla tarihleyebiliriz.

<sup>295</sup> Pfuhl, Möbius, 393, Tafel 233.1599.

<sup>296</sup> Pfuhl, Möbius, 287, Tafel 174.1167.

<sup>297</sup> Şahin, 40, Levha XXVIII, TB20.

K31 nolu stel de diğerleri gibi ölü yemeği sahnelidir (Resim 31). MS 2. yüzyıl örneklerinde görülen pudicitia philista tipinde ki kadın figürü bu stelde de görülmektedir. Ancak tipin kısa ve belin tamamen kaybolmuş bir şekilde verilmiş olması, hareketle uyumlu kıvrım yapısının neredeyse kaybolmuş olması gibi değişimler söz konusudur. Genel yapı artık oldukça sıradan ve basit bir şekildedir. Figürlerdeki durağanlık, sadece süs ögesi olarak kullanılan kıvrımlar MÖ 1. yüzyıl özellikleridir. Ayrıca sağ kolun elbise altında kaybolmuş olması da stelin geç bir tarihten olma olasılığını arttırmaktadır. Kompozisyon açısından birebir aynı olan ve Pfuhl, Möbius tarafından MÖ 1. yüzyıla tarihlenen stelle<sup>298</sup> figürlerin elbiselerindeki kıvrım yapısı benzerdir. Ağır elbise yapısı kıvrımların yozlaşmış ve donuk yapısı her iki stelde de görülebilmektedir. Bezeme alanının tamamen doldurulmuş olması figürlerdeki incelme yine dikkat çeken özelliklerdir. Miletopolis'te bulunan ve Geç Hellenistik Döneme tarihlenen stelde<sup>299</sup> de benzer özellikleri görmek mümkündür. Kadının tabureye ayaklarını uzatması ile yukarı kalkan kıvrımların doğallıktan uzak donuk bir şekilde aşağı inmesi, mantodaki kıvrımların gerginleşmiş yapısıyla olan benzerlikler söz konusudur. Tabure ve kadının ayak bileği arasında oluşan yelpaze kıvrımlarının yavaş yavaş kaybolduğunu, bezeme alanının daralması ve plaster derinliğinin azalmış olması gibi geç özellikleri de dikkate alarak K31 nolu stelimizi MÖ 1. yüzyıla tarihleyebiliriz.

Sağ üst tarafı kırık olan ve sonradan farklı bir malzemeye tamamlanan K32 nolu stelimiz ölü yemeği sahnelidir (Resim 32). Stelde klinede yatan iki figür dışında karşılıklı oturan protopudicitia ve pudicitia safueia tipli kadınlarda yer almaktadır. Klinenin sağ tarafında oturan protopudicitia tipli kadının MÖ 1. yüzyıla tarihlediğimiz K24 nolu steldeki tiplerle aynı olduğu görülmektedir. İki figürde de de mantonun önü açık bırakılmış ve kıvrımlar ince birbirini sert bir şekilde kesmektedir. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ve MÖ 1. yüzyıla tarihlenen stelle<sup>300</sup> de kadının mantoyu örtüş tarzı ve önünün açık olması benzerdir. Klinede yatan kısa kollu elbise giyen figürün elbise kıvrımlarının ince düzensiz sadece süs ögesi olarak yapıldığı dikkati çekmektedir. Figürler K31 nolu steldeki gibi kısa

<sup>298</sup> Pfuhl, Möbius, 395, Tafel 234.1611.

<sup>299</sup> Pfuhl, Möbius, 396, Tafel 235.1614.

<sup>300</sup> Pfuhl, Möbius, 397, Tafel 236.1620.

basık bir şekilde işlenmiştir. Ergili’de bulunan ve MÖ 1. yüzyıla tarihlenen stelle<sup>301</sup> ayağını öne doğru uzatması ile oluşan kıvrımların aynı derinlikte açılmış olması, üstteki mantonun uç kısmının gergin olması ve kıvrımların buna göre sert verilmemiş olması benzerdir. Arşitrav kısmının daralmış olması, figürlerdeki incelme ve hareketle kıvrım arasındaki uyumunda kaybolmasını dikkate aldığımızda K32 nolu eseri MÖ 1. yüzyıla tarihleyebiliriz.

K33 nolu stel (Resim 33) Şahin tarafından yayınlanmış ve steldeki derinliğin kaybolmaya başladığını buna neden olan şeyinde kadın figürlerinin profilden verilmesi olduğunu savunarak steli MÖ 40/30 yılları arasına tarihlemiştir<sup>302</sup>. Katlı olan K33 nolu stelimiz de farklı konuların işlendiği üç bezeme alanı yer almaktadır. İkinci resim alanındaki ölü yemekli sahneyi karşılaştırdığımız steldeki<sup>303</sup> protopudicitia tipli kadın figürünün belinin tamamen güçsüz verilmesi, kıvrımların az sayıda ve kendi içinde parçalanmıyor oluşu, kıvrım aralarındaki mesafenin uzamış olması, figürlerin incelmesi ve durağan bir yapıya sahip olmaları gibi özellikler MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısına ait olduğu görüşünü desteklemektedir. Yine üst plastere değen figür başları, plaster derinliğinin kaybolmuş olması MÖ 1. yüzyılda oldukça sık görülen bir özelliktir. Genel yapı itibarıyla Erken İmparatorluk Dönemi’ne tarihlenen İstanbul’dan bir stelle<sup>304</sup> da benzer özellikleri göstermektedir. MÖ 30 yılına tarihlenen Bursa’dan<sup>305</sup> bir örnek K33 gibi çok katlı olarak yapılmıştır. Her iki eserde alttaki resim alanında yer alan veda sahnesinde ayakta vedalaşan figürler duruş şekilleri ve hareketleriyle birbirine benzemektedir. Arşitravın incelmeye devam ediyor olması, figürlerdeki basık yapı, yüzlerin dolgun olması ve karşılaştırma örneklerini de göz önüne aldığımızda K33 nolu steli MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenebiliriz.

Büyük oranda sağlam olan K34 nolu stelde ölü yemeği sahnelidir (Resim34). Şahin tarafından yayınlanmış<sup>306</sup> ve oturan kadının eteğinde derin kanallarla ayrılan ana kıvrım tomarlarının sertleşme yönünde devam etmesi sebebiyle de steli MÖ 30/20 yılları arasına tarihlemiştir. Klinede yatan erkeğin duruş şekli, elbise

<sup>301</sup> Pfuhl, Möbius, 387, Tafel 229.1572.

<sup>302</sup> Şahin, 43, Levha LI, KA11.

<sup>303</sup> Pfuhl, Möbius, 408, Tafel 244.1667.

<sup>304</sup> Pfuhl, Möbius, 408, Tafel 244.1665.

<sup>305</sup> Şahin, 43, Levha XLIX, KA8.

<sup>306</sup> Şahin, 42, Levha XXIX, TB21.

kıvrımlarındaki metalimsi yapının daha da sertleşmiş olması, kıvrımların azalması ve kendi içinde birbirinden kopuk işlenmesi gibi özelliklerle K33'le benzerdir. Bunun dışında figürlerin küçük ve basık verilmesi, az sayıda verilen derin kanallı ve sert kıvrımlar, pudicitia braccio nuova tipli kadınların mantoyu tutan elinin yozlaşmış bir şekilde verilmesi, diğer kolun elbise altında tamamen kaybolması, hizmetçi figürlerinin plaster kenarına bitişik bir şekilde işlenmiş olmasıyla da K31'le benzerlik göstermektedirler. Yukarıda vermeye çalıştığımız özelliklerden hareketle K34 nolu eserin MÖ 1. yüzyılın sonlarına tarihlendirilmesinin doğru olduğu kanısındayım.

K35 nolu stel yine ölü yemeği sahnelidir (Resim 35). Pudicitia philista tipinin kullanıldığı eserimizde kıvrım yapısının tamamen yozlaşmış olduğunu görmekteyiz. Kıvrımların süsleme ögesinden başka bir amacı olmadığı ağır hantal yapının hakim olmaya başladığı görülmektedir. K34 nolu steldeki figürler gibi hantal bir yapıya sahip olan K35, hem bu yönü hemde kıvrımla hareket arasında ki uyumun yok olmasıyla MÖ 1. yüzyıla tarihlenen stellerle<sup>307</sup> benzerlik göstermektedir. Klinede yatan figürün üst gövdesinin cepheden verilmesi doğallıktan uzak ve alt kısma göre çok fazla dikleşmiş olması MÖ 1. yüzyılın sonlarında görülen özelliklerdir. Kadın figürünün profilden verilmeye çalışılması, plaster derinliğinin kaybolması gibi özellikleri de dikkate alırsak zaman K35 nolu stelin MÖ 1. yüzyılın sonlarından olduğu söyleyebiliriz.

Üst kısmı ve sağ alt tarafı kırık olan K36 nolu stelin bezeme alanında ölü yemeği sahnesi yer almaktadır (Resim 36). Pudicitia philista tipinin yer aldığı bir başka örneğimiz olan stelde figürlerin küçük ve basık bir yapıda verilmiş olduklarını görmekteyiz. Kline de yatan figürün de kadının da kıvrım yapısına bakacak olursak kıvrım yok denecek kadar azdır. Kıvrımlar doğallıktan uzak düz kumaş misali bırakılmışlardır. MÖ 1. yüzyıla tarihlenen İstanbul'dan bir steldeki<sup>308</sup> kadın figürünün tabureye ayağını kaldırmasıyla gerilen manto ve alttaki elbise kıvrımlarının az da olsa verilerek aşağı doğru sert ve donuk bir şekilde inmesi K36 ile benzerdir. MÖ 1. yüzyıla tarihlenen Kyzikos'tan bir stelle<sup>309</sup> ise kadının ve yatan

<sup>307</sup> Pfuhl, Möbius, 395, Tafel 234.1609, Tafel 238.1632, Tafel 242.1657.

<sup>308</sup> Pfuhl, Möbius, 434, Tafel 261.1804.

<sup>309</sup> Pfuhl, Möbius, 439, Tafel 263.1827.

erkek figürünün elbise kıvrımları oldukça benzerdir. Kıvrımlardaki azalma, tekdüze ve kalın işleniş gibi özellikler K36'yı MÖ 1. yüzyılın sonlarına götürmektedir. Plaster derinliğinin azaldığı, bezeme alanına sıkıştırılmış figürlerin olması klinenin alçak verilmiş olması gibi özelliklerde bu yüzyılların sonların da görülen özelliklerdendir. Bu nedenle K36 nolu eserimizi MÖ 1. yüzyılın sonlarına tarihleyebiliriz.

Sol üst ve sağ alt tarafı büyük oranda kırık olan K37 nolu stelde de bir önceki stelde olduğu gibi ölü yemeği sahnesi yer almaktadır (Resim 37). Klinede yatan iki figür dışında figürlerdeki hantal yapı ve kıvrımların cansız ve az olmasıyla K36 nolu stel ile ortak özelliklere sahiptir. Stel, Pfuhl, Möbius tarafından yayınlanmış olup, figürlerin uzuvlarındaki orantısızlık ve elbisenin ağır görüntüsü gibi sebeplerden hareketle K37'yi MÖ 1. yüzyıla tarihlendirmiştir<sup>310</sup>. Saraçoğlu tarafından da yayınlanmış olan stel<sup>311</sup>, zengin yapıda görünüyorsa da kıvrımların birbirine koşut olarak yan yana dizilerek tüm yüzeyi kaplamış ve yapay bir görünüm kazanmış olduğunu savunarak steli yine MÖ 1. yüzyılın sonlarına tarihlemiştir. Bir önceki stelimiz ile oldukça benzer olduğunu söylediğimiz steli Kyzikos'ta bulunan ve MÖ 1. yüzyıla tarihlenen stelle<sup>312</sup> kompozisyon açısından yakın olmasının yanı sıra, figürlerin ince ve güçsüz görünüşleri açısından da benzerdir. K37'de oturan protopudicitia tipli kadının mantosunun göğsünün açık bir şekilde bırakılmış olması, sağ kolunun elbise altında kalmayıp normal uzunlukta verilmemesi, klinede yatan figürün elinin gereğinden fazla uzun verilmesi stellerdeki figürlerin vücut orantılarının bozulduğunun bir kanıtıdır. Figürlerdeki durağanlığın tamamen kendini göstermesi, hizmetçi figürlerinin plaster kenarına sıkışmaya devam ettiği bezeme alanında boş alanın bırakılmaması ve kabartma derinliğinin artık çok fazla verilmemiş olması gibi nedenlerden hareketle K37 nolu steli MÖ 1. yüzyılın sonlarına tarihleyebiliriz.

K38 nolu stelimiz ölü yemeği sahneli bir diğer stelimizdir (Resim 38). Saraçoğlu tarafından yayınlanmış olan K38, kıvrımların bir şerit gibi incelmesinin yanında özellikle etek kıvrımlarının parçalanarak yozlaşması nedeniyle Geç

<sup>310</sup> Pfuhl, Möbius, 466, Tafel 279.1938.

<sup>311</sup> Saraçoğlu, 2000, 188, Levha 42, Fig 3.

<sup>312</sup> Pfuhl, Möbius, 395, Taf 234.1611.

Hellenistik Erken İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilmiştir<sup>313</sup>. Aynı eseri yayınlayan Şahin'in ise steldeki figürlerin zemine yapışık gibi hacimsiz verilmeleri kabartma derinliğinin tamamen yok olması, kıvrımların elbise yüzeyini boş bırakmayan derin kanallar şeklinde olması gibi nedenlerle eseri MÖ 10 yıllarına tarihlenmiştir. Ergili'den ele geçen ve MÖ 1. yüzyıla tarihlenen stelle<sup>314</sup> kıvrım yapısı neredeyse birebir aynıdır. Ergili'den İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenmiş olan bir başka stelle ise oturan protopudicitia tipli kadın figürünün oturuş şekli aynı olmakla beraber tabureye uzattığı ayağı ile sandalye arasında oluşan yozlaşmış ve aynı derinlikteki kıvrımların benzediği dikkati çekmektedir. Elbise üzerindeki kıvrımların sadece süslemek için kullanılmış olması, hareketle kıvrım arasında uyumun olmaması, figürlerdeki donuk yapı, sırf bezeme alanını doldurmaya yönelik yapılmış izlenimi vermesi ve kaba görüntüsünden yola çıkarak K38 nolu steli MÖ 1. yüzyılın sonlarına tarihleyebiliriz.

Diğerlerinden biraz farklı olan K39 nolu stelimiz iki resim alanlı ve ilk resim alanında mezar sahibinin portresi yer almaktadır (Resim 39). İkinci resim alanında ise yine ölü yemeği sahnesi yer almaktadır. Stel, Şahin tarafından yayınlanmıştır<sup>315</sup>. Figürlerin köşeli, sert, dolgun yüz yapıları sebebiyle steli MS 1. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmiştir. Kadın figürünün saçları alnın ortasını ikiye bölerek yanlardan arkaya doğru taranmış şekilde olması erkeğin ise arkadan öne doğru taranan ve anlına doğru biraz daha inen uzun saçları bizi MS 1. yüzyılın sonlarına götürmektedir. Kaşların altında derine yerleştirilmiş gözler, dudakların dolgun ve güçlü yapısı, kulakların iri ve kepçe şeklinde olması gibi ayrıntılı işlenişlerde yine MS 1. yüzyılın özellikleridir. Ölü yemeği sahneli ikinci resim alanında yer alan figürlerde de bu özellikleri görmek mümkündür. Kyzikos'ta bulunan ve MS 1. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen stelle<sup>316</sup> ölü yemeği sahnesi ve üstündeki portrenin resmedilmiş olmasıyla kompozisyon açısından benzer olan K39, kıvrım yapısı ve figürlerin fiziksel özellikleri açısından oldukça benzer özelliklere sahiptir. Figürlerin elbiselerindeki gelişmiş güzel işlenmiş kıvrımlar, özellikle pudicitia philista tipli kadınların etek kıvrımlarındaki benzerlikler dikkat çekicidir. MS 1. yüzyılın

<sup>313</sup> Saraçoğlu, 2000, 186, Levha 41, Fig 1.

<sup>314</sup> Pfuhl, Möbius, 387, Tafel 229.1572.

<sup>315</sup> Şahin, 47, Levha LVII, KA 24.

<sup>316</sup> Şahin, 47, Levha LXXI, KB 17.

üçüncü çeyreğine tarihlenen İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden bir başka stelde<sup>317</sup> de aynı özellikler görülmektedir. Benzerlerinden hareketle K39 nolu steli MS 1. yüzyıla tarihlenebilir.

Sağ tarafı ve alt kısmı tamamen kırık olan K40 nolu stelde bezeme alanı içerisinde ayakta duran pudicitia tipli kadın ve Dioskurides tipli erkek figürlerini görmekteyiz (Resim 40). Çalıştığımız steller içerisinde tapınak mimarisinin en çok yansıtıldığı stelde figürlerin elbise kıvrımları oldukça serttir. Kıvrımların aralarındaki mesafenin uzun olması birden kesilmesi gibi özellikler bizi MÖ 1. yüzyılın sonlarına götürmektedir. Kadın figürünün mantosunu örtüş şekli ve önünün açıkta bırakılması elbisenin yaka kısmının “V” şeklinde verilmiş olması da bu tarihi destekler niteliktedir. MÖ 1. yüzyılın sonlarına tarihlemiş olduğumuz K35 nolu stelde kadın figürünün yüz hatları yaka kısmında oluşan kıvrımların yapaylığı ile benzerdir. Diğer yandan figürlerin yüzlerindeki dolgun yapı dudakların kalın verilmeye başlanması daha çok MS 1. yüzyılda görülen özelliklerdir. Aynı zamanda alınlık kısmında yer alan portrenin varlığı ve yüzünün dolgun yapısı, stelin yan plasterleri üzerinde yer alan sarmal bitki motifi steli MS 1. yüzyıla götüren özelliklerdir. K39 nolu stel ile de figürlerin dolgun yüz yapısı yönünden benzerlik gösteren K40 nolu stelimiz MS 1. yüzyıla tarihlendirilebilir.

---

<sup>317</sup> Şahin, 47, Levha LXXIII, KB 21.

## SONUÇ

Bandırma Arkeoloji Müzesi'nde yer alan 40 mezar stelinin, stel tipleri, üzerlerindeki figür tipleri ayrıntılı şekilde incelenmiş ve tarihlendirmesi yapılmıştır. Stel tiplerinde alınlıklı, alınlıksız ve katlı olmak üzere üç stel tipi tespit edilmiştir. Alınlıksız stel tiplerinin sayıca diğerlerinden fazla olması bölgede daha fazla tercih edilmiş olabileceğini göstermektedir. Alınlıksız stel tiplerinin tercih sebebi diğer tiplere göre daha kolay yapılıyor olması olabilir. Üzerlerindeki kompozisyon bakımından da benzerlik gösteren alınlıksız steller, seri üretimin olabileceğini göstermektedir. Stel tiplerinin tümünde tapınak vari özelliklerini kaybetmemiş olduğu gözlenmiştir. Fakat yine de özensiz bir işçilik söz konusudur. Stellerin genel olarak küçük açısall farklılıklara rağmen aşağıdan yukarıya doğru daralmakta oldukları görülür. Bu duruşu kolaylaştırmak için ve tapınak benzeri görünümünü korumak için olmalıdır.

Figür tiplerine bakacak olursak Erkek Figürleri adı altında Dioskurides Tipi, Hippokrates Tipi ve Demosthenes Tipi olmak üzere üç tipin kökenine değinilmiş ve 40 stel üzerinde ki durumu değerlendirilmiştir. Yine Kadın Tipleri adı altında Pudicitia tipinin kökenine ve Pudicitia Philista, Pudicitia Saufeia, Protopudicitia, Pudicitia Braccio Nuovo ve Pudicitia, Melissa olarak beş farklı Pudicitia tipi, stellerimiz üzerinde tespit edilerek değerlendirilmiştir. Ayakta Duran Erkek Figürleri ve Oturan Kadın Figürleri duruş şekillerine ve giysinin vücudu sarış şekline göre tiplendirilmiştir.

Çalışmamızı oluşturan 40 mezar steli üzerinde yoğunluk Kadın Tiplerindedir. Pudicitia tipinin birçok değişik şeklinin steller üzerinde tespit edilmiş olması antik Mysia Bölgesi'nde steller üzerindeki Pudicitia tiplerinin çeşitliliğini ve uzun süre kullanılmış olduklarını da bize göstermektedir. Ayrıntıya indiğimizde ise Pudicitia Tipinin beş farklı tipi içerisinde Pudicitia Philista ve Protopudicitia tiplerinin diğerlerine oranla daha çok kullanılmış olduğunu söylemek mümkündür.

Erkek tiplerinde ise yoğunluk Dioskurides tipindedir. Diğer tiplerle beraber bunun da Geç Hellenistik Dönem'den Roma Dönemi içlerine kadar kullanılmış olduğunu görmekteyiz. Stellerimiz üzerinde sadece bir örneği olan Hippokrates tipi

ve Demosthenes tipinin bölgede sevilerek kullanılmış olması ve uzun süre kullanımına devam edilmesi sebebiyle değerlendirmeye alınmıştır.

Stellerimiz üzerindeki diğer iki figür tipi ise Yatan Erkek Figürleri ve Hizmetçi ve Çocuk Figürleridir. Çalışılan stellerin neredeyse hepsinde yatan erkek figürlerine cenaze sahnesi içerisinde yer verilmiştir. Kişisel özelliklerde her hangi bir belirleyici özellik olmamakla beraber figürlerin birbirlerine benzediği dikkat çekmektedir. Genellikle kline de yarı uzanmış şekilde sol ellerinde içki kadehi tutarak verilen figürler bana göre mezar stellerinin vazgeçilmez figürleri olmuşlardır. Çocuk ve hizmetçi figürleri stellerimizin neredeyse hepsinde mevcuttur. Kız, erkek, hizmetçi, çocuk, saki gibi oldukça çeşitli bir yelpazeye sahiptir. Hizmetçi figürleri genellikle sahibine ait eşyaları tutarken, içki servisi yaparken veya hizmete hazır beklerken ki gibi çeşitli kompozisyonlarla verilmişlerdir.

Steller üzerinde ki figürleri kendi içinde karşılaştırdığımızda birbirinden çok farklı olmadığını görmekteyiz bu sebeple söz konusu olan tipin genel bir tanımı yapılmıştır. Diğerlerinden farklı olan tipin örnekleri ise biraz daha ayrıntılı anlatılmaya çalışılmıştır.

Oldukça aşınmış olan mezar stellerini tarihlendirmeye çalıştığımız son bölümde ise karşılaştırma örneklerimizin çoğunluğunu Kyzikos kökenli steller oluşturmaktadır. Çalıştığımız steller ile olan yakın benzerlikleri bize birçok stelimizin de Kyzikos kökenli olabileceğini göstermektedir. Buradan yola çıkarak Kyzikos'un mezar steli üretiminde oldukça etkili olduğu söylenilebilir. Bana göre Kyzikos mezar steli yapımında doğuyla batının birleştiği merkez olmalıydı. Perslerin doğunun kompozisyonun getirmesi ve bunun Kyzikos'un hünerli ustalarıyla birleşmesi ve sanattan çok ticaretin ön plana çıkmış olması stel yapımında seri üretime geçilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Çalışma kapsamımızdaki stellerin MÖ 2. yüzyıl ve sonrasına tarihlenmiş olması bu yüzyıl ve sonrasının mezar stellerinin altın çağı olma ihtimalini arttırmış olmalıdır. Çalışmamızı kendi içinde değerlendirirsek en erken stel ile en geç stel arasındaki benzer özellikleri yakalamak mümkündür. Yani MÖ 2. yüzyıllara tarihlenmiş olan stellerdeki figür tipleri ile MS 1. yüzyıllara tarihlenmiş olan figür tipleri aynı

kompozisyon içinde olmaları, aynı tiplerin aynı şekilde durmaları ile benzerlik göstermektedir. Buda mezar steli yapında bir devamlılığın olduğunu ve eserlerimizin seri üretim şeklinde üretilmiş olabileceği savını desteklemektedir. Bir başka deyişle 40 adet stelin yarısından çoğu kompozisyon, figür tipleri, işleniş şekilleri gibi yapısal özellikler açısından birbirine çok benzemektedir. Bu da bize stellerin aynı atölyeden çıkmış olabileceğini gösterebilir.



## KAYNAKÇA

- Akurgal, Ekrem, *Die Kunst Anatoliens von Homer bis Alexander*, Berlin 1961
- Arifzade, Şenay, *İstanbul Arkeoloji Müzelerindeki Attik Steller*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996.
- Atalay, Erol, "Doğu Grek Hellenistik Çağ Mezar Stellerinde Çocuk ve Hizmetçi Figürleri", *X. Türk Tarih Kongresi*, 1. Cilt, Ankara 1990, 285-292.
- Atalay, Erol, *Hellenistik Çağ'da Ephesos Mezar Stelleri Atölyeleri*, Hitit Color, İstanbul 1988
- Bieber, Margarete, *The Sculpture of the Hellenistic Age*, Hocker Art Books, London 1981
- Bieber, Margerete, *Roman Men in Greek Himation*, (Roman Palliati), 1959
- Boardman, John, *Greek Art*, London, 1994.
- Boardman, John, *Yunan Heykeli, Geç Klasik Dönem*, (Çeviren, Müjde Peker), Homer Kitapevi, İstanbul, 2014.
- Boardman, John, *Yunan Heykeli, Klasik Dönem*, (Çeviren, Gürkan Ergin), Homer Kitapevi, İstanbul, 2013.
- Borchhardt, J, "Epichorische, grako-persisch beeinflubte Reliefs in Kilikien". *IstMitt* 18, 1968, 161 vd. Taf. 40-57.
- Canlı, Handegül, *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Mezar Stellerinde Semboller*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2015.
- Cremer, M, *Hellenistisch-Römisch Grabstelen Imnordwestlichen Kleinasien*. I, Mysia 1791.
- Çambel, Halet, "Karatepe Heykeltıraşlık Eserleri Hakkında Bazı Mülahazalar", *Belleten*, Cilt XII, Ankara 1949, 22-36.
- Çam, Bağdatlı, Fatma, "Kyme Nekropolünden Figürlü Bir Mezar Steli", *OLBA*, XX, Mersin 2012, 165-182.

- Çekilmez, Murat, *Tire Müzesi Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi Mezar Stelleri*, Tire Belediyesi Kültür Yayınları, 2015, İzmir, 60.
- Çekilmez, Murat, “Geç Hellenistik Dönemden Bir Mezar Steli,” *OLBA*, XIX, Mersin 2011, 108-126.
- Diepolder, H, *Die Attischen Grabreliefs*, Mit Genehmigung des Verlages Schroll, Berlin 1931.
- Effenberger, A, *Das Symposion der Seligen Zur Entst Ehung und Deutung der Totenmahlreliefs*, Forschungen und Berichte, Bd.14, 1972, 28-163.
- Er, Yasemin, *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2006.
- Erhat, Azra, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitap Evi, İstanbul 2007.
- Fıratlı, Nezih, “İstanbul’un Yunan ve Roma Mezar Stelleri”, *Belleten*, Cilt: XXIX, Ankara 1965, 263-323.
- Fuchs, Werner, *Die Sculpture der Griechen*, Hirmer Verlag, München 1969, Germany 1980.
- Horn, Rudolf, *Hellenistische Bildwerke auf Samos*, Samos, XII, Bonn 1972.
- Horn, Rudolf, *Stehende Weibliche Gewandstatuen In Der Hellenistische Plastik*, Verlag F. Bruckmman 1931.
- Işık, Fahri, *Die Koroplastik von Theangela in Karien und ihre Beziehungen zu Ostionien*, Zwischen 560-270, IstMitt, Beihelf, 21.1980.
- Karagöz, Şehrazat, *Anadolu’dan Mezar Stelleri, Arkaik-Greko-Pers-Hellenistik-Roma-Bizans*, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Yayınları, İstanbul 1984.
- Kleiner, G. *Tanagrafiguren*, Berlin 1984.
- Koçhan, Nurettin, “Klaros Apollon Kutsal Alanında Figürlü Ante Başlığı”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, Sayı: XXXI, Ankara 1997, 139-154.
- Kosmopoulou, Angeliki, “Working Women Female Professionals On Classical Attic Gravestones”, *The Annual Of The British School At Athens*, Vol, 96, 2001, 281-319.

- Johansen, K. Friss, "The Attic Grave Reliefs of the Classical Period", *American Journal of Archaeology*, Vol.56, 1952
- Linfert, Andreas, *Kunstzentren Hellenistischer Zeit*, Franz Steiner Verlag, München 1976.
- Lippold, G., *Die Griechische Plastik*, Handbuch 1950.
- Mendel, G., *Musees Imperiaux Ottomans. Catalogue des Sculptures Grecques, Romaines et Byzantines*, III. Constantinople, Roma 1966.
- Meral, Korkmaz, *Adapazarı Müzesi'ndeki Mezar Stelleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995.
- Hans, Möbius, *Die Ornamente Der Griechischen Grabstelen*, Klassischer und Nachklassischer Zeit, Wilhelm Fink Verlag, München 1968.
- Neumann, G., *Probleme des Griechischen Weihreliefs*, 1979.
- Payne, H, *Necrocorinthia, A Study of Corinthian Art in the Archaic Period*, Oxford 1931, Lev. 27, 193.
- Pfuhl, Ernst, Möbius, Hans, *Die Ostgriechischen Grabreliefs*, Cilt I-II, Verlag Philipp von Zabern, Germany 1977-1979
- Ridgway, Bruns, Brunilde, *Hellenistic Sculpture I, The Styles of ca. 331-200 BC*, University of Wisconsin Press 1990
- Saraçoğlu, Aslı, "Kyzikos'dan Figürlü Mezar Stelleri" *OLBA*, III, Mersin 2000, 182-197.
- Saraçoğlu, Aslı, *Antakya Yöresi Mezar Stelleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1997.
- Schwertheim, Elmar, *Die Inschriften Von Kyzikos Und Umgebung I-II*, Rudolf Habelt Verlag 1980.
- Smith, R. R. R., *Hellenistic Heykel*, (Çev.: Ayşin Yoltar Yıldırım), Homer Kitapevi, İstanbul 2002.
- Şahin, Mustafa, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000.

Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası XII-XIII-XIV*, (Çeviren, Adnan Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2015.

Steel, Louise, “Acup of Mellow Wine, Festing in Bronze Age Cyprus”, *Hesperia. The Journal of American Scholl of Studies at Athen*, Vol: 73, 2004, 281-300.

Yaylalı, Abdullah, "Hellenistik Devir İzmir Mezar Stelleri", *IX. Türk Tarih Kongresi*, 1. Cilt Ankara 1986, 473-489.

Yaylalı, Abdullah, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli, Figürlü Mezar Stelleri*, (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1976.



**EKLER****EK 1. KATALOG****Katalog No: 1****Resim 1**

Müze Env. No: 181

Buluntu Yeri: ?

Ölçüleri: Y. 60 cm G. 39 cm K. 9 cm

Mermerden, alınlıklı, masif blok üzerine tek resim alanlı olan arşitrava sahip stel. Geneline bakıldığında aşınmalar görülebilir. Alçak kabartma şeklindedir. Kline üzerine yarı uzanmış erkek, sağ eli kucağında dururken, sol elinde derin kadeh tutmaktadır. Sağda diphros üzerine oturan Protopudicitia tipinde işlenmiştir. Ortada mensa tripes üzerinde yiyecekler vardır. Her iki tarafta küçük hizmetçi figürleri yer alır bunlardan sağdaki Demosthenes tipli erkek hizmetçi soldaki ise kız hizmetçidir. Podyumda dört satırlık yazıt yer almaktadır.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ilk yarısı.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 2****Resim 2**

Müze Env. No: ? (Kyz.88.894)

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri: Y. 70 cm G. 50 cm K. 9 cm.

Mermerden, üst kısmı kırık olan stel muhtemelen alınlıklıdır. Kline üzerinde yatan figürün sadece baş kısmı tamamen kırıktır. Alçak kabartma şeklindedir. Kline üzerinde ikiye katlanmış yastıktan destek alarak yarı uzanmış erkek elinde kadeh tutmaktadır. Kline önünde iki ayaklı sehpa yer alır ve üzerinde birkaç tane nar vardır. Sehpanın yanında yüksek krater görülebilmektedir. Podyum kısmında bir satırlık yazıt yer alır.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ilk yarısı.

Yayınlanmamış

**Katalog No : 3****Resim 3**

Müze Env. No: ?

Buluntu Yeri: Satın Alma

Ölçüleri: Y. 67 cm G. 45 cm K. 7cm

Mermerden, dor başlıklı, alınlıksız naiskos stel. Tek resim alanlı. Orta yüksek kabartma. Stelin sağ tarafındaki plaster kırık. Figürlerin yüzleri tahrip olmuş Kline de yarı uzanmış erkek figürü sağ eli sağ dizinde, sol elinde ise kadeh tutmakta. Karşısında diphros üstünde Protopudicitia tipli kadın yer alır, yanında hizmetçi figürü, ortada mensa tripes ve en sağdaki krater yanında hizmetçi figürü, podyum kısmında iki satırlık yazıt.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ortaları.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 4****Resim 4**

Müze Env. No: 152

Buluntu Yeri: Satın Alma

Ölçüleri: Y. 30 cm G. 25 cm K. 7 cm

Mermerden, masif blok üzerine işlenmiş alınlıklı stel. Tek resim alanlı. Orta yüksek kabartma. Stelde yer yer aşınma ile beraber figürlü kısmının alt tarafı tamamen kırık. Kline de yarı uzanmış erkek figürü, karşısında diphrosa oturmuş Pudicitia Safueia tipinin farklı bir şekli olabilecek kadın, kline önün de üzerine meyveler olan mensa tripes ve her iki tarafta yer alan hizmetçi figürleri görülmektedir.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ortaları.

Yayınlanmamış.

**Katalog No: 5****Resim 5**

Müze Env. No: ? (Kyz.88.96)

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri: Y. 41 cm G. 34 cm K. 13 cm.

Mermerden, tek resim alanlı olasılıkla alınlıklı stel. Sol üst köşesi tamamen kırık. Orta yüksek kabartma. Kline üzerine kolunun altındaki yastıktan destek olarak

yarı uzanmış erkek figürü görülebilmektedir. Ortada mensa tripes üzerinde yiyecekler vardır. Sağ tarafta yüksek bir krater, kraterin solunda ise erkek hizmetçi figürü, podyum kısmında iki satır yazıt.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ortaları

-Pfuhl, Ernst, Mobius, Hans, 1977-1979 Die Ostgriechischen Grabreliefs, Cilt I, Tafel 298, Resim, 2056

-Elmar Schwertheim, 1980, Die Inschriften Von Kyzikos Und Umgebung I, Levha III. Resim, 46

-Aslı Saraçoğlu, 2000 “Kyzikos'tan Figürlü Mezar Kabartmaları”, OLBA III, Levha, 43 Fig 5

#### **Katalog No: 6**

#### **Resim 6**

Müze Env. No: 180

Buluntu Yeri: Satın Alma

Ölçüleri: Y. 85 cm G. 64 cm K. 19 cm

Mermerden, iki resim alanlı, dor başlıklı, alınlıksız stel. Plasterin sol üst ve alt köşeleri kırıktır. Orta yüksek kabartma. İlk sahne de kline üzerin de yarı uzanmış şekilde iki erkek figürü. İki figür de sol ellerinde derin kadeh tutmaktadırlar. Sağ köşede Pudicitia Safueia tipli kadın diphros üzerinde oturmakta, sol köşede Pudicitia Mellissa tipli kadın. Ortada tek ayaklı bir sehpa yer alır. İkinci sahne de ise diphrosa oturan biri sahnenin ortasında diğeri ise sol köşede yer alan iki kadın figürü vardır. İki kadın da Pudicitia Philista tiplidir. Sol köşede ise elinde bir şey tutan hizmetçi figürü yer alır. Sol köşede diphrosun yanında da başka bir hizmetçi figürü, İki resim alanını birbirinden ayıran silmenin üzerinde bir satırlık yazıt.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın sonları.

Yayınlanmamış.

**Katalog No: 7****Resim 7**

Müze Env. No: 146

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri: Y. 58 cm G. 70 cm K. 12 cm

Mermerden, dor başlıklı, alınlıksız stel. Figürlerin yüzlerinde kopma. Genel itibariyle korunmuş. Orta yüksek kabartma. Solda diphrosa oturan Pudicitia Safueia tipinin farklı bir tipi olmalı. Önünde Demosthenes tipinde erkek figürü arkasındaki sütuna yaslanmış bir şekilde verilmiştir. Aynı sütuna dayanmış çocuk veya hizmetçi figürü yer alır. Onların arkasında ise tokalaşarak vedalaşan iki Hippokrates tipli erkek figürü, en sağda ise plastere yaslanmış hizmetçi figürü vardır.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın sonları.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 8****Resim 8**

Müze Env.No: 187

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri: Y.70 cm G. 42 cm K. 17 cm

Mermerden, tek resim alanlı, dor başlıklı plaster, alınlıksız stel. Plasterin üst kısmı kırıktır. Figürlerin yüzlerinde kopmalarda görülmektedir. Genel itibariyle oldukça aşınmış olan stel orta yüksek kabartma şeklindedir. Kline üzerinde yarı uzanmış erkeğin sağ eli kucağında, sol elin de ise kadeh tutuyor olmalıdır. Yüksek bir diphros üzerinde Pudicitia Philista tipli kadın oturmaktadır. Yanında ki küçük hizmetçi kız da pudicitia tipinde işlenmiştir. Ortada mensa tripes üzerinde meyveler vardır. Sağ tarafta yine küçük erkek hizmetçi kısa khitonuyla görülebilmektedir. Podyumda bir satır ve altında ki tek kelimelik yazıt görülebilmektedir.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın sonları.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 9****Resim 9**

Müze Env. No: 137

Buluntu Yeri: Kapıdağı

Ölçüleri: Y. 61 cm G. 50 cm K. 23 cm

Mermerden, iki resim alanlı, dor başlıklı alınlıksız stel. Sağ üst köşede kırılma. Figürlerin yüzlerinde kopa. Orta yüksek kabartma. Kline üzerinde ikiye katlanmış yastıktan destek alarak yarı uzanmış iki erkek figürü. Sağda ki figür soldaki figürün omuzuna elini uzatmış. İki figürde elinde içki kabı tutmaktadır. Karşılarında diphros üzerine oturmuş Protopudicitia tipli kadın figürü. Karşısında kısa khitonuyla erkek hizmetçi önünde krater (hydria) vardır ve ortalarında sehpa vardır. Sol köşede ise kız hizmetçi vardır. Stelin sol kenarında atlı bir figürün yer aldığı ikinci resim alanı vardır. Alçak kabartmadır. Podyum kısmında kısa bir yazıtı sahiptir.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın sonları.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 10****Resim 10**

Müze Env. No: ?

Buluntu Yeri: Satın Alma

Ölçüleri: Y. 42 cm G. 21 cm K. 9 cm

Mermerden, dor başlıklı, alınlıksız naiskos stel. Orta yüksek kabartma. Tek resim alanlı. Stelin sağ tarafının yarıdan fazlası ve alt kısmı kırık. Kline de yarı uzanmış erkek figürü ve kline önünde iki tane Dioskurides tipli erkek figürü, arşitrav kısmında iki satırlık yazıt.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın sonu.

Yayınlanmamış

**Katalog No : 11****Resim 11**

Müze Env. No: 255

Buluntu Yeri : Satın Alma

Ölçüleri Y. 60 cm G. 30 cm K. 26 cm

Mermerden, neredeyse tamamı kırık olduğu için stel tipini belirlemek oldukça zordur. Orta yüksek kabartma. Sağlam kalan kısımda diphrosa oturmuş Pudicitia Philista tipli bir kadın vardır.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 12****Resim 12**

Müze Env. No: 958

Buluntu Yeri: Satın Alma

Ölçüleri: Y. 33 cm G. 36 cm K. 8 cm

Mermerden, basık dor başlıklı, alınlıksız naiskos stel. Tek resim alanlıdır. Orta yüksek kabartma. Alt tarafı tamamen kırıktır. Kline de yarı uzanmış erkek figürü yer alır. Sağ elini bacağın üstüne doğru uzatmış, sol elinde ise derin bir kadeh tutmaktadır. Karşısında yüksek bir diphrosa oturan Pudicitia Philista tipli kadın yer alır. Diphrosun yanında kız hizmetçi figürü yer alır. Orta da mensa tripes ve yanında erkek hizmetçi figürü, podyum kısmında iki satırı korunmuş olan yazıt.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 13****Resim 13**

Müze Env. No: ? (Kyz. 88.95.)

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri: Y. 32 cm G. 37 cm K. 20 cm

Mermerden, üst kısmı tamamen kırık muhtemelen tek resim alanlı stel. Orta yüksek kabartma şeklindedir. Üst tarafı tamamen kırılmıştır. Ayakta durduğu anlaşılan figürün vücut ağırlığı sol bacak üzerindedir. Dioskurides tipli olmalıdır. Sağ yanında bir asa tutmaktadır. Bu asaya yılan sarılıdır. Yılanın öbür dünya ile bağlantısı vardır. Bu nedenle de mezar stellerin de görmek mümkündür.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 14****Resim 14**

Müze Env. No: 116

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri Y. 53 cm G. 38 cm K. 16 cm

Mermerden, tek resim alanlı, dorik başlıklı plasterli, alınlıksız naiskos stel. Figürlerin yüzleri kırılmıştır. Hafif aşınma dışında iyi korunmuş. Yüksek kabartma. Geniş bir boşluktan sonra kline üzerinde yüksek bir yastıktan destek alarak yarı uzanmış olan erkek figürünün sağ eli bacağında sol elinde ise derin bir kadeh tutmaktadır. Kline üzerinde erkek figürünün ayaklarına sağ profilli oturan Pudicitia Philista tipinde kadın figürü, yanında hizmetçi kız ve elinde kap tutmakta, ortada yüksek ayaklı mensa tripes üzerinde küçük meyveler olmalı, sağ tarafında ise kısa khiton giymiş erkek hizmetçi görülür. Podyum kısmında bir satırlık yazıtı vardır. Tarih: MÖ 2.yüzyıl sonu.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 15****Resim 15**

Müze Env. No: 144.

Buluntu Yeri: Satın Alma

Ölçüleri: Y. 61 cm G. 48 cm K. 8 cm

Mermerden, tek resim alanlı, dor başlıklı plasterli, alınlıksız naiskos stel. Genel olarak korunmuştur. Figürlerin yüzlerinde kırılma vardır. Orta yüksek kabartma. Basit kline üzerine yarı uzanmış, sağ eli kucağında sol elinde ise kadeh tutan erkek, karşısında diphrosa oturan Pudicitia Philista tipli kadın figürü yer alır. Ortada mensa tripes ve üzerinde yiyecekler. Kadın ile mensa tripes arasında bir başka figür, fakat yüzü kırık olduğundan cinsiyeti anlaşılamamakta. Sol tarafta ise küçük erkek hizmetçi figürü görülmektedir. Podyum kısmında iki satır yazıt yer almaktadır. Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 16****Resim 16**

Müze Env. No: -

Buluntu Yeri: Satın Alma

Ölçüleri: Y. 78 cm G 59 cm K. 8 cm

Mermerden, dor başlıklı, alınlıksız arşitravlı, naiskos stel. Tek resim alanlıdır. Orta yüksek kabartma. Figürlerin yüzlerinde ve arşitravın üst kısmında yer yer aşınmalar vardır. Kline üzerinde ikiye katlanmış yastıktan destek olarak yarı uzanmış şekilde üç erkek figürü, sağ elleri sağ bacaklarının üstünde, sol ellerinde ise kadeh tutmaktadırlar. Sol tarafta ise diphros üzerinde pudicitia Mellissa tipli bir kadın yer alır. Yanın da küçük kız hizmetçi figürü yer alır. Orta da mensa tripes en sağda ise erkek hizmetçi figürü ve önünde krater, podyum kısmında iki satırlık yazıt.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 17****Resim 17**

Müze Env. No: 148

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri: Y. 57 cm G. 44 cm K. 12 cm

Mermerden, tek resim alanlı, dor başlıklı plasterli, alınlıksız stel. Stelin sol alt köşesi kırıktır. Orta yüksek kabartma. Figürlerin yüzleri de oldukça aşınmış durumdadır. Kline üzerinde yarı uzanmış erkek ve yanında bir kadın oturmaktadır. Bu kişi karısı olmalıdır. Sol köşede farklı diphros üzerinde oturan kadın pudicitia philista tiplidir. Kline üzerine oturan kadın ise Pudicitia Braccio Nuovo tipindedir. İki kadın da ayaklarını kline önündeki yüksek tabureye koymaktadır. Ortada mensa tripes vardır fakat sadece ayakları görülebilmektedir. Sol tarafta ise yine küçük erkek hizmetçi yer alır, önünde yüksek bir krater vardır. Podyumda iki satırlık bir yazı vardır.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 18****Resim 18**

Müze Env. No: 150

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri: Y. 52 cm G. 46 cm K. 14 cm

Mermerden, tek resim alanlı, dorik başlıklı plasterleri olan alınlıksız stel. Figürlerin yüzlerinde kırılma ve aşınma mevcuttur. Orta yüksek kabartma şeklindedir. Kline üzerinde yastıktan destek alarak yarı uzanmış üç erkek figür vardır. Elllerinde derin kadeh tutmaktadırlar. İki tarafta da diphros üzerinde oturan pudicitia tipli kadınlar yer alır. Sağ da ki Pudicitia Safueia, sol da ki Pudicitia Philista tipindedir. Ortada mensa tripes üzerinde yiyecekler vardır. Sağ da ki kadın figürünün önünde küçük erkek bir çocuk vardır. Her iki tarafta da fazla aşınmış olan iki küçük hizmetçi figürü, podyum kısmında dört satır yazıt olduğu anlaşılır fakat çok fazla aşınmış durumdadır.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 19****Resim 19**

Müze Env. No: 241

Buluntu Yeri: -

Ölçüleri: Y. 57 cm G. 27 cm K. 9 cm

Mermerden, tek resim alanlı, alınlıksız stel. Sol alt köşesi kırık ve figürlerin yüzlerinde aşınmalar vardır. Orta yüksek kabartma şeklindedir. Oldukça dar olan alanda kline üzerinde yarı uzanmış erkek sol elinde derin bir kadeh tutmaktadır. Her iki yanda da diphros üzerine oturan kadınların sağda olanı Pudiciti Safueia tipli, solda ki ise Pudicitia Philista tiplidir. Ortada küçük mensa tripes üzerinde yiyecekler vardır. Diphrosların yanında küçük hizmetçi figürleri de görülür fakat oldukça fazla aşınmışlardır. Podyum kısmında da iki sıra yazıt yer alır.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Yayınlanmamış

**Katalog No : 20****Resim 20**

Müze Env. No: 257

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri: Y. 30 cm G. 34 cm K. 15 cm

Mermerden, neredeyse tamamı kırık. Tipi tam olarak anlaşılamayan arşitravlı stel. Orta yüksek kabartma. Kline de yarı uzanmış erkek figürü sağ eli sağ dizinin üzerinde, sol elinde ise derin bir kadeh tutmaktadır.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın sonu 1.yüzyıl başı.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 21****Resim 21**

Müze Env. No: 143

Buluntu Yeri: Kyzikos Civarı

Ölçüleri: Y. 37 cm G. 27 cm K. 5 cm

Mermerden tek resim alanlı, olasılıkla alınlıklı masif bloklu stel. Stel oldukça aşınmış durumdadır. Alçak kabartma şeklinde yapılmıştır. Kline üzerine uzanmış iki erkek, ellerinde olasılıkla kadeh tutmaktadırlar. Solda plastere de yaslanmış olarak oturan Pudicitia Philista tipinde kadın figürü yer alır. Kadın ile yemek masası arasında Dioskurides tipinde erkek çocuk yer alır. Ortada geniş ve yüksek tek ayaklı bir sehpa, üzerinde ortada kek, kenarlarda meyveler yer alır. Sağ köşede solda yüksek bir krater ve bu krateri tutan cepheden verilen, kısa khiton giysili erkek hizmetçi. Podyum kısmında üç satır yazıt yer alır fakat oldukça aşınmıştır.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu-1. yüzyıl başı.

-Mustafa Şahin, 2000, Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları, Levha X. TA 19.

**Katalog No: 22****Resim 22**

Müze Env. No: 147

Buluntu Yeri: Satın Alma

Ölçüleri: Y. 59 cm G. 57 cm K. 11 cm

Mermerden, tek resim alanlı, dor başlıklı plasterli, alınlıksız stel. Sağ plaster kırık. Stelin geneli oldukça fazla aşınmıştır. Orta yüksek kabartma. Figür alanı

oldukça geniş tutuludur. Kline üzerinde yarı uzanmış iki erkek figürü yer alır. Karşılarında diphros üzerine oturmuş Pudicitia Philista tipinde kadın. Ortada mensa tripes üzerinde yiyecekler olmalıdır. Sağ tarafta yine küçük erkek hizmetçi.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl başı.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 23**

**Resim 23**

Müze Env. No:145

Buluntu Yeri: -

Ölçüleri: Y. 57 cm G. 44 cm K. 10 cm

Mermerden, tek resim alanlı, dor başlıklı, alınlıksız, arşitrava sahip stel, sağ üst tarafın arşitrav kısmında kopmalar görülür. Genele bakıldığında aşınmalar ve kopmalar görülebilmektedir. Orta yüksek kabartma şeklindedir. Kline üzerinde yarı uzanmış iki erkek ellerinde derin kadehler, karşılarında diphros üzerinde Pudicitia Philista tipli bir kadın yer almaktadır. Yanında küçük kız hizmetçi, sağ köşe de ise küçük erkek hizmetçi khitonuyla görülmektedir. Ortada büyük boyutlu mensa tripes üzerinde yiyecekler, podyum da iki sıra yazıt.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl başı.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 24**

**Resim 24**

Müze Env. No:?

Buluntu Yeri: Satın Alma

Ölçüleri: Y. 62 cm G. 45 cm K. 7 cm.

Mermerden, dor başlıklı, plasterli, katlı naiskos stel. İkinci resim alanı sağ tarafta pul misali bir şekilde yer alır. Orta yüksek kabartma. Stelin sağ üst ve alt köşesi kırıktır. İlk resim alanında kline de sol kolundan destek alarak uzanmış erkek figürü, sağ elinde çelenk tutar. Karşısında yine diphros üstünde protopudicitia tipli kadın figürü. Hemen yanında küçük kız hizmetçi figürü, ortada mensa tripes, en sağda da yine küçük erkek figürü yer almaktadır. İkinci resim alanı ise stelin sağında küçük bir alanı kapsamaktadır. Beş figürün görülebildiği alanda iki yanda da küçük

erkek hizmetçi figürü, ortalarında ise üç tane Dioskurides tipli erkek figürü, podyum kısmında iki satırlık yazıt.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl başları.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 25**

**Resim 25**

Müze Env. No: 261

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri: Y. 46 cm G. 50 cm K. 11 cm

Mermerden, dor başlıklı, alınlıksız naiskos stel. Tek resim alanlı. Orta yüksek kabartma. Stelin alt kısmı figürlü alanında küçük bir kısmını içine alarak kırık. Figürlerin genelinde de yer yer aşınmalar vardır. Kline üzerinde yarı uzanmış iki erkek figürü yer alır. Karşılarında diphrosa oturmuş Pudicitia Philista tipli kadın yer alır. Hemen yanında kız hizmetçi yer alır. Sağ taraf ta da erkek hizmetçinin olduğu stelin ortasında mensa tripes yer alır.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 26**

**Resim 26**

Müze Env. No: ? kyz.88. 102.

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri: Y. 60 cm G. 45 cm Y. 18 cm

Mermerden, tek resim alanlı, olasılıkla alınlıklı stelin üst kısmı, figürlerin başları ve stel çerçevesi kırık. Elbiselerde, kâselerde, hizmetçilerde ve yüzeyde yer yer yoğun aşınma ve kopma. Yüksek kabartma. Klinede üç erkek figürü yer alır sağ ellerini birbirlerinin omuzuna koyan figürlerin sol kolları ise ikiye katlanmış yastığa dayanmış bir şekildedir. Ortada büyük bir sehpa vardır. Basit iki ayaklı masa üzerinde büyük meyveler, masanın önünde erkek hizmetçi ve yanında krater, podyum kısmında iki sıra yazıt.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

-Aslı Saraçoğlu, 2000 “Kyzikos'tan Figürlü Mezar Kabartmaları”, OLBA, III, Levha, 42 Fig 4.

**Katalog No: 27****Resim 27**

Müze Env. No: 141

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri: Y. 60 cm G. 45 cm K. 10 cm

Mermerden, tek resim alanlı, alınlıklı, akroterli stel. Stelin üst kısmı kırık figürlerin yüzlerinde kopma ve aşınma vardır. Orta yüksek kabartmalı olan figürler aynı zamanda çok çizgiseldir. Kline üzerinde yarı uzanmış iki erkek figür yer alır. Figürlerin kollarının altında ikiye katlanmış bir yastık yer alır. Kiline üzerinde diğer erkek figürlerinden daha küçük işlenmiş bir başka Dioskurides tipin de erkek figürü vardır. Bu figür Dioskurides tipinde oturarak işlenmiştir. Elllerinde derin kadehler tutmaktadırlar. Her iki tarafta da diphrosa oturan kadın figürleri yer alır; soldaki Protopudicitia tipinde, sağda ki pudicitia Melissa tipindedir. Ortada mensa tripesin üzerinde iki tane nar görülebilmektedir. İki tarafta da küçük hizmetçi figürleri, sağdaki erkek hizmetçinin önünde yüksek krater. Podyum kısmında üç satır yazıt.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 28****Resim 28**

Müze Env. No: ? (Kyz. 88. 105.)

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri: Y. 76 cm G. 60 cm K. 13 cm

Mermerden, tek resim alanlı, muhtemelen alınlıklı stel. Üst çerçeve, figürlerin başlarını da içine alacak şekilde kırılmış olan stel oldukça fazla aşınmıştır. Orta yüksek kabartma. Klinede yatan iki erkek yarı uzanır şekilde alttaki yastıktan destek almaktadırlar. Klinenin her iki yanında diphrosa oturmuş kadın figürleri yer alır. Sağda ki Pudicitia Safueia, sol da ki Pudicitia Philista tipindedir. Ortada mensa tripes, podyum kısmında iki satır yazıt yer alır.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Yayınlanmamış.

-Pfuhl, Ernst, Mobius, Hans, 1977-1979 Die Ostgriechischen Grabreliefs, Cilt I, Tafel 285.1984.

-Schwertheim, Elmar, 1980 Die Inschriften Von Kyzikos Und Umgebung I, Levha, XXV, 325;

- Aslı Saraçoğlu, 2000 “Kyzikos'tan Figürlü Mezar Kabartmaları”, Olba III, Levha, 42, Fig. 2 .

**Katalog No : 29**

**Resim 29**

Müze Env. No: -

Buluntu Yeri: Satın Alma

Ölçüleri: Y. 60 cm G. 57 cm K. 9 cm.

Mermerden, dor başlıklı muhtemelen alınlıksız naiskos stel. Tek resim alanlı. Orta yüksek kabartma. Kline üzerinde diğerlerinden farklı olarak dört erkek figürü yer alır. Figürlerin sağ elleri kucaklarında, sol ellerinde ise derin kadehler yer alır. Sağ tarafta diphros üzerinde Pudicitia Philista tipli kadın, orta da mensa tripes, iki yanda da küçük kız hizmetçi figürleri, podyum kısmında üç satırlık yazıt.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Yayınlanmamış

**Katalog. No: 30**

**Resim 30**

Müze Env. No: 149

Buluntu Yeri: Satın Alma

Ölçüleri Y. 95 cm G. 40 cm 9cm

Mermerden, dor başlıklı, alınlıksız stel. Oldukça iyi korunmuştur. Tek resim alanlı. Orta yüksek kabartma. Kline de iki erkek figürü yarı uzanmış şekildedir. Sol ellerinde derin kadehler tutmaktadırlar. Kline önünde mensa tripes ve sol yanında kız hizmetçi figürü.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Yayınlanmamış

**Katalog No: 31****Resim 31**

Müze Env. No: 140

Buluntu Yeri: Kyzikos civarı

Ölçüleri: Y. 53 cm G. 29 cm K. 9 cm

Mermerden, tek resim alanlı, alınlıklı arşitrava sahip stel. Figürlerin yüzlerinde kopma ve yer yer stelin genelinde aşınma söz konusudur. Orta yüksek kabartma şeklindedir. Kline üzerinde yüksek bir yastıktan destek olarak yarı uzanmış bir erkek, diphros üzerinde Pudicitia Philista tipinde kadın, ortada mensa tripes üzerinde yiyecekler ve sağda khiton giymiş küçük Demosthenes tipli erkek hizmetçi figürü yer alır. Podyum da iki satır yazıt yer almaktadır.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Yayınlanmamış

**Katalog No : 32****Resim 32**

Müze Env. No: ?

Buluntu Yeri : Satın Alma

Ölçüleri Y. 59 cm G. 40 cm K. 9cm

Mermerden, alınlıklı, arşitravlı stel. Tek resim alanlı. Orta yüksek kabartma. Stelin sağ üst köşesi kırılmıştır. Uygun olmayan bir malzemeye restore edilmiştir. Figürlerin yüzleri de kırıktır. Klinede, ikiye katlanmış yastıktan destek olarak yarı uzanmış iki erkek figürü yer alır. Sağ kol kucağın üzerinde, sol elde ise kadeh tutuyor olmalıdır. İki tarafta da diphros üzerine oturmuş kadın figürleri yer alır. Sağdaki Pudicitia Safueia, sol da ki ise Protopudicitia tipindedir. Sol taraftaki kadının yanında ve önünde küçük kız hizmetçi figürleri, ortada ise mensa tripes, podyum kısmında ise bir satırlık yazıt.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Yayınlanmamış

**Katalog No : 33****Resim 33**

Müze Env. No: 183.

Buluntu Yeri: Miletopolis.

Ölçüleri: Y. 150 cm G. 50 cm 9 cm

Mermerden, çerçevesiz, masif blok şeklinde alınlıklı katlı stel. Orta yüksek kabartma. İlk resim alanında cepheden, örtülü diphros üzerine oturmuş bir erkek. Sol kolu kucak üzerinde sağ kolunu ise yanındaki çocuğa doğru uzatmış. Çocuk figürü ise cepheden kısa khiton giysili bir erkek çocuk veya hizmetçi; elindeki kitabı sahibesi olabilecek kişiye uzatıyor. Bir satırlık yazıt kuşağından sonra ikinci resim alanı yer alır. Alçak kline üzerinde, ikiye katlanmış yastıktan da destek olarak uzanan erkek, sol elin de derin kadeh tutmaktadır. Sağ elini ise yanına doğru uzatmıştır. Ayakucunda sağa  $\frac{3}{4}$  profilden oturan Protopudicitia tipinde kadın. Kiline ve plaster arasında biri sağda erkek hizmetçi, solda ise elinde kalathos tutan kız figürü yer almaktadır. Tek satırlık bir yazıttan sonra üçüncü resim alanı yer alır. Sol tarafta arka arkaya verilmiş iki atlı figür, figürlerin ellerine mızrak vardır. Sağda ise atların önünde tokalaşan iki figür yer alır. Podyum kısmında tekrar iki satırlık yazıt yer alır. Tarih: MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısı.

-Mustafa Şahin 2000, Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları, Levha LI KA 11.

**Katalog No : 34****Resim 34**

Müze. Env. No: 114.

Buluntu Yeri: Aksakal- Ergili

Ölçüleri: Y. 74 cm G. 49 cm K. 9 cm

Mermerden, tek resim alanlı, dor başlıklı plaster, alınlıksız naiskos stel. Figürlerin yüzleri kırıktır. Orta yüksek kabartma. Plasterle bitişik olmayan alçak kline üzerinde yastıktan destek olarak yarı uzanmış erkek figürü, sağ eli bacağının üzerinde, sol elinde ise derin kadeh tutmaktadır. Diphros üzerine oturan kadın Pudicitia Braccio Nuovo tipindedir. Ortada alçak mensa tripes üzerinde üzüm ve nar görülmektedir. Sağ köşede küçük erkek hizmetçi figürü yer alır. Podyumda üç satır yazıt görülmektedir.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl sonları.

-Mustafa Şahin 2000, Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları, Levha XXIX. TB21.

**Katalog No: 35****Resim 35**

Müze Env. No: 115

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri: Y. 85 cm G. 55 cm K. 9 cm

Mermerden, tek resim alanlı, dor başlıklı plasterli, alınlıksız naiskos stel. Orta yüksek kabartma. Ortadan kırılmış olan stel sonradan yapıştırılmıştır. Sol üst köşesi kırıktır. Figürlerin yüzleri aşınmıştır. Yüksek bir kline üzerinde alttaki yastıktan destek alarak yarı uzanmış, sağ eli kucağında, sol elinde ise derin bir kadeh tutan erkek, karşısında diphrosa oturan Pudicitia Philista tipinde kadın figürü yer alır. Ortada mensa tripes üzerinde küçük meyveler olmalı, sağ tarafında ise kısa khiton giymiş erkek hizmetçi görülür. Podyum kısmında tek satırlık yazıt yer almaktadır.

**Katalog No: 36****Resim 36**

Müze Env. No: 185

Buluntu Yeri: Satın Alma

Ölçüleri: Y. 41 cm G. 27 cm K. 17 cm

Mermerden, alınlıksız stel. Tek resim alanlı. Orta yüksek kabartma. Sağ üst ve sol alt kısım kırık. Klinede ikiye katlanmış yastıktan destek alarak yarı uzanmış erkek figürü yer alır. Sağ elini kucağına doğru uzatmış, sol elinde derin bir kadeh tutar. Karşısında diphrosa oturmuş Pudicitia Philista tipli kadın figürü yer alır. Diphrosun yanında küçük hizmetçi kız figürü yer alır. Orta da mensa tripes üzerinde yiyeceklerle verilmiştir. Stelin sağ tarafında da yine erkek hizmetçi figürü, podyum kısmında tek satırlık yazıt.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl sonu

Yayınlanmamış

**Katalog No : 37****Resim 37**

Müze Env. No: Kyz. 88. 107

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri: Y.49 cm G. 38 cm K. 10 cm

Mermerden, tek resim alanlı, alınlıksız basık dorik başlıklı, anteli stel. Sol üst kısım ve sağ alt köşe kırılmıştır. Figürlerin yüzleri de oldukça aşınmış durumdadır.

Orta yüksek kabartma. Kline üzerinde iki erkek figürü yarı uzanmış şekildedir. Sol köşede Pudicitia Philista tipinde kadın figürü yer alır. Diphros üzerinde oturan kadının yanında ve sağ tarafta küçük hizmetçi figürleri işlenmiştir. Ortada mensa tripes ve üzerinde meyveler, podyum kısmında çok aşınmış olan iki satır yazıt.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl sonu.

-Pfuhl, Ernst, Mobius, Hans, 1977-1979 Die Ostgriechischen Grabreliefs, Tafel 279, Resim 1938.

-Aslı Saraçoğlu, 2000 “Kyzikos'tan Figürlü Mezar Kabartmaları”, OLBA III, Levha, 42, Fig 3.

**Katalog No : 38**

**Resim 38**

Müze Env. No: 896 (kyz.88.106)

Buluntu Yeri: Kyzikos

Ölçüleri: Y.87 cm G.56 cm K.10 cm.

Mermerden, tek resim alanlı dor başlıklı, alınlıksız naiskos stel. Figürlerin yüzleri oldukça aşınmıştır. Orta yüksek kabartmalı bir steldir. Basit kline üzerine yüksek yastıktan da destek alarak uzanmış erkek; sol elinde çok derin olmayan bir kap tutmaktadır. Ayakucunda diphros üzerinde, plastere yaslanmış şekilde oturan Protopudicitia tipinde kadın. Oturağın önünde kız hizmetçiye ait olabilecek izler, sağ ortada üzerinde yiyeceklerle mensa tripes. Masa ile plaster arasında cepheden ayakta erkek hizmetçi. Podyum da üç satır yazıt.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl sonu

-Elmar Schwertheim, 1980 Die Inschriften Von Kyzikos Und Umgebung I, Levha XIX. Resim, 244

-Mustafa Şahin 2000, Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları, Levha XXXI. TB25

-Aslı Saraçoğlu, 2000 “Kyzikos'tan Figürlü Mezar Kabartmaları”, OLBA III, Levha, 41 Fig 1.

**Katalog. No: 39****Resim 39**

Müze Env. No: 113

Buluntu Yeri: Kirazlı-Aksakal

Ölçüleri: Y. 90 cm G. 48 cm K. 11 cm

Mermerden, masif blok şeklinde, üçgen alınlıklı, yukarı doğru hafif daralan katlı stel. Alt kenarlarda kırılma vardır. Orta yüksek kabartma. Kenarlarda basık dorik başlıklı plasterlerin sınırladığı ilk resim alanında mezar sahibinin büstü. Boynunda bir mürekkep hokkası (schwertheim) veya bulla (stupperich) taşımaktadır. Diğerlerine oranla ölü yemeği daha küçük bir alanda verilmiştir. Kline üzerinde yastıktan destek alarak toplanmış şekilde uzanmış erkek. Sol köşede minderli diphros üzerinde, profilden oturan Pudicitia Philista tipinde kadın. Ortada narin bacaklı mensa tripes; ortada iki salkım üzüm bunları çevreleyen ayva, nar ve üçgen kesilmiş kek. Sağ köşede cepheden bir kız ve bunun omuzlarında küçük bir çocuk; çocuğun sağ eli, kline üzerinde uzananın omuzun da. Her iki resim alanını birbirinden ayıran kalın silme üzerinde üç satır yazıt.

Tarih: MS 1. yüzyılın sonları.

-Mustafa Şahin (2000), Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları, Levha LVIII. KA24.

**Katalog No: 40****Resim 40**

Müze Env. No: 188

Buluntu Yeri: Satın Alma

Ölçüleri: Y. 66 cm G. 39 cm K.10 cm

Mermerden, alınlıklı, tympanonu bezekli, tek resim alanlı stel. Orta yüksek kabartma. Stelin sağ tarafı yukardan aşağı kadar kırık. Sol tarafta ayakta pudicitia tipli kadın, yanında ise Dioskurides tipinde bir erkek figürü yer almaktadır. Tympanonun orta kısmında medusa başı vardır. Plaster kısımlarında ise bitkisel bezemeler görülmektedir.

Tarih: MS 1. yüzyılın başı.

Yayınlanmamış

## EK 2. RESİMLER



Resim 1: K1



Resim 2: K2



Resim 3: K3



Resim 4: K4



Resim 5: K5



Resim 6: K6



Resim 7: K7



Resim 8: K8



Resim 9: K9



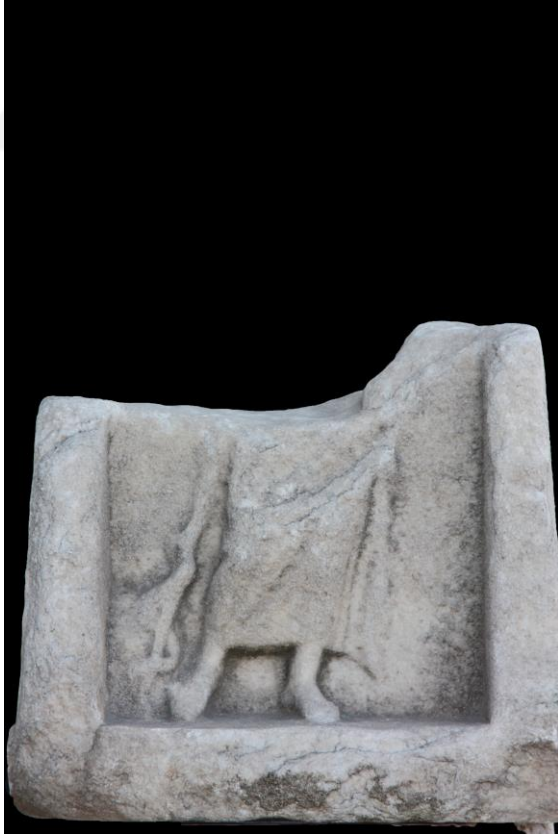
Resim 10: K10



Resim 11: K11



Resim 12: K12



Resim 13: K13



Resim 14: K14



Resim 15: K15



Resim 16: K16



Resim 17: K17



Resim 18: K18



Resim 19: K19



Resim 20: K20



Resim 21: K21



Resim 22: K22



Resim 23: K23



Resim 24: K24



Resim 25: K25



Resim 26: K26



Resim 27: K27



Resim 28: 28



Resim 29: K29



Resim 30: K30



Resim 31: K31



Resim 32: K32



Resim 33: K33



Resim 34: K34



Resim 35: K35



Resim 36: K36



Resim 37: K37



Resim 38: K38



Resim 39: K39



Resim 40: K40

**ÖZGEÇMİŞ**

|                         |                                                            |
|-------------------------|------------------------------------------------------------|
| <b>Kişisel Bilgiler</b> |                                                            |
| Adı Soyadı              | Ayşe YILDIRIM                                              |
| Doğum Yeri ve Tarihi    | Artvin, 09.06.1987                                         |
| <b>Eğitim Durumu</b>    |                                                            |
| Lisans Öğrenimi         | Atatürk Üniveristesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü |
| Y. Lisans Öğrenimi      | Atatürk Üniveristesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü            |
| Bildiği Yabancı Diller  | İngilizce                                                  |
| Bilimsel Faaliyetleri   |                                                            |
| <b>İş Deneyimi</b>      |                                                            |
| Stajlar                 |                                                            |
| Projeler                |                                                            |
| Çalıştığı Kurumlar      |                                                            |
| <b>İletişim</b>         |                                                            |
| E-Posta Adresi          | ayse_yildirim08@hotmail.com                                |
| <b>Tarih</b>            |                                                            |